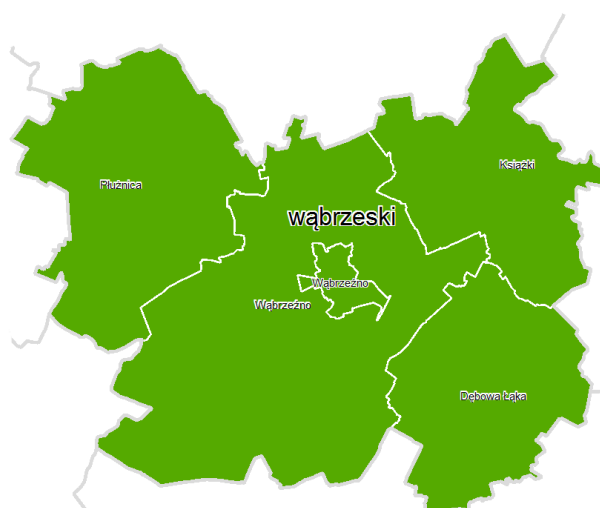

Strategia
Obszaru Rozwoju Społeczno-Gospodarczego
Powiatu Wąbrzeskiego

Wrzesień 2015

Aktualizacja – 10 września 2020 r.

Niniejsze opracowanie zostało wykonane przez:

ul. Podmurna 65/1

87-100 Toruń

Spis treści

WSTĘP	4
1. DIAGNOZA SYTUACJI SPOŁECZNO-GOSPODARCZEJ ORSG POWIATU WĄBRZESKIEGO	5
1.1. POŁOŻENIE POWIATU	5
1.2. SYTUACJA DEMOGRAFICZNA	8
1.3. GOSPODARKA I RYNEK PRACY	13
1.4. OCHRONA ZDROWIA	26
1.5. POMOC SPOŁECZNA	28
1.6. EDUKACJA	34
1.7. KULTURA	40
1.8. INFRASTRUKTURA TECHNICZNA	45
1.9. REWITALIZACJA PRZESTRZENI PUBLICZNYCH	56
1.10. ŚRODOWISKO PRZYRODNICZE	58
1.11. PODSUMOWANIE DIAGNOZY	60
2. TERYTORIALNY WYMIAR WSPARCIA	64
3. CELE ROZWOJOWE	72
4. PRIORYTETY INWESTYCYJNE	79
5. TRYB I ZASADY NABORU PROJEKTÓW DO STRATEGII	84
6. LISTA PRZEDSIĘWZIĘĆ ORAZ INSTRUMENTY REALIZACJI	87
7. WSKAŹNIKI DO OSIĄGNIĘCIA W OBSZARZE	136
8. SYSTEM WDRAŻANIA I MONITOROWANIA	139
9. KONSULTACJE SPOŁECZNE STRATEGII	143
SPIS TABEL, MAP I WYKRESÓW	145

Wstęp

Niniejsza strategia stanowi instrument umożliwiający podjęcie zintegrowanych działań na rzecz rozwiązywania problemów społeczno-gospodarczych w ramach trzeciego poziomu polityki terytorialnej w ramach Obszaru Rozwoju Społeczno-Gospodarczego. Polityka terytorialna jest narzędziem służącym do realizacji założeń Strategii rozwoju województwa kujawsko-pomorskiego do roku 2020 poprzez wykorzystanie m.in. środków unijnych, a w szczególności środków z Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2014 – 2020.

Zarząd Województwa Kujawsko-Pomorskiego w dniu 4 lutego 2015 roku przyjął założenia polityki terytorialnej województwa kujawsko-pomorskiego na lata 2014 – 2020, które są usystematyzowanym zestawieniem procesu planowania i wdrażania polityki terytorialnej na czterech poziomach:

- Poziom wojewódzki – obejmujący miasta Bydgoszcz i Toruń oraz obszar powiązany z nimi funkcjonalnie (ZIT wojewódzki),
- Poziom regionalny i subregionalny – obejmujący miasta Włocławek, Grudziądz i Inowrocław wraz z ich obszarami powiązаныmi z nimi funkcjonalnie (OSI miast regionalnych/subregionalnych),
- Poziom ponadlokalny – obejmujący obszar powiatu ziemskiego (Obszary Rozwoju Społeczno-Gospodarczego),
- Poziom lokalny – działający w ramach realizacji idei rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność (RLKS).

Obszar Rozwoju Społeczno-Gospodarczego swoim zasięgiem obejmuje jednorazowo jeden Powiat. Starosta Powiatu jest inicjatorem i koordynatorem przedsięwzięć w ramach ORSG. Ponadto podejmuje działania na rzecz stworzenia warunków dla współpracy w zakresie rozwoju społeczno-gospodarczego. Współpraca Starostwa Powiatowego z pozostałymi jednostkami terytorialnymi z obszaru powiatu i partnerami społeczno-gospodarczymi odbywa się w ramach porozumienia, którego sygnatariuszami są przedstawiciele Powiatu oraz poszczególnych miast i gmin.

Inicjatorem działań w zakresie utworzenia Obszaru Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Powiatu Wąbrzeskiego był Starosta Wąbrzeski oraz Marszałek Województwa Kujawsko-Pomorskiego. W tym celu w dniu 25 lipca 2014 r. wszystkie samorządy z terenu powiatu wąbrzeskiego podpisały porozumienie o współpracy na rzecz rozwoju powiatu. Porozumienie określa zasady współpracy, w szczególności w zakresie promowania partnerskiego modelu współpracy, wzmocnienia powiązań pomiędzy jednostkami samorządu terytorialnego, wspólnego diagnozowania problemów i barier rozwojowych, aktywnego współfinansowania w opracowaniu i realizacji projektów finansowanych ze środków zewnętrznych. Porozumienie zostało zawarte na czas wdrażania i rozliczania zadań Obszaru Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Powiatu Wąbrzeskiego, zgodnie z założeniami polityki terytorialnej województwa kujawsko-pomorskiego.

1. Diagnoza sytuacji społeczno-gospodarczej ORSG Powiatu Wąbrzeskiego

ORSG Powiatu Wąbrzeskiego tworzy 5 gmin, w tym 1 gmina miejska i 4 gminy wiejskie Powiatu Wąbrzeskiego.

W skład ORSG Powiatu Wąbrzeskiego wchodzi:

- Gmina Miasto Wąbrzeźno,
- Gmina Dębowa Łąka,
- Gmina Książki,
- Gmina Płużnica,
- Gmina Ryńsk.

Mapa 1. Gminy wchodzące w skład ORSG Powiatu Wąbrzeskiego

Źródło: http://www.infostrada.kujawsko-pomorskie.pl/viewpage.php?page_id=23

1.1. Położenie powiatu

ORSG Powiatu Wąbrzeskiego leży w północno-wschodniej części województwa kujawsko-pomorskiego. Ogólna powierzchnia powiatu wynosi 50 195 ha, co stanowi ok. 2,9% powierzchni regionu. Jest drugim najmniejszym pod względem powierzchni powiatem województwa.

Mapa 2. Obszar ORSG na tle województwa kujawsko-pomorskiego.

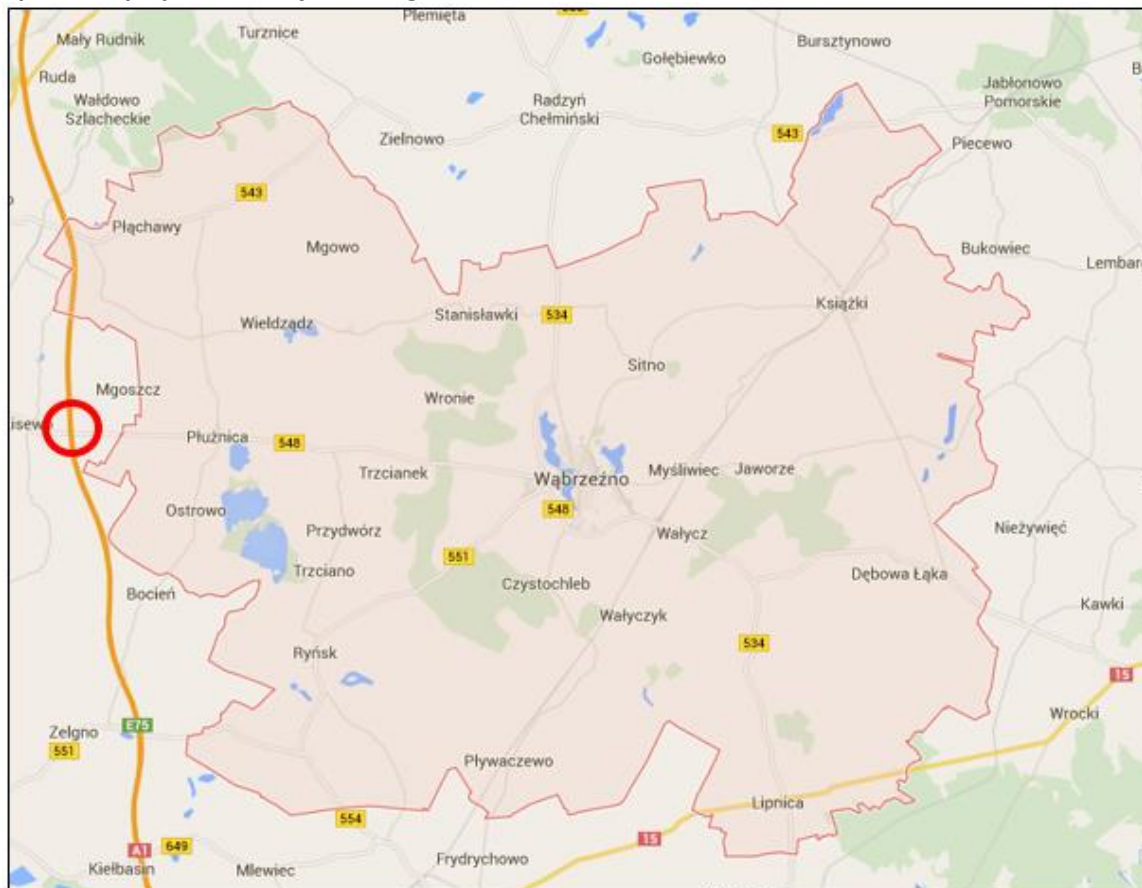
Źródło: opracowanie własne na podstawie <http://pl.wikipedia.org/>

Teren ORSG sąsiaduje z powiatem grudziądzkim (od północy), brodnickim (od wschodu), golubsko-dobrzyńskim (od południa), toruńskim (od południowego zachodu) i chełmińskim (od zachodu). Pod względem administracyjnym powiat wąbrzeski dzieli się na 5 jednostek szczebla podstawowego tj. Gmina Miasto Wąbrzeźno oraz gminy wiejskie: Dębowa łąka, Książki, Płużnica i Wąbrzeźno. Gmina Miasto Wąbrzeźno położone jest w centrum powiatu, co ułatwia dostęp mieszkańców powiatu do usług i instytucji znajdujących się w stolicy powiatu. Siedziba powiatu wąbrzeskiego leży blisko ośrodków centralnych województwa – tj. odległość do Torunia wynosi ok 50 km, zaś od Bydgoszczy ok. 80 km.

O potencjale danego obszaru w dużej mierze decyduje jego położenie względem autostrad i dróg ekspresowych. ORSG jest bardzo korzystnie położony pod względem przebiegu autostrady A1. Węzeł autostradowy w Lisewie zlokalizowany jest w odległości ok. 15 km od stolicy powiatu.

Przez Gminę Miasto Wąbrzeźno przebiega linia kolejowa o znaczeniu podstawowym 353 Poznań – Skandawa.

Mapa 3. Mapa powiatu wąbrzeskiego.

 Lokalizacja węzła autostradowego w Lisewie

Źródło: opracowanie własne na podstawie <https://maps.google.pl/>

Kluczowe wnioski i obserwacje

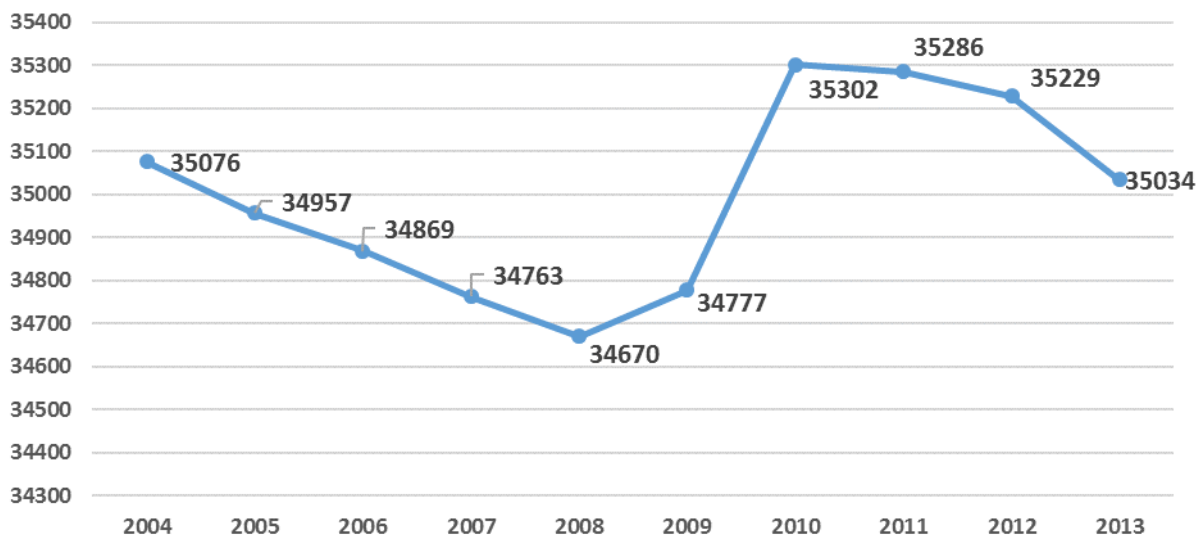
1. Do mocnych stron ORSG należy zaliczyć centralne położenie miasta powiatowego, co ułatwia dostęp mieszkańców do usług i instytucji,
2. ORSG Powiatu Wąbrzeskiego leży blisko ośrodków centralnych województwa (50 km od Torunia, 80 km od Bydgoszczy),
3. Duży potencjał rozwojowy związany jest z bliskością węzła autostradowego A1, zlokalizowanego w Lisewie w odległości 15 km od Wąbrzeźna,
4. Atrakcyjność inwestycyjną powiatu podnosi przebiegająca przez Gminę Miasto Wąbrzeźno linia kolejowa o znaczeniu podstawowym 353 Poznań – Skandawa.
5. ORSG Powiatu Wąbrzeskiego zajmuje 2,9% powierzchni województwa kujawsko-pomorskiego, jest drugim najmniejszym pod względem powierzchni powiatem województwa.

1.2. Sytuacja demograficzna

- Liczba ludności

Liczba mieszkańców ORSG na koniec 2013 r. wynosiła 35 034 osoby, co stanowi ok. 1,7% mieszkańców województwa kujawsko-pomorskiego. Na przestrzeni ostatniej dekady liczba ludności podlegała znacznym zmianom. Na początku badanego okresu liczba ludności powiatu systematycznie malała, aż do roku 2008. Od 2009 roku zauważa się znaczny wzrost liczby mieszkańców, w porównaniu z 2008 r. o 632 osoby. Największy przyrost liczby ludności odnotowano w 2010 roku. Od tego roku następuje ponownie systematyczny spadek liczby mieszkańców. Dane demograficzne wskazują wyraźne zmniejszenie się populacji mieszkańców powiatu wąbrzeskiego. Chociaż spadki nie są duże, to ich systematyczność napawa pesymizmem. Liczbę ludności powiatu w podziale na lata 2004-2013 oraz na poszczególne gminy zaprezentowano na poniższych wykresach.

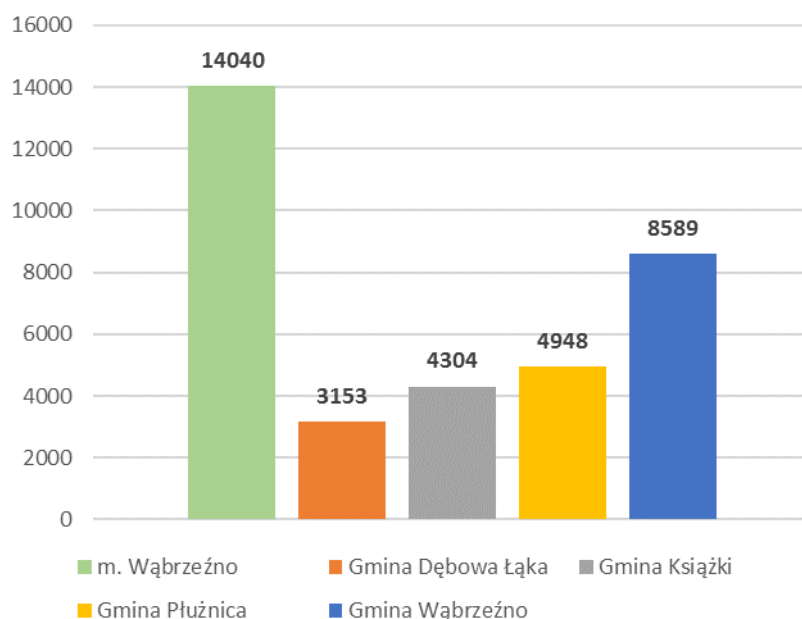
Wykres 1. Liczba ludności w powiecie wąbrzeskim w latach 2004-2013.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL – GUS.

Najbardziej zaludnioną gminą ORSG jest Gmina Miasto Wąbrzeźno (40,08% mieszkańców powiatu) i gmina wiejska Wąbrzeźno (24,52% mieszkańców powiatu) - osoby zamieszkujące te gminy obejmują łącznie blisko 65% mieszkańców powiatu. Z kolei najmniej zaludniona jest gmina Dębowa Łąka (9% mieszkańców powiatu). Powiat charakteryzuje się wysokim wskaźnikiem ludności wiejskiej w ogólnej liczbie mieszkańców powiatu - udział ludności wiejskiej wynosi 59,92%, zaś średnia dla województwa to 39,8%.

Wykres 2. Liczba ludności w poszczególnych gminach powiatu wąbrzeskiego – stan na 31.12.2013 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL – GUS.

Na przestrzeni 10 lat liczba ludności ORSG zmalała o 81 osób (0,23%). Większość gmin położonych na terenie ORSG cechowała się w latach 2003-2013 ujemną dynamiką przyrostu liczby ludności. Najwięcej osób ubyło z Gminy Dębowa Łąka – 98 osób (3,01%), następnie z gminy Płużnica - 71 osób (1,41%) oraz gminy Książki – 26 osób (0,6%). Niewielki dodatni wskaźnik przyrostu odnotowano jedynie w Gminie Miasto Wąbrzeźno (0,64%) i w gminie wiejskiej Wąbrzeźno (0,29%).

Tabela 1. Zmiana liczby ludności na terenie ORSG Powiatu Wąbrzeskiego.

Wyszczególnienie	Liczba ludności w 2003 r	Liczba ludności w 2013 r.	Dynamika 2003-2013
Gmina Miasto Wąbrzeźno	13951	14040	89 (0,64%)
Gmina Dębowa Łąka	3251	3153	-98 (-3,01%)
Gmina Książki	4330	4304	-26 (-0,60%)
Gmina Płużnica	5019	4948	-71 (-1,41%)
Gmina Wąbrzeźno	8564	8589	25 (0,29%)
ORSG ogółem	35115	35034	-81 (-0,23%)

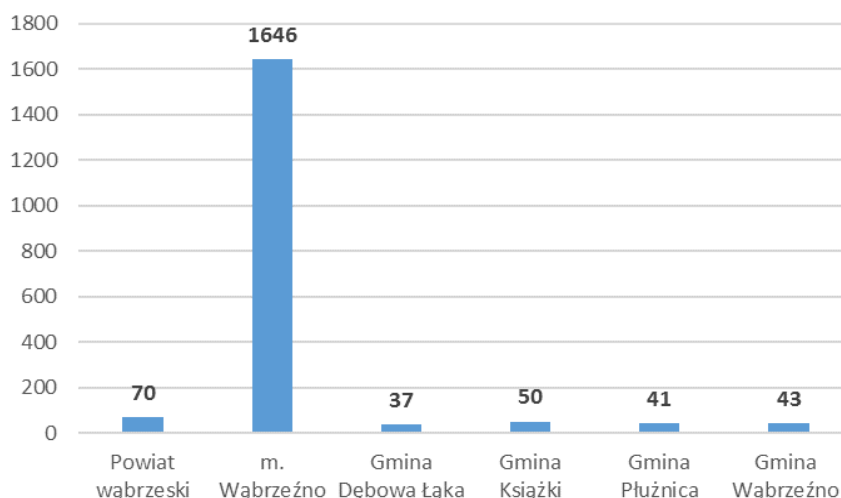
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL – GUS.

- **Gęstość zaludnienia**

ORSG charakteryzuje się stosunkowo niską gęstością zaludnienia – 70 osób/km² (średnia wojewódzka jest znacznie wyższa i wynosi 117 osób/km²). Najwyższą gęstością zaludnienia charakteryzuje się Gmina Miasto Wąbrzeźno (1646 osób/km²). ORSG charakteryzuje się niewielką gęstością zaludnienia na obszarach wiejskich, średnia gęstość zaludnienia na obszarach wiejskich ORSG wynosi 43 osób/km², średnia dla obszarów wiejskich województwa kujawsko-pomorskiego wynosi 49 osób/km². Najniższy wskaźnik

wyказuje gmina Dębowa Łąka - 37 osób/km², najwyższy spośród gmin wiejskich – gmina Książki (50 osób/km²). Opisana powyżej dysproporcja została zaprezentowana na poniższym wykresie.

Wykres 3. Gęstość zaludnienia powiatu oraz poszczególnych gmin – stan na 31.12.2013 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL – GUS.

- **Struktura ludności wg płci i wieku**

Pod względem płci w ORSG występuje porównywalna liczba kobiet i mężczyzn. W analizowanym okresie nie odnotowano żadnych znaczących zmian w proporcjach liczby kobiet (ok. 50,78%) i mężczyzn (ok. 49,22%) w ogólnej liczbie mieszkańców powiatu.

W ORSG w 2013 roku udział ludności w wieku przedprodukcyjnym wynosił 19,7% ogółu ludności, w wieku produkcyjnym 63,5%, a w wieku poprodukcyjnym 16,7%. Wskaźniki te dla województwa wynoszą odpowiednio: wiek przedprodukcyjny 18,5%, wiek produkcyjny 63,7%, wiek poprodukcyjny 17,8%. W stosunku do struktury ludności w województwie dane dla powiatu są bardziej korzystne. Nie zmienia to jednak faktu, że na przestrzeni ostatnich lat w powiecie zauważany jest stopniowy, sukcesywny spadek liczby osób w wieku przedprodukcyjnym oraz wzrost liczby osób w wieku poprodukcyjnym, zgodnie z ogólnopolskim trendem starzenia się społeczeństwa. Przede wszystkim wskaźnik ten niekorzystnie kształtuje się w Gminie Miasto Wąbrzeźno. Udział osób w wieku poprodukcyjnym wzrósł w ciągu 5 lat o 2%, jest wyższy od średniej dla województwa, wynosi 18,6%.

Tabela 2. Udział ludności wg grup ekonomicznych – stan na 31.12.

Wyszczególnienie	Udział ludności wg ekonomicznych grup wieku w % ludności ogółem					
	Wiek przedprodukcyjny		Wiek produkcyjny		Wiek poprodukcyjny	
	2009 rok	2013 rok	2009 rok	2013 rok	2009 rok	2013 rok
Woj. kuj-pom	19,6	18,5	64,7	63,7	15,7	17,8
ORSG	21,3	19,7	63,5	63,5	15,3	16,7
Gmina Miasto Wąbrzeźno	19,4	18,0	64,0	63,4	16,6	18,6
Gmina Dębowa Łąka	23,7	21,2	60,5	62,3	15,9	16,5
Gmina Książki	21,2	19,9	64,4	64,3	14,4	15,8
Gmina Płużnica	21,2	20,2	64,4	63,9	14,5	15,9
Gmina Wąbrzeźno	23,6	21,6	62,8	63,5	13,7	14,9

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL – GUS.

Najwyższym wskaźnikiem obciążenia demograficznego na terenie ORSG charakteryzuje się gmina Dębowa Łąka (60,5), najniższym zaś gmina Książki (55,4). Wartość wskaźnika ogółem dla ORSG wynosi 57,4 i jest wyższa od średniej dla województwa kujawsko pomorskiego, która wynosi 57.

Tabela 3. Wskaźnik obciążenia demograficznego w gminach ORSG Powiatu Wąbrzeskiego.

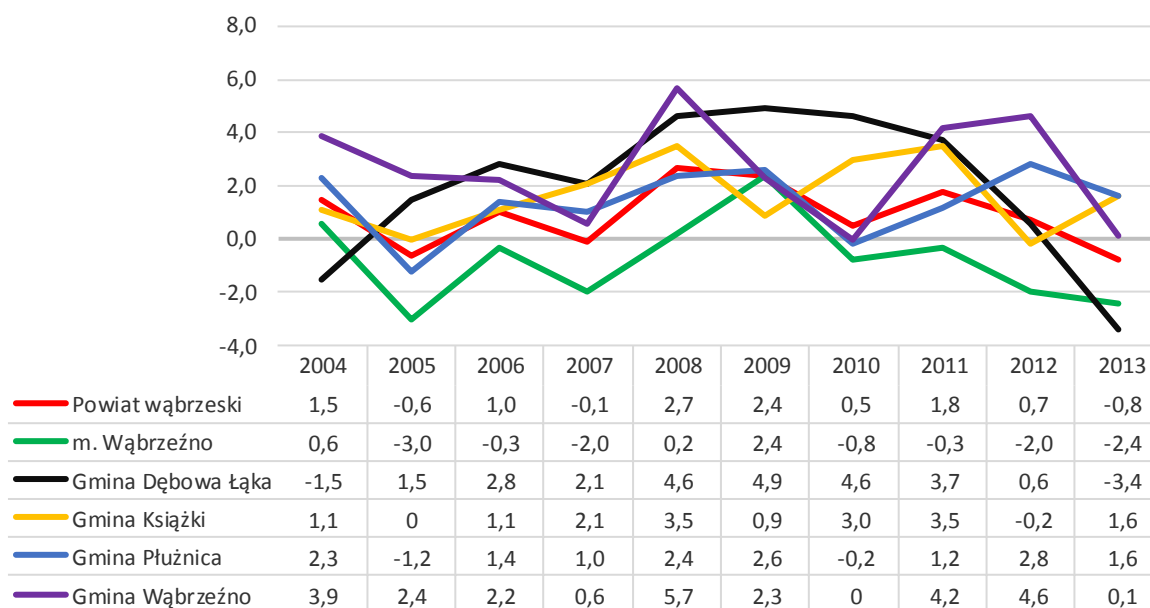
Wyszczególnienie	Wskaźnik obciążenia demograficznego (liczba osób w wieku nieprodukcyjnym przypadająca na 100 os. w wieku produkcyjnym)
Gmina Miasto Wąbrzeźno	57,7
Gmina Dębowa Łąka	60,5
Gmina Książki	55,4
Gmina Płużnica	56,4
Gmina Wąbrzeźno	57,5
ORSG ogółem	57,4

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL – GUS

• Ruch naturalny i migracje

Liczba mieszkańców ORSG uwarunkowana jest wielkością przyrostu naturalnego i saldem migracji. Przyrost naturalny jest ujemny (-0,8), co oznacza, że liczba urodzeń jest niższa niż liczba zgonów. W zestawieniu ze średnim przyrostem dla województwa (-0,3 w 2013 r.) wskaźnik dla powiatu jest mniej korzystny. Na przestrzeni ostatnich 10 lat zauważa się systematyczny spadek liczby urodzeń. Najniższy wskaźnik przyrostu naturalnego występuje w gminie Dębowa Łąka (-3,4) oraz w Gminie Miasto Wąbrzeźno (-2,4). Nieco lepiej sytuacja kształtuje się w gminie Książki i gminie Płużnica (1,6 dla obu gmin) i gminie Wąbrzeźno (0,1). Prawie we wszystkich gminach liczba urodzeń drastycznie maleje, jedynie w gminie Książki zauważa się niewielki wzrost.

Wykres 4. Przyrost naturalny dla powiatu oraz poszczególnych gmin na przestrzeni 10 lat – stan na 31.12.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL – GUS.

Natomiast saldo migracji na pobyt stały w powiecie jest ujemne. Saldo migracji gminnych wewnętrznych w 2013 r. wyniosło - 122, zaś saldo migracji zagranicznych -54. Ujemna wartość salda migracji występuje we wszystkich gminach powiatu. W 2014 r. ORSG pod względem salda migracji znalazło się na 4 najniższym miejscu pod względem współczynnika salda migracji (z wartością (-) 3,1, który jest obliczany jako różnica między napływem a odpływem ludności z danego obszaru w określonym czasie z przeliczeniem na 1000 mieszkańców (w skali województwa wartość ta wyniosła (-) 1,0)

- **Prognozy demograficzne**

Z prognoz Głównego Urzędu Statystycznego wynika, że osoby starsze (w wieku 65 lat i więcej) w 2035 r. będą stanowiły ponad 23% ludności, co oznacza wzrost o około 10% w stosunku do roku 2007. Co ważne, odsetek osób będących w tzw. *czwartym wieku*, tj. mających 80 lat i więcej wyniesie w 2035 r. 7,2%, podczas gdy w 2007 r. kształtował się na poziomie 3%.

W odniesieniu do ORSG Powiatu Wąbrzeskiego prognozy ludności wskazują, że do roku 2035 liczba mieszkańców na terenie ORSG zmniejszy się aż o 12,58%. Najbardziej widoczny spadek będzie dostrzegać się w grupie mieszkańców w wieku przedprodukcyjnym (ponad 25%) oraz w grupie osób w wieku produkcyjnym o 21,82%. Wzrost liczby osób w wieku poprodukcyjnym w 2035 r. wyniesie ponad 37%.

Tabela 4. Prognoza liczby ludności na terenie ORSG Powiatu Wąbrzeskiego.

Liczba osób w wieku	2013	2035	Dynamika zmian
Przedprodukcyjnym	6917	5154	-25,49%
Produkcyjnym	22251	17395	-21,82%
Poprodukcyjnym	5866	8077	37,69%
Ogółem ORSG	35034	30626	-12,58%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL – GUS.

Kluczowe wnioski i obserwacje

1. ORSG charakteryzuje się stosunkowo niską gęstością zaludnienia – 70 osób/km² (średnia wojewódzka jest znacznie wyższa i wynosi 117 osób/km²).
2. ORSG charakteryzuje się niewielką gęstością zaludnienia na obszarach wiejskich, średnia gęstość zaludnienia na obszarach wiejskich ORSG wynosi 43 osób/km², średnia dla obszarów wiejskich województwa kujawsko-pomorskiego wynosi 49 osób/km².
3. ORSG odznacza się wysokim wskaźnikiem ludności wiejskiej w ogólnej liczbie mieszkańców powiatu - udział ludności wiejskiej wynosi 59,92%, zaś średnia dla województwa to 39,8%.
4. Do negatywnych zjawisk społecznych na terenie ORSG należy zaliczyć sukcesywny spadek liczby ludności utrzymujący się od kilku lat,
5. Prognozy ludności wskazują, że do roku 2035 liczba mieszkańców na terenie ORSG zmniejszy się aż o 12,58%.

1.3. Gospodarka i rynek pracy

- **Rolnictwo**

Teren ORSG Powiatu Wąbrzeskiego ma rolniczo-przemysłowy charakter, użytki rolne stanowią około 93% powierzchni, w tym grunty orne ponad 83%. Funkcja rolnicza powiatu koncentruje się w północno-zachodniej części powiatu, tereny gminy Płużnica charakteryzują się wysokim wskaźnikiem rolniczej przestrzeni produkcyjnej. Przeciętna wielkość gospodarstwa rolnego powiatu wynosi 17,48 ha (dane z Powszechnego Spisu Rolnego 2010), średnia dla województwa wynosi 14,18 ha. Dowodzi to o niewielkim rozdrobnieniu agrarnym powiatu.

W uprawach polowych dominują zboża, które w strukturze stanowią 77% ogólnej powierzchni zasiewów. W produkcji zwierzęcej przeważa hodowla trzody chlewnej, dzięki czemu powiat odgrywa istotne znaczenie w produkcji żywności na terenie województwa, lokuje się w połowie stawki powiatów województwa kujawsko-pomorskiego.

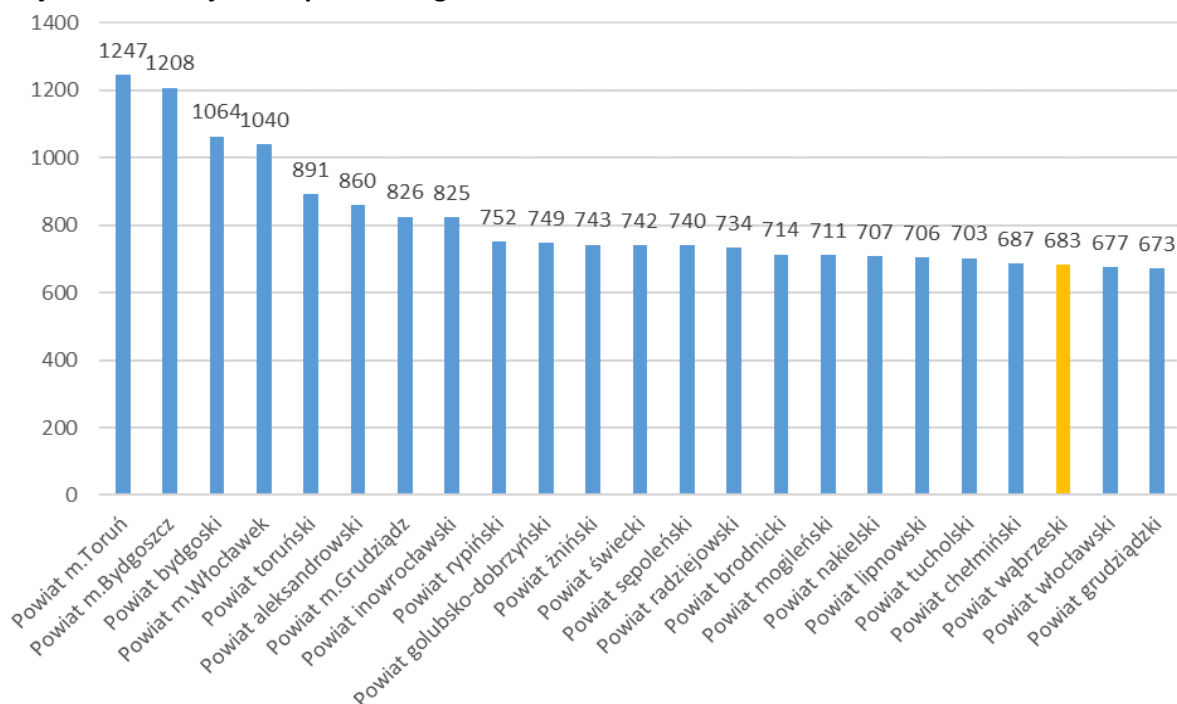
Ze względu na dobry stan środowiska, powiat ma predyspozycje do rozwoju rolnictwa, w tym produkcji żywności ekologicznej.

- **Podmioty gospodarcze**

W 2013 roku na terenie ORSG w rejestrze REGON zarejestrowanych było 2 392 podmiotów gospodarczych, w tym w sektorze prywatnym funkcjonowało 2288 podmiotów, a w sektorze publicznym – 104 podmioty. Statystyka wskazuje, że liczba podmiotów gospodarczych na przestrzeni ostatnich 5 lat systematycznie wzrasta - od 2009 r. o ponad 13%.

Analizując miejsce powiatu wąbrzeskiego w regionie pod kątem aktywności gospodarczej województwa, plasuje się ono na końcu zestawienia. Biorąc po uwagę wskaźnik liczby podmiotów wpisanych do rejestru REGON na 10 tys. ludności, powiat wąbrzeski w 2013 roku odnotowuje wartość 683 (zajmuje 3 miejsce od końca), zaś średnia wojewódzka wynosi 914. Niekorzystnie sytuacja kształtuje się także, gdy przeanalizujemy wskaźnik liczby osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą w przeliczeniu na 100 osób w wieku produkcyjnym. Dla powiatu wartość w 2013 roku wynosi 7,9 (średnia dla województwa 10,7) i umieszcza powiat wąbrzeski razem z powiatem chełmińskim na ostatnim miejscu w województwie. Porównanie liczby podmiotów gospodarczych powiatu wąbrzeskiego z innymi powiatami w województwie kujawsko-pomorskim przedstawiono na poniższym wykresie.

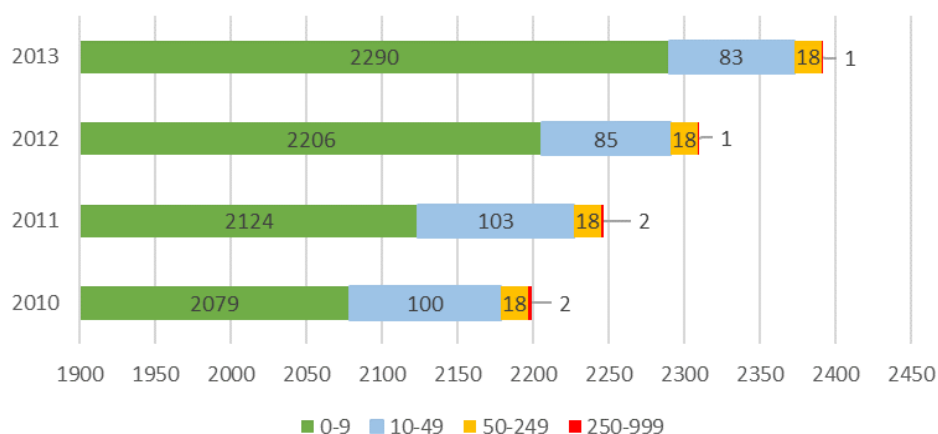
Wykres 5. Liczba podmiotów wpisanych do rejestru REGON na 10 tys. ludności w powiatach województwa kujawsko-pomorskiego – stan na 31.12.2013 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL – GUS.

Zdecydowaną większość firm powiatu to mikroprzedsiębiorstwa zatrudniające do 9 osób – ich liczba wynosi 2290 (stanowią ponad 95% wszystkich firm powiatu). Na przestrzeni ostatnich lat widać sukcesywny wzrost liczby mikroprzedsiębiorstw. Zauważalnym zjawiskiem jest spadek liczby małych przedsiębiorstw (zatrudniających od 10 do 49 osób), w 2010 r. było ich 100, zaś w 2013 już tylko 83. Prawdopodobnie poprzez redukcję zatrudnienia, małe przedsiębiorstwa spadają do kategorii mikroprzedsiębiorstw. Przedsiębiorstwa zatrudniające od 50-249 osób, tj. średnie przedsiębiorstwa utrzymują się na stałych poziomach, w powiecie jest ich 18. Zmiana natomiast dotyczy dużych przedsiębiorstw (powyżej 250 pracowników), gdyż do 2011 roku ich liczb wynosiła 2, od 2012 roku w powiecie działa tylko jedno duże przedsiębiorstwo.

Wykres 6. Liczba podmiotów gospodarczych w powiecie wąbrzeskim wg wielkości przedsiębiorstwa – stan na 31.12.

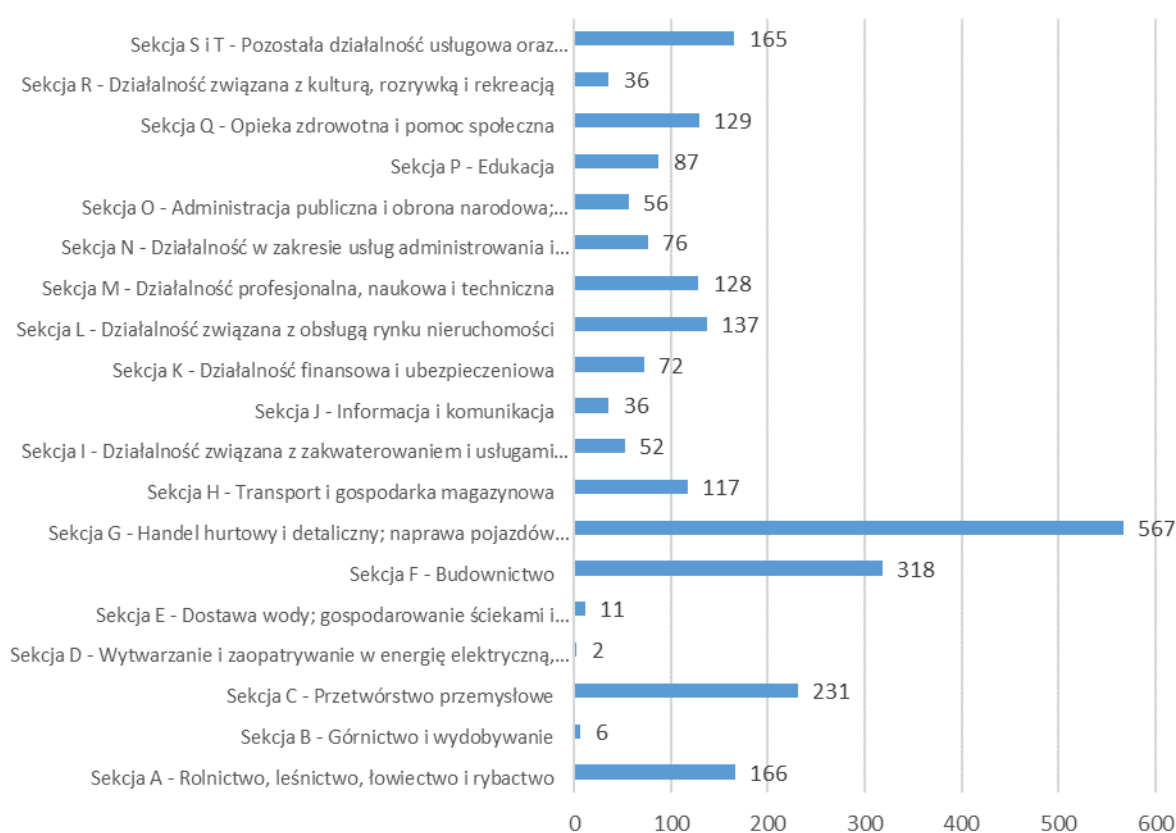

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL – GUS.

Biorąc pod uwagę strukturę przedsiębiorstw powiatu z sektora prywatnego w 2013 r. według form prawnych aż 1767 firm to osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą (stanowią 77,23% wszystkich prywatnych firm). Do pozostałych przedsiębiorstw powiatu zalicza się: 85 spółek handlowych, 14 spółek handlowych z udziałem kapitału zagranicznego, 24 spółdzielnie, 116 stowarzyszeń i organizacji społecznych i 1 fundacja.

Najwięcej podmiotów gospodarczych w powiecie wąbrzeskim zarejestrowanych jest w sektorze handlu (wraz z naprawą pojazdów) – 23,7% i w budownictwie – 13,3%, następnie przetwórstwo przemysłowe – 9,66% i przedsiębiorstwa z sektora rolniczego i leśnego – 6,94%. Poniższy wykres prezentuje liczbę podmiotów gospodarczych według sekcji PKD.

Wykres 7. Liczba podmiotów gospodarczych w powiecie wąbrzeskim wg sekcji PKD – stan na 31.12.2013 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL – GUS.

W produkcji przemysłowej największy udział przypada na przemysł chemiczny, w następnej kolejności maszynowy, lekki i spożywczy. Tabela poniżej przedstawia największych przedsiębiorców w terenie ORSG.

Tabela 5. Wykaz największych przedsiębiorstw na terenie ORSG Powiatu Wąbrzeskiego.

Wyszczególnienie	Największe przedsiębiorstwa
Gmina Miasto Wąbrzeźno	<ul style="list-style-type: none"> – Ampol - Merol Sp. z o.o. – Ergis S.A. Oddział w Wąbrzeźnie – Reflex Polska Sp. z o.o. – Wytwórnia Wyrobów Papierniczych WORWO Sp. z o.o.

	<ul style="list-style-type: none"> – Mavilex Machinery Sp. z o.o. – Vambresia Fabryka Opakowań – Zakład Stolarski Rumiński MAREK RUMIŃSKI
Gmina Dębowa Łąka	<ul style="list-style-type: none"> – Lukoil – Stacja Paliw, Lipnica – Alpha Dam Sp. z o.o. Dębowa Łąka – Firma Transportowa FAST-TSL Dębowa Łąka – Amrol Sp. z o.o. Lipnica 30
Gmina Książki	<ul style="list-style-type: none"> – „AGROPOL” spółka z.o.o – „MASZDROL” spółka z.o.o – „ZASKOCZ” Nowak Jadwiga, Artur, Maciej Spółka Jawna – „TARTAK” Marek Lisiński – Bank Spółdzielczy w Golubiu-Dobrzyniu O/Książki
Gmina Płużnica	<ul style="list-style-type: none"> – PLAST-FARB Józef Głowiński, Czaple – Zakład Produkcyjno-Handlowo-Usługowy NITEX Beata Mucha, Płużnica – SECO P.P.H.U Beata Zarzeczna, Wielządź – PIEKARNIA-CIASTKARNIA Bogdan Jarząb, Dąbrówka – REMEDIUM Przetwórstwo Rolno-Spożywcze, Płużnica – Meller Alina Przedsiębiorstwo Produkcyjno-Usługowo-Handlowe, Płachawy – SOLO P.H.U Bożena i Janusz Wiśniewscy, Płużnica – stacja paliw – GRAN-FOL Firma Produkcyjno-Handlowa Krzysztof Fałkowski, Wiewiórki – przetwórstwo tworzyw sztucznych.
Gmina Wąbrzeźno	<ul style="list-style-type: none"> – Zakład Przetwórstwa Tworzyw Sztucznych - Halina Błażejewicz – Zakład piekarniczo-cukierniczy - Bogusław Nowakowski – Zakład stolarski - Marek Rumiński – „Budzyńscy” spółka cywilna z o.o. - Budzyńscy – Zakład Przetwórstwa Tworzyw Sztucznych - Andrzej Kiwała – Przedsiębiorstwo-Produkcyjno-Handlowo-Usługowe „Krystal” - Alfred Kociotek – „Mirpol” Zakład Mechaniczno-Ślusarski-Handel hurtowy i detaliczny artykułami - Mirosław Błażejewski – Przedsiębiorstwo Produkcyjno- Usługowo- Handlowe „Jagstol” - Jerzy Jagodziński

Źródło: Opracowanie na podstawie uzyskanych danych od gmin ORSG.

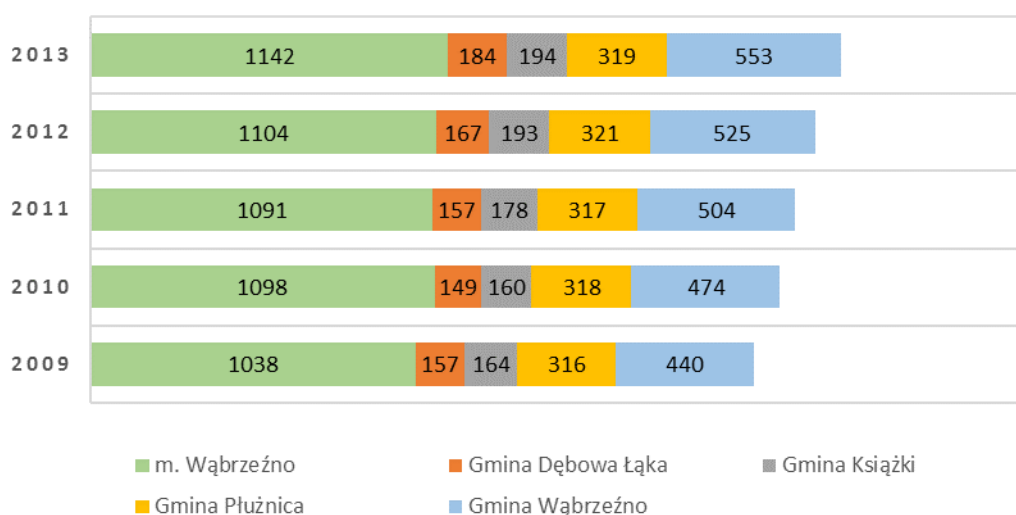
Zgodnie z Regionalną Strategią Innowacji Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2014-2020 wspierane będą branże zgodne z tzw. inteligentnymi specjalizacjami regionu kujawsko-pomorskiego. Inteligentna specjalizacja oznacza wybór dziedzin gospodarki i połączonych z nimi obszarów nauki, na które zostanie ukierunkowana interwencja. Ma ona na celu rozwój gospodarczy regionu, poprzez radykalny wzrost innowacyjności wytwarzanych produktów i usług oraz stosowanych procesów i technologii, na bazie wdrożonych wyników wysoko zaawansowanych badań. Inteligentne specjalizacje zdefiniowano w następujący sposób:

- I. Najlepsza bezpieczna żywność – przetwórstwo, nawozy i opakowania,
- II. Medycyna, usługi medyczne i turystyka zdrowotna,
- III. Motoryzacja, urządzenia transportowe i automatyka przemysłowa,
- IV. Narzędzia, formy wtryskowe, wyroby z tworzyw sztucznych,
- V. Przetwarzanie informacji, multimedia, programowanie, usługi ICT,
- VI. Biointeligentna specjalizacja – potencjał naturalny, środowisko, energetyka,
- VII. Transport, logistyka, handel – szlaki wodne i lądowe,
- VIII. Dziedzictwo kulturowe, sztuka, przemysły kreatywne.

Gospodarka ORSG Powiatu Wąbrzeskiego ma znamiona typowej gospodarki peryferyjnej. Charakteryzuje się nienowoczesną strukturą (duży udział sektorów tradycyjnych – przede wszystkim handel, budownictwa i rolnictwa) i niewielkim udziałem najnowszych technologii i regionalnych inteligentnych specjalizacji.

W każdej z gmin zauważa się wzrost liczby przedsiębiorców. Najwięcej przedsiębiorstw zlokalizowanych jest na terenie Gminy Miasto Wąbrzeźno – 1142 przedsiębiorstwa i w gminie Wąbrzeźno – 553 przedsiębiorstwa. Dynamika wzrostu liczby przedsiębiorstw jest bardzo różna. Na przestrzeni 5 lat najwięcej nowych przedsiębiorstw powstało w gminie wiejskiej Wąbrzeźno – wzrost o 26%, najmniejszy wzrost odnotowano w gminie Płużnica – 1%.

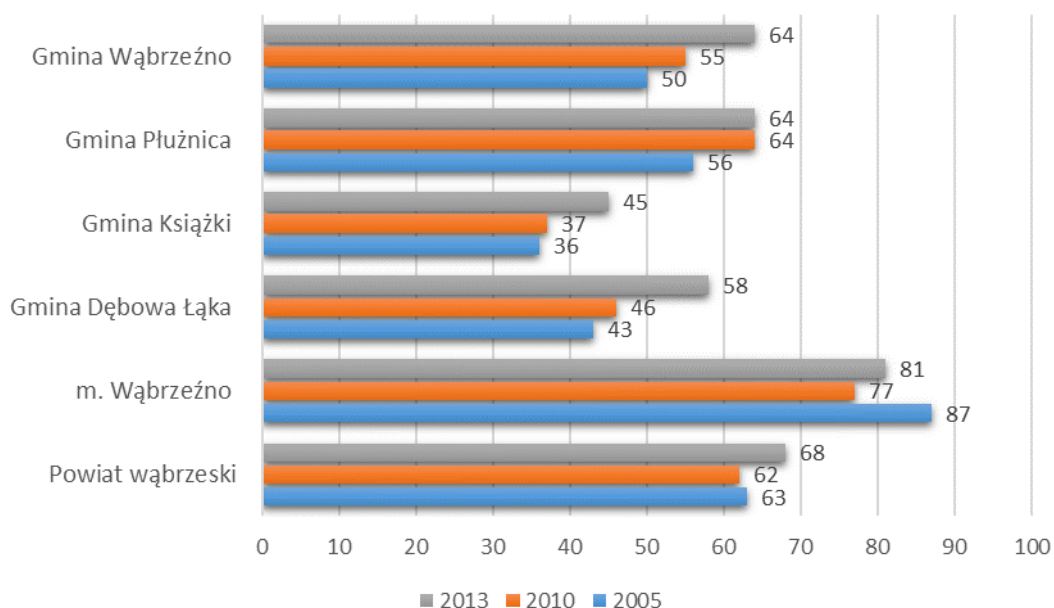
Wykres 8. Liczba podmiotów gospodarczych w gminach powiatu wąbrzeskiego zarejestrowanych w rejestrze REGON – stan na 31.12.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL – GUS.

Analizując wskaźniki rozwoju przedsiębiorczości w poszczególnych gminach ORSG należy zauważyć dominację Gminy Miasto Wąbrzeźno. Wskaźnik liczby podmiotów gospodarczych wpisanych do rejestru REGON przypadających na 1000 mieszkańców wynosi 81 – wskaźnik jest wyższy od średniej powiatowej o 13 punktów, natomiast niższy od średniej wojewódzkiej o 10 punktów. Gmina Miasto Wąbrzeźno jako stolica powiatu i jedyna gmina miejska posiada znacznie lepiej rozwinięty poziom przedsiębiorczości. Pozostałe gminy, tj. gmina Wąbrzeźno i Płużnica mają taki sam wskaźnik, który wynosi 54, następnie Gmina Dębowa Łąka – 58 i Gmina Książki – 45. Warty uwagi jest, że w ostatnich latach wszystkie gminy wiejskie powiatu odnotowują zarówno ogólny wzrost liczby przedsiębiorstw, jak i z roku na rok poprawiający się wskaźnik liczby podmiotów gospodarczych przypadających na 1000 mieszkańców. Liczbę podmiotów gospodarczych w poszczególnych gminach przypadających na 1000 mieszkańców przedstawiono na poniższym wykresie.

Wykres 9. Liczba podmiotów gospodarczych wpisanych do rejestru REGON przypadających na 1000 mieszkańców w gminach powiatu wąbrzeskiego – stan na 31.12

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL – GUS.

Gmina Miasto Wąbrzeźno uzyskuje dużo lepsze wskaźniki w zakresie rozwoju gospodarczego, co świadczy o wewnętrznym zróżnicowaniu i dużych dysproporcjach pomiędzy obszarami wiejskimi a miejskimi powiatu wąbrzeskiego.

- **Tereny inwestycyjne**

Jednym z elementów pobudzania i kreowania gospodarki lokalnej jest tworzenie terenów inwestycyjnych, umożliwiających napływ przedsiębiorców. Na terenie powiatu wąbrzeskiego brakuje kompleksowej oferty wsparcia rozwoju przedsiębiorczości. Nie ma też w pełni uzbrojonych i przygotowanych terenów inwestycyjnych.

Aktualnie największą ofertę terenów inwestycyjnych posiada Gmina Miasto Wąbrzeźno, która w swej ofercie posiada 15 terenów inwestycyjnych zlokalizowanych na terenie całego miasta. Tereny te nie są dostatecznie duże, działki są rozdrobnione, przez co oferta jest mało atrakcyjna dla dużych firm, chcących działać na większą skalę.

Atrakcyjna oferta terenów inwestycyjnych w ORSG pojawi pod koniec 2015 r. w ramach projektu budowa Płużnickiego Parku Inwestycyjnego na terenie gminy Płużnica. Pod tereny inwestycyjne przeznaczono grunty położone we wschodniej części gminy Płużnica w miejscowości Czaple, w odległości 6 km od węzła autostradowego autostrady A1, przy drodze wojewódzkiej nr 548 Wąbrzeźno-Stolno. Powierzchnia przewidziana do zagospodarowania wynosi 22,20 ha, stanowiąca własność gminy Płużnica. Docelowo planowane jest uzbrojenie terenu o powierzchni 200 ha. Teren ten stanowi własność prywatną i w przyszłości może zostać przeznaczony pod działalność gospodarczą. W ramach projektu przewiduje się na terenie parku budowę dróg, oświetlenia, sieci wodociągowej, kanalizacji sanitarnej i deszczowej, sieci energetycznej, światłowodowej i gazowej oraz wykonanie chodników i ścieżek rowerowych. Po zrealizowaniu zadania grunty będą

wydzierżawiane lub sprzedawane zainteresowanym przedsiębiorstwom na preferencyjnych warunkach. Założono, iż do 2020 roku w parku zainwestuje co najmniej 8 firm, które utworzą łącznie 160 miejsc pracy. Liczba osób bezrobotnych na terenie gminy Płużnica wynosi 439 osób, zaś w powiecie wąbrzeskim 3166. Realizacja projektu przyczyni się do ograniczenia poziomu bezrobocia oraz do pobudzenia rozwoju lokalnej gospodarki, poprzez utworzenie nowych firm.

Ponadto samorzady powiatu, Gminy Miasto Wąbrzeźno i gminy Wąbrzeźno czynią wszelkie starania w kierunku utworzenia podstrefy ekonomicznej w Wałyczku i pozyskania nowych inwestorów. Teren inwestycyjny o powierzchni 190 ha leży przy drodze wojewódzkiej nr 534, w odległości 0,5 km od linii kolejowej i 15 km od autostrady A1. Negocjacje i prace związane z uruchomieniem strefy ekonomicznej są w toku.

Istotnym problemem w zakresie oferty inwestycyjnej ORSG jest także niedostateczna oferta związana z zapewnieniem pomieszczeń produkcyjnych lub biurowych dla zainteresowanych firm, które nie mają środków na budowę własnych hal produkcyjnych czy też biurowych. Na terenie ORSG istnieje także zapotrzebowanie na utworzenie inkubatora przedsiębiorczości, który wspierałby młode i nowoutworzone firmy.

- **Aktywność zawodowa**

Na terenie ORSG zaledwie liczba osób pracujących¹ w 2013 r. na terenie ORSG wyniosła 5433, w tym 3003 mężczyzn i 2430 kobiet. Głównym ośrodkiem, w którym mieszkańcy powiatu znajdują zatrudnienie jest Wąbrzeźno. Część mieszkańców znajduje zatrudnienie poza granicami powiatu (głównie Grudziądz, Toruń, Brodnica).

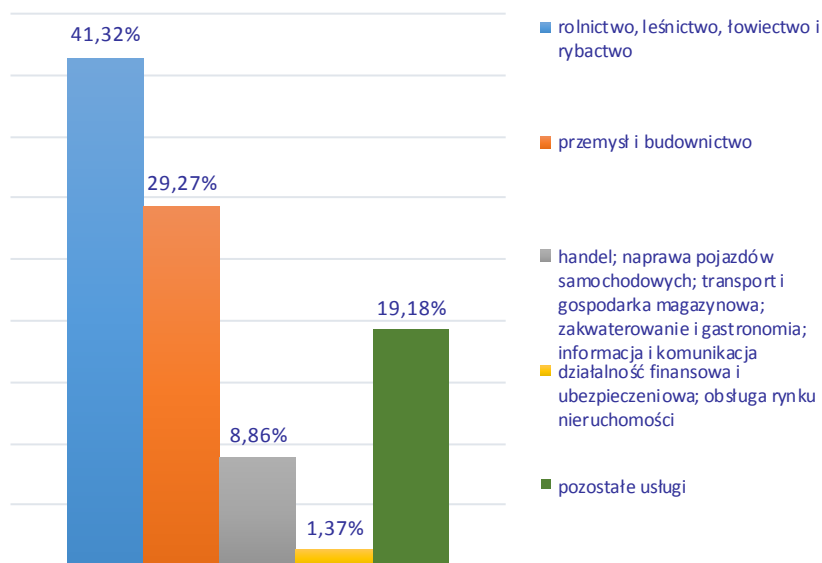
Struktura pracujących² według Polskiej Klasyfikacji Działalności 2007 wskazuje na bardzo duży – ponad 41% udział pracujących w rolnictwie, wskaźnik ten utrzymywał się na podobnym poziomie przez ostatnie 10 lat. Dla porównania udział pracujących w rolnictwie w województwie kujawsko-pomorskim wynosi 15,85%. Świadczy to o rolniczym charakterze ORSG. Niespełna 30% osób zatrudniona jest w przemyśle i budownictwie, 8,86% to pracownicy handlu, naprawy pojazdów samochodowych, transportu i gospodarki magazynowej, zakwaterowania i gastronomii, informacji i komunikacji. Jedynie 1,37% pracuje w branży finansowej, ubezpieczeniowej, obsłudze rynku nieruchomości. 19,18% mieszkańców została zakwalifikowana do tzw. pozostałych usług. Powyższe dane zostały zaprezentowane na poniższym wykresie.

---

¹ Bez pracujących w jednostkach budżetowych działających w zakresie obrony narodowej i bezpieczeństwa publicznego, osób pracujących w gospodarstwach indywidualnych w rolnictwie, duchownych oraz pracujących w organizacjach, fundacjach i związkach

² Bez podmiotów gospodarczych o liczbie pracujących do 9 osób, duchownych i pracujących w jednostkach budżetowych działających w zakresie obrony narodowej i bezpieczeństwa publicznego.

Wykres 10. Struktura osób pracujących w powiecie wąbrzeskim – stan na 31.12.2013 r.

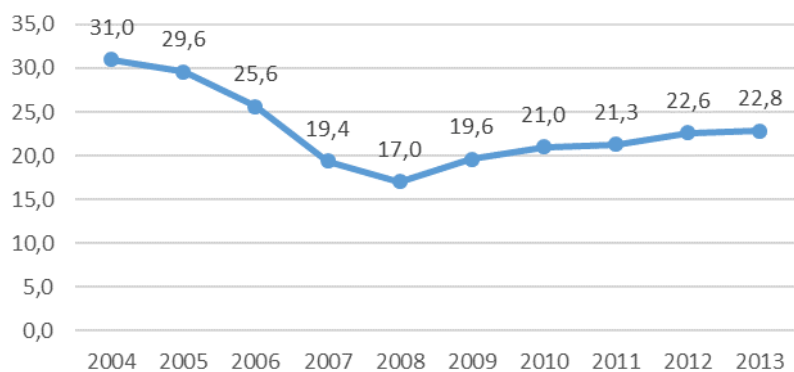
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL – GUS.

Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w 2013 roku wynosiło ponad 3132,56 zł (z pominięciem podmiotów gospodarczych o liczbie pracujących do 9 osób) i było zbliżone do średniej wojewódzkiej, która wynosiła 3322,09 zł. Średnie wynagrodzenie brutto w powiecie stanowi 80,8% tzw. średniej krajowej.

- **Bezrobocie**

W powiecie wąbrzeskim stopa bezrobocia w 2013 roku wyniosła 22,8%, zaś stopa bezrobocia w województwie kujawsko-pomorskim - 18,2% a stopa krajowa - 13,4%. Na przestrzeni ostatnich dziesięciu lat poprawa na rynku pracy następowała do 2008 roku. Od 2009 roku utrzymuje się stały i systematyczny wzrost stopy bezrobocia. Na terenie powiatu wąbrzeskiego w dalszym ciągu jest bardzo trudna sytuacja. Powiat nadal jest obszarem zagrożonym wysokim bezrobociem.

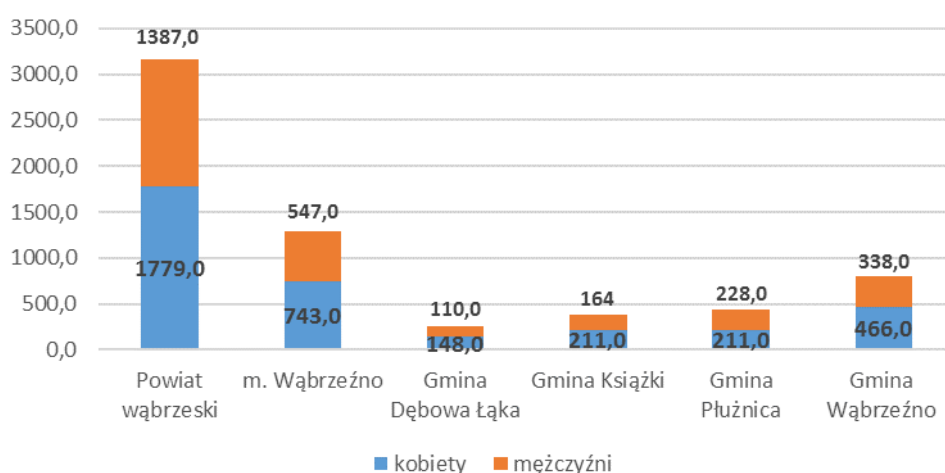
Wykres 11. Stopa bezrobocia rejestrowanego w % dla powiatu wąbrzeskiego – stan na 31.12.2013 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL – GUS.

W 2013 roku liczba osób bezrobotnych wyniosła 3166 osób, co stanowiło 2,11% ogółu bezrobotnych w województwie kujawsko-pomorskim. Największa liczba osób bezrobotnych zamieszkuje Gminę Miasto Wąbrzeźno i gminę Wąbrzeźno, wynika to z największego zaludnienia tych gmin. Najmniej bezrobotnych zamieszkuje kolejno gminę Dębowa Łąka, Książki i Płużnica. Wśród osób bezrobotnych przeważają kobiety stanowiąc 56,19% ogółu zarejestrowanych bezrobotnych na terenie powiatu. Jedynie w gminie Płużnica, większość stanowią bezrobotni mężczyźni, tj. 51,95% ogółu bezrobotnych gminy. Liczbę osób bezrobotnych w poszczególnych gminach powiatu w podziale na płeć przedstawiono na wykresie.

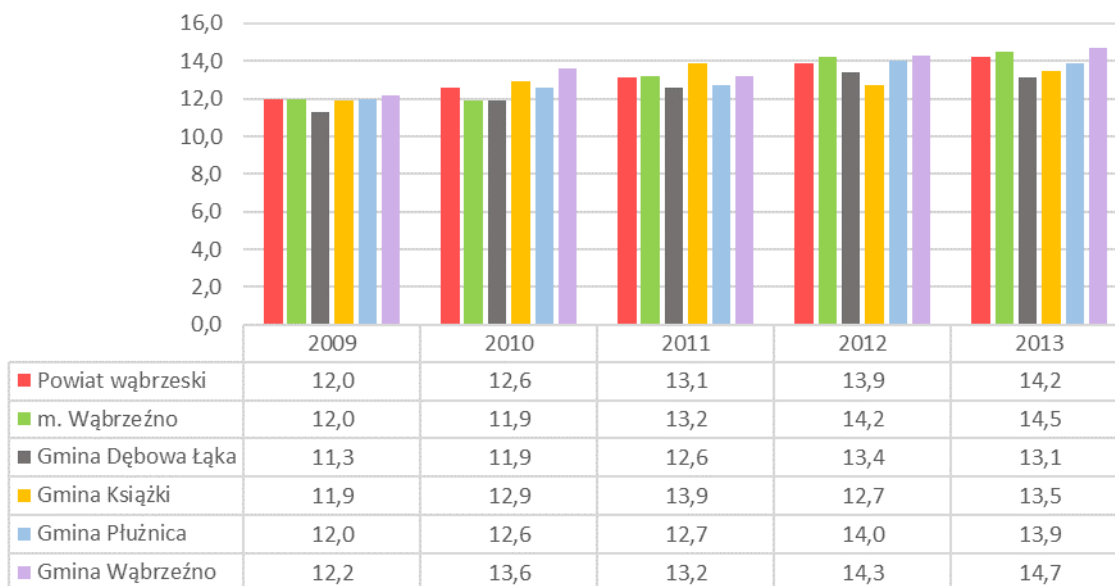
Wykres 12. Liczba osób bezrobotnych w powiecie i w poszczególnych gminach powiatu w 2013 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL – GUS.

Udział osób bezrobotnych zarejestrowanych w ogólnej liczbie osób w wieku produkcyjnym od kilku lat systematycznie rośnie, w 2013 roku wskaźnik wyniósł 14,2% (w tym kobiety – 17,3%, mężczyźni 11,6%). Udział bezrobotnych kobiet jest znacznie wyższy niż wskaźnik dla województwa, który wynosi 12,8%. Spośród gmin powiatu najwyższy udział osób bezrobotnych jest w gminie wiejskiej Wąbrzeźno (14,7%) i w Gminie Miasto Wąbrzeźno (14,5%). W porównaniu z 2012 r., udział bezrobotnych maleje nieznacznie jedynie w gminie Dębowa Łąka i gminie Płużnica. Na pozostałym terenie zauważa się trend wzrostowy.

Wykres 13. Udział osób bezrobotnych [%] w ogólnej liczbie osób w wieku produkcyjnym w powiecie i w poszczególnych gminach na przestrzeni 5 lat – stan na 31.12.2013 r.

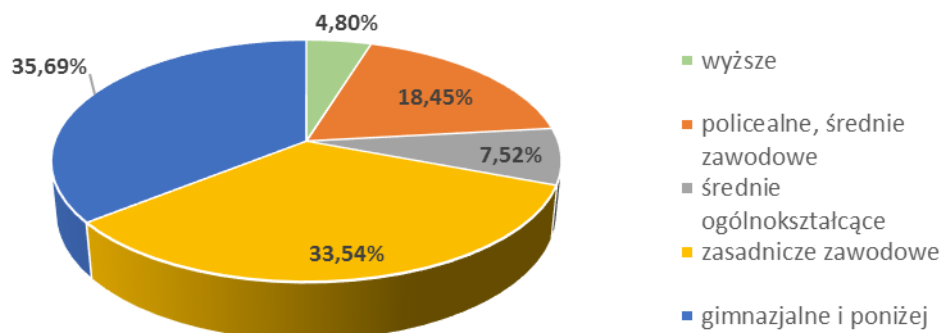

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL – GUS.

Biorąc pod uwagę wiek bezrobotnych z ORSG, najwięcej osób bez pracy to ludzie w wieku od 25-34 lat (29%), następnie poniżej 24 lat i 35-44 (po 21%), 45-55 lat (19%), najmniej osób bezrobotnych znajduje się w grupie wiekowej powyżej 55 roku życia (10%).

Wśród osób bezrobotnych największy odsetek stanowią osoby z wykształceniem gimnazjalnym i niższym (35,69%) i zasadniczym zawodowym (33,54%). Znacznie mniej osób bezrobotnych posiada wykształcenie policealne i średnie zawodowe (18,45%), średnie ogólnokształcące (7,52%) i wyższe (4,8%). Struktura bezrobocia według wykształcenia odzwierciedla strukturę wykształcenia mieszkańców powiatu.

Wykres 14. Struktura bezrobocia mieszkańców powiatu wg wykształcenia – stan na 31.12.2013 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL – GUS.

- **Potrzeby rynku pracy**

Z analizy sprawozdań Powiatowego Urzędu Pracy w Wąbrzeźnie wynika, że w 2013 roku urząd dysponował 953 wolnymi miejscami pracy i miejscami aktywizacji zawodowej. Dla porównania w 2012 roku liczba ta wynosiła 819. W 2013 roku pracę podjęło 1804 osób, w tym 898 kobiet, natomiast w 2012 roku 1517, w tym 723 kobiety. Opracowanie pt. Raport z monitoringu zawodów deficytowych i nadwyżkowych w powiecie wąbrzeskim w 2013 roku, określa zawody nadwyżkowe i deficytowe. Jest to jedyne opracowanie, które wskazuje na potrzeby rynku pracy powiatu wąbrzeskiego. Powiat nie dysponuje innymi danymi, które odzwierciedlałyby potrzeby rynku pracy w zakresie pożądaných zawodów.

Do zawodów deficytowych (pożyczanych), czyli takich, na które zapotrzebowanie jest większe niż liczba bezrobotnych w tym zawodzie należą:

- kierownik działu sprzedaży,
- nauczyciel języka angielskiego i niemieckiego,
- specjalista do spraw sprzedaży,
- opiekunka środowiskowa,
- bibliotekarz,
- barman,
- robotnik gospodarczy,
- kasjer handlowy,
- sprzedawca na stacji paliw,
- monter konstrukcji stalowych,
- tokarz/frezer obrabiarek sterowanych numerycznie,
- elektryk,
- operator urządzeń mieszających, operator urządzeń do formowania wyrobów z tworzyw sztucznych,
- operator wtryskarki,
- kierowca ciągnika rolniczego.

Analiza zawodów deficytowych występujących na terenie ORSG pozwala określić potrzeby pracodawców w zakresie kwalifikacji pracowników i kształcenia zawodowego. Nabywanie i uzupełnianie wiedzy, umiejętności i kwalifikacji zarówno przez osoby uczące się jak i bezrobotne powinno koncentrować się w obszarach zawodów, na które występuje największy popyt ze strony lokalnych przedsiębiorców.

- **Potrzeby pracodawców**

Na potrzeby niniejszej strategii przeprowadzono badanie ankietowe wśród przedsiębiorców, w celu zbadania ich sytuacji finansowej, potrzeb oraz barier utrudniających ich funkcjonowanie. Badanie przeprowadzone zostało wśród 18 przedsiębiorców powiatu wąbrzeskiego. Metodą badawczą wykorzystaną w badaniu była ankieta, za pomocą

kwestionariusza ankietowego wysłanego elektronicznie do firm. Spośród przebadanych firm 44% stanowiły przedsiębiorstwa usługowe, 39% - handlowe i 17% produkcyjne.

Struktura pod względem wielkości przedstawiała się następująco:

- 23% - jednoosobowa działalność gospodarcza,
- 18 % – mikroprzedsiębiorstwa,
- 47% - małe przedsiębiorstwa,
- 12 % - średnie przedsiębiorstwa.

Badane przedsiębiorstwa z terenu ORSG oceniły swoją sytuację finansową na dobrym poziomie (ponad 80%). Połowa przebadanych przedsiębiorstw planuje rozwijać swoją działalność, pozostałe utrzymać na aktualnym poziomie. Za główne bariery hamujące przedsiębiorczość w ORSG Powiatu Wąbrzeskiego przedsiębiorstwa wskazały kolejno:

- politykę podatkową (20%),
- niedostosowane zasoby ludzkie powiatu wąbrzeskiego do potrzeb lokalnego rynku pracy (17%),
- zmienność i niejasność przepisów (15%),
- konkurencję (15%),
- niewystarczający popyt (13%),
- problemy finansowe (10%),
- niedostatecznie rozwinięta infrastruktura techniczna (10%).

Przedsiębiorcy wskazywali także inne bariery, które utrudniają ich funkcjonowanie, np. uciążliwe remonty dróg, niewystarczająca współpraca przedsiębiorców lokalnych, brak działań władz w zakresie ochrony rynku lokalnego i promocji wąbrzeskich firm.

Wsparcie, które w największym stopniu wpływa na rozwój lokalnej przedsiębiorczości to wg ankietowanych firm:

- ulgi podatkowe (60%)
- doradztwo (17%)
- szkolenia (14)
- udostępnianie pomieszczeń na preferencyjnych warunkach (7%)

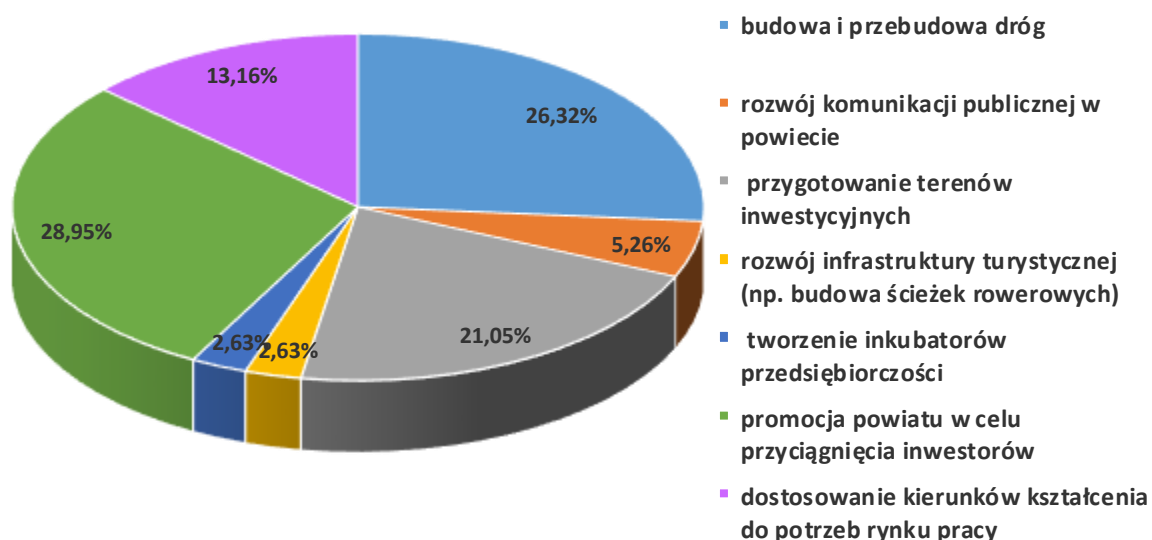
Podkreślano także potrzebę wsparcia firm i ich inwestycji ze środków unijnych, uproszczenie wszelkich procedur administracyjnych na każdym szczeblu oraz skuteczniejszą współpracę samorządów z przedsiębiorcami na każdym szczeblu.

Najistotniejsze z punktu widzenia niniejszego dokumentu była kwestia działań oraz inwestycji realizowanych przez samorzady, które mogą najsilniej wpłynąć na rozwój gospodarki ORSG Powiatu Wąbrzeskiego.

Według przedsiębiorców ORSG samorzady powinny w pierwszej kolejności promować powiat w celu przyciągnięcia zewnętrznych inwestorów (28,95%), podejmować działania na

rzecz poprawy infrastruktury drogowej (26,32%) oraz przygotowania terenów inwestycyjnych (21,05). Ponad 13% ankietowanych przedsiębiorców wskazało potrzebę dostosowania kierunków kształcenia do potrzeb rynku pracy. Najmniej odpowiedzi dotyczyło działań związanych z rozwojem komunikacji publicznej, infrastruktury turystycznej oraz tworzeniem inkubatorów przedsiębiorczości.

Wykres 15. Działania i inwestycje realizowane przez samorzady ORSG pożądane przez przedsiębiorców.

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań ankietowych.

Kluczowe wnioski i obserwacje

1. Niska aktywność gospodarcza mieszkańców przekłada się na jedną z najniższych lokat pod kątem liczby podmiotów w województwie. Sytuacja ta dotyczy obszarów wiejskich ORSG. Gmina Miasto Wąbrzeźno uzyskuje wskaźniki powyżej średniej wojewódzkiej. Świadczy to o wewnętrznym zróżnicowaniu, dużych dysproporcjach i bardzo niskim potencjale obszarów wiejskich.
2. Gospodarka ORSG Powiatu Wąbrzeskiego ma znamiona typowej gospodarki peryferyjnej. Charakteryzuje się nienowoczesną strukturą (duży udział sektorów tradycyjnych – przede wszystkim handlu, budownictwa i rolnictwa) i niewielkim udzialem najnowszych technologii. „Strategia rozwoju województwa kujawsko-pomorskiego do roku 2020 – Plan modernizacji 2020+” definiuje powiat wąbrzeski jako obszar problemowy wymagający szczególnego wsparcia,

3. Istotną szansą na poprawę sytuacji gospodarczej jest budowa Płużnickiego Parku Inwestycyjnego na terenie gminy Płużnica, gdzie planuje się od 2020 roku lokalizację co najmniej 8 firm, które utworzą łącznie 160 miejsc pracy.
4. Na terenie ORSG Powiatu Wąbrzeskiego występuje nierównowaga między zapotrzebowaniem pracodawców na pracowników wykonujących określone zawody, a ich podażą. Potwierdzają to badania wśród przedsiębiorców – 13,6 % badanych przedsiębiorców wskazuje na potrzebę dostosowania kierunków kształcenia do potrzeb rynku pracy. Pogłębienie współpracy szkół i placówek kształcenia zawodowego z otoczeniem społeczno-gospodarczym pozwoliłoby dostosować rozwój kwalifikacji uczniów do potrzeb i wymagań rynku pracy. W zmniejszeniu liczby zawodów deficytowych na terenie ORSG pomocna mogłaby być realizacja pozaszkolnych form kształcenia ustawicznego czyli kursów zawodowych dla osób dorosłych.
5. Według przedsiębiorców ORSG samorządy powinny w pierwszej kolejności promować powiat w celu przyciągnięcia zewnętrznych inwestorów (28,95%), podejmować działania na rzecz poprawy infrastruktury drogowej (26,32%) oraz przygotowania terenów inwestycyjnych (21,05). Ponad 13% ankietowanych przedsiębiorców wskazało potrzebę dostosowania kierunków kształcenia do potrzeb rynku pracy.

1.4. Ochrona zdrowia

Wskaźnik porad podstawowej opieki zdrowotnej w powiecie udzielonych na 1 mieszkańca w 2013 r. wynosił 4,9 (przy średniej dla województwa 4,4). Liczba ludności przypadających na 1 aptekę ogólnodostępną w 2013 roku równała się 5005 (w 2009 roku – zdecydowanie więcej – 5796). Średnia dla województwa jest zdecydowanie niższa, wynosi 3608. Większość placówek aptecznych zlokalizowanych jest na terenie miasta i gminy Wąbrzeźno.

Na terenie ORSG Powiatu Wąbrzeskiego funkcjonuje 14 przychodni. Porady w zakresie ambulatoryjnej pomocy w 2013 r. wyniosły 228991, zaś porady ogólnodostępne – 171865.

Tabela 6. Charakterystyka opieki zdrowotnej w ORSG Powiatu Wąbrzeskiego.

Jednostka terytorialna	Przychodnie ogółem	Porady w zakresie ambulatoryjnej opieki zdrowotnej	Porady ogólnodostępne razem - porady POZ i lekarza rodzinnego
Gmina Miasto Wąbrzeźno	6	150 862	96730
Gmina Dębowa Łąka	2	10 686	9 448
Gmina Książki	1	14 474	13 293
Gmina Płużnica	2	21 050	20 475
Gmina Wąbrzeźno	3	31 919	31 919
ORSG ogółem	14	228 991	171 865

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL – GUS.

Na terenie ORSG Powiatu Wąbrzeskiego działają następujące placówki ochrony zdrowia:

- na terenie Gminy Miasto Wąbrzeźno:

- 1) Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej Nowy Szpital sp. z o.o. w Wąbrzeźnie,
- 2) Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej „MIG – MED”,
- 3) Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej „Amicus”,
- 4) Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej – Zespół Lekarski „Medicus” S. C. Swarcewicz – Bejger Ewa, Swarcewicz Tomasz,
- 5) Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej Przychodnia Medycyny Rodzinnej – Radosław Kędzia
- 6) Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej Przychodnia Specjalistyczna „REMEDIUM” E. C. Ewa i Cezary Zapałowicz,
- 7) Niepubliczny Specjalistyczny Zakład Opieki Zdrowotnej „EDOMED”.

- na terenie gminy Płużnica:

- 1) Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej w Płużnicy,
- 2) Ośrodek Zdrowia w Nowej Wsi Królewskiej.

- na terenie gminy Wąbrzeźno:

- 1) Wiejski Ośrodek Zdrowia w Ryńsku,
- 2) Ośrodek Zdrowia w Zieleniu,
- 3) Przychodnia Medycyny Rodzinnej „Brader” s.c. w Sitnie.

- na terenie gminy Dębowa Łąka:

- 1) Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej w Dębowej Łące,
- 2) Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej Filia w Małym Pułkowie.

- na terenie gminy Książki:

- 1) Samodzielny Gminny Zakład Opieki Zdrowotnej w Książkach

Główną rolę w zakresie ochrony zdrowia na terenie ORSG odgrywa Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej Nowy Szpital sp. z o.o. w Wąbrzeźnie. Szpital dysponuje 4 oddziałami, 15 poradniami specjalistycznymi, poradnią ogólną, POZN, szkołą rodzenia, zakładem opiekuńczo-leczniczym.

Szpital zgłasza szereg potrzeb inwestycyjnych, z których najważniejszą jest termomodernizacja budynków szpitala, budowa zewnętrznego dźwigu windowego w budynku głównym szpitala, remont dróg wewnętrznych, remont oddziału wewnętrznego i ZOL-u, zakup sprzętu medycznego.

Poszczególne gminy ORSG zgłaszają zapotrzebowanie w zakresie poprawy sytuacji ochrony zdrowia na terenie ORSG.

Tabela 7. Zapotrzebowanie w działań w zakresie ochrony zdrowia.

Wyszczególnienie	Potrzeby w zakresie usprawnienia działania ochrony zdrowia
Gmina Miasto Wąbrzeźno	<ul style="list-style-type: none"> • Zapotrzebowanie na aktywizację ruchową, profilaktykę nowotworową, szczepienia ochronne dzieci i seniorów; wsparcie chorych na cukrzycę, z problemami kardiologicznymi oraz wykrywanie WZW B i C
Gmina Dębowa Łąka	<ul style="list-style-type: none"> • Zamontowania windy w Ośrodku Zdrowia w Dębowej Łące, • Dopuszczenie Ośrodka Zdrowia w sprzęt diagnostyczny, laboratoryjny typu USG, Holter, EKG.
Gmina Książki	<ul style="list-style-type: none"> • Potrzeba rozbudowy budynku Ośrodka Zdrowia - dostosowanie do potrzeb rehabilitacji oraz do potrzeb osób starszych i niepełnosprawnych, • Istnieje zapotrzebowanie na programy profilaktyczne i działania edukacyjne dotyczące zdrowia w tym również dla osób starszych i niepełnosprawnych.
Gmina Płużnica	<ul style="list-style-type: none"> • Konieczność zwiększenia liczby lekarzy pierwszego kontaktu, • Dodatkowe szczepienia ochronne dla dzieci są płatne i niedostępne dla wszystkich, • Zapotrzebowanie na programy profilaktyczne w zakresie zdrowego trybu życia, • Poprawa dostępu do specjalistów spoza gminy.
Gmina Wąbrzeźno	<ul style="list-style-type: none"> • Rozbudowa Ośrodka Zdrowia w Ryńsku. • Istnieje zapotrzebowanie na zabiegi rehabilitacyjne i wyposażenie placówek ochrony zdrowia w tym zakresie

Źródło: opracowanie na podstawie informacji zebranych od gmin ORSG Powiatu Wąbrzeskiego.

Kluczowe wnioski i obserwacje

- 1. Na terenie gmin dostępna jest jedynie podstawowa opieka zdrowotna, usługi specjalistyczne świadczy Nowy Szpital sp. z o.o. w Wąbrzeźnie. Szpital ten posiada bardzo duże potrzeby w zakresie modernizacji infrastruktury technicznej oraz poprawy efektywności energetycznej budynków. W związku z tym konieczne jest wsparcie dla szpitala, które będzie przyczyniać się do podniesienia jakości świadczonych usług specjalistycznych dla wszystkich mieszkańców ORSG,**
- 2. Istnieje bardzo duże zapotrzebowanie na terenie ORSG na programy profilaktyczne mające na celu zachowanie sprawności fizycznej osób starszych oraz zakup sprzętu rehabilitacyjnego. Dodatkowo zgłaszane są także potrzeby w zakresie dostosowania infrastruktury technicznej do potrzeb osób starszych i niepełnosprawnych. Mając na uwadze trendy demograficzne związane ze wzrostem liczby osób w wieku poprodukcyjnym należy podjąć działania w zakresie wsparcia osób starszych.**

1.5. Pomoc społeczna

Charakterystycznym wyznacznikiem położenia ekonomicznego mieszkańców gminy jest skala pomocy społecznej świadczonej dla jej mieszkańców. Na podstawie danych GUS widać, że na przestrzeni ostatnich 5 lat minimalnie rośnie liczba gospodarstw korzystających z pomocy społecznej, natomiast maleje liczba osób w tychże gospodarstwach. Wyjątkiem na tle powiatu jest gmina Dębowa Łąka, w której maleje także liczba gospodarstw domowych objętych pomocą. Podstawowe informacje dotyczące pomocy społecznej przedstawiono w poniższej tabeli.

Tabela 8. Liczba gospodarstw i osób w gospodarstwach domowych korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w 2009 i 2013 r. – stan na 31.12.

Wyszczególnienie	Gospodarstwa domowe korzystające ze środowiskowej pomocy społecznej		Osoby w gospodarstwach domowych korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej	
	2009	2013	2009	2013
ORSG	1689	1710	5388	5247
Gmina Miasto Wąbrzeźno	538	632	1553	1726
Gmina Dębowa Łąka	252	146	690	566
Gmina Książki	221	227	773	688
Gmina Płużnica	321	324	1063	994
Gmina Wąbrzeźno	357	381	1309	1273

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL – GUS.

Wskaźnik udziału osób w gospodarstwach domowych korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w ludności ogółem w powiecie wynosił w 2013 roku 14,9%, zaś średnia dla województwa wynosi 11,5%. Najbardziej niekorzystna sytuacja ma miejsce w gminie Płużnica (20,1%) Dębowa Łąka (17,6%) i Książki (16,1%).

Na podstawie szeregu wskaźników dla zmiennych o charakterze społeczno-ekonomicznym oraz społeczno-demograficznym określono wartość indeksu zagrożenia ubóstwem³ dla powiatu wąbrzeskiego. Indeks zagrożenia ubóstwem dla powiatu wynosi 45. Najgorzej sytuacja kształtuje się w gminie wiejskiej Wąbrzeźno - 65, następnie gmina Książki – 63, gmina Dębowa Łąka – 56, gmina Płużnica – 55, Gmina Miasto Wąbrzeźno – 43. Wartość indeksu dla powiatu umieszcza je wśród innych 13 powiatów województwa, dla których indeks mieścił się w przedziale od 41-50.

Głównymi powodami korzystania z pomocy społecznej na terenie powiatu wąbrzeskiego jest bezrobocie oraz ubóstwo, a następnie długotrwała choroba i niepełnosprawność. Tabela wskazuje dane Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Wąbrzeźnie dotyczące liczby rodzin korzystających ze świadczeń ośrodków pomocy społecznej na terenie ORSG Powiatu Wąbrzeskiego. W tabeli poniżej przedstawiono dane odnoszące się do sumarycznych danych z gmin powiatu w zakresie pomocy społecznej realizowanej przez OPS-y, pochodzących ze sprawozdania MPiPS-03 za rok 2013 (PCPS nie

³ Na podstawie opracowania z 2012 r. „Indeks zagrożenia ubóstwem w województwie kujawsko pomorskim” opracowanego przez Regionalny Ośrodek Pomocy Społecznej w Toruniu, indeks zagrożenia ubóstwem to liczba z przedziału od 10-100, na którą składają się: 1) procentowy udział liczby rodzin wielodzietnych w liczbie rodzin ogółem; 2) procentowy udział liczby osób niepełnosprawnych w liczbie ludności ogółem; 3) wykształcenie mieszkańców; 4) procentowy udział ludności w wieku poprodukcyjnym w ogólnej liczbie ludności; 5) poziom dochodów jednostki analizy (gminy i powiaty; tylko dochody wypracowane przez jednostki) na jednego mieszkańca; 6) procentowy udział wydatków na pomoc społeczną w całości wydatków jednostki (gminy lub powiatu); 7) obciążenie demograficzne – liczba osób w wieku przedprodukcyjnym i poprodukcyjnym przypadająca na jedną osobę w wieku produkcyjnym; 8) procentowy udział liczby osób bezrobotnych zarejestrowanych w jednostce w liczbie ludności w wieku produkcyjnym; 9) liczba mieszkańców przypadających na jedną organizację pozarządową w jednostce; 10) liczba mieszkańców przypadających na jeden podmiot gospodarczy zarejestrowany w jednostce.

dysponuje bowiem danymi cząstkowymi z gmin, w których OPS realizują pomoc społeczną udzielaną z określonych powodów).

Tabela 9. Liczba rodzin oraz osób w rodzinach według powodów przyznawania pomocy – stan na 31.12.2013 r.

L.p.	Wyszczególnienie	Liczba rodzin		Liczba osób w rodzinach
		ogółem	w tym na wsi	
1.	Ubóstwo	1275	765	4050
2.	Sieroctwo	6	3	16
3.	Bezdomność	36	11	45
4.	Potrzeba ochrony macierzyństwa	302	190	1514
	w tym wielodzietność	172	139	1065
5.	Bezrobocie	1227	737	4234
6.	Niepełnosprawność	512	332	1288
7.	Długotrwała lub ciężka choroba	482	421	1324
8.	Bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego ogółem	189	146	751
	w tym:			
	rodziny niepełne	126	97	405
	rodziny wielodzietne	52	41	320
9.	Przemoc w rodzinie	20	6	71
10.	Potrzeba ochrony ofiar handlu ludźmi	-	-	-
11.	Alkoholizm	161	90	364
12.	Narkomania	3	1	10
13.	Trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego	26	11	40
14.	Trudności w integracji osób, które otrzymały status uchodźcy lub ochronę uzupełniającą	-	-	-
15.	Zdarzenie losowe	6	6	22
16.	Sytuacja kryzysowa	2	2	9
17.	Kłęska żywiołowa lub ekologiczna	3	3	11

Źródło: dane Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Wąbrzeźnie.

W zakresie działań ograniczających negatywne społeczne efekty wynikające z wykluczenia społecznego i zagrożenia wykluczeniem społecznym gminy z terenu ORSG prowadzą najczęściej działania w formie programów ograniczających i przeciwdziałających wykluczeniu społecznemu – aktywizację społeczno-zawodową poprzez kursy zawodowe, warsztaty, treningi kompetencji i umiejętności społecznych, konsultacje z doradcami. Ponadto organizowane są prace społecznie użyteczne, interwencyjne i roboty publiczne. Wiele z tych programów realizowana jest ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego, które to środki odgrywają bardzo istotne znaczenie w działaniach dotyczących pomocy społecznej. Wymagane jest utrzymanie szerokiego, kompleksowego spektrum działań i realizacja projektów systemowych przeciwdziałających wykluczeniu społecznemu, w tym przy dalszym współfinansowaniu ze środków UE, m.in.:

programy aktywizacji społeczno-zawodowej, indywidualne doradztwo, organizacja prac społecznie użytecznych.

Na terenie ORSG funkcjonują rodziny zastępcze spokrewnione, niezawodowe i zawodowa o charakterze pogotowia rodzinnego, w sumie jest ich 59, zaś liczba dzieci pod ich opieką wynosi 86. Zadania w zakresie pomocy społecznej wykonują cztery gminne i jeden miejski ośrodki pomocy społecznej realizując zadania własne gminy oraz zleconej przez administrację rządową. Jednostką organizacyjną Powiatu Wąbrzeskiego, przy pomocy której powiat wykonuje określone ustawami zadania publiczne w zakresie pomocy społecznej jest Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie. W 1996 roku działalność rozpoczął Dom Pomocy Społecznej w Wąbrzeźnie. Pełni on funkcję domu pomocy społecznej stałego pobytu, przeznaczonego dla 75 osób, przewlekle psychicznie chorych. Na terenie powiatu funkcjonuje także Środowiskowy Dom Samopomocy w Bliźnie (Gmina Książki) oraz Warsztat Terapii Zajęciowej w Wąbrzeźnie. Usługi sfery pomocy społecznej świadczone są przez następujące placówki: Miejski i Gminne Ośrodki Pomocy Społecznej, Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie, Dom Pomocy Społecznej, Specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczy w Dębowej Łące, Wąbrzeskie Stowarzyszenie Pomocy Dzieciom Specjalnej Troski, Poradnię Psychologiczno-Pedagogiczną, Wąbrzeskie Centrum Profilaktyki, Terapii i Integracji Społecznej, świetlice środowiskowe oraz świetlice i ochronka parafialna.

Istotnym problemem jest brak na terenie powiatu placówki opiekuńczo-wychowawczej. Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie zmuszone jest do umieszczania małoletnich w placówkach na terenie innych powiatów (m.in. grudziądzkim włocławskim, lipnowskim, tucholskim). Aktualnie 33 małoletnich (18 pochodzi z Gminy Miasto Wąbrzeźno, 10 z gminy Wąbrzeźno i 5 z gminy Dębowa Łąka) znajduje się w placówkach poza powiatem wąbrzeskim. Generuje to bardzo duże koszty utrzymania małoletnich dla powiatu, dlatego też niezbędnym wydaje się być jest utworzenie placówki opiekuńczo-wychowawczej na terenie ORSG.

Istotnym zadaniem jest wsparcie integracji społeczno-zawodowej osób niepełnosprawnych. Od początku swojej działalności do dnia 31.12.2013 r. Powiatowy Zespół wydał ogółem 12.694 orzeczeń, w tym: 10.350 osobom po 16 roku życia i 2.344 osobom przed 16 rokiem życia. Orzeczenia o zaliczeniu do osób niepełnosprawnych zaczęto wydawać od 1 stycznia 2002 r. Zgodnie z danymi NSP 2011 teren ORSG zamieszkuje 6110 osób niepełnosprawnych, w tym 3215 kobiet i 2896 mężczyzn. Na tle pozostałych powiatów ziemskich powiat wąbrzeski plasuje się w połowie zestawienia pod względem liczby osób niepełnosprawnych.

Na terenie ORSG prowadzone są działania w zakresie wsparcia osób niepełnosprawnych, m.in.:

- Dofinansowanie uczestnictwa osób niepełnosprawnych i ich opiekunów w turnusach rehabilitacyjnych.
- Dofinansowanie sportu, kultury, rekreacji i turystyki osób niepełnosprawnych,

- Dofinansowanie zaopatrzenia w sprzęt rehabilitacyjny, przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze, przyznawane osobom niepełnosprawnym na podstawie odrębnych przepisów.
- Likwidacja barier architektonicznych, w komunikowaniu się i technicznych, w związku z indywidualnymi potrzebami osób niepełnosprawnych.

Na zlecenie samorządu powiatu zadania z zakresu rehabilitacji społecznej i zawodowej mogą być realizowane ze środków PFRON przez fundacje i organizacje pozarządowe. W 2013 roku zawarto 1 umowę na realizację zadania z Wąbrzeskim Stowarzyszeniem Pomocy Dzieciom Specjalnej Troski. W zadaniu uczestniczyły 132 osoby. Zorganizowano 5 szkoleń o następującej tematyce: „Przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu dzieci i młodzieży niepełnosprawnej - uzależnienia, przemoc”, „Automotywacja do pracy - jak być inspirującym terapeutą”, „Rozwiązywanie problemów wychowawczych techniką kontraktów”, „Ta trudna decyzja - poczucie winy związane z umieszczeniem niepełnosprawnego członka rodziny w domu pomocy społecznej”, „Codzienne problemy i wyzwania w wychowaniu niepełnosprawnego dziecka”. Wąbrzeskie Stowarzyszenie Pomocy Dzieciom Specjalnej Troski w roku 2013 prowadziło także rehabilitację osób niepełnosprawnych w różnych typach placówek. Ze wsparcia skorzystało 30 dzieci i młodzieży niepełnosprawnej, tj. z terenu Gminy Miasto Wąbrzeźno - 16 osób, z terenu gminy Wąbrzeźno – 8 osób, z terenu gminy Dębowa Łąka – 3 osoby, z terenu gminy Książki – 3 osoby. Dzieci uczestnicząc w rehabilitacji ruchowej i społecznej nabyły, rozwinęły i podtrzymywały umiejętności niezbędne do codziennego życia.

Dodatkowo prowadzone jest także pośrednictwo pracy i poradnictwo zawodowe dla osób niepełnosprawnych, ich szkolenie oraz przekwalifikowanie. W roku 2013 pośrednictwem pracy zostało objętych 31 osób niepełnosprawnych. Z poradnictwa zawodowego skorzystały 124 osoby niepełnosprawne. Przeszkolonych zostało 5 osób niepełnosprawnych. Przeprowadzono następujące kursy: fryzjerski, opiekuna osób starszych z językiem niemieckim, księgowości komputerowej, obsługi kas fiskalnych z fakturowaniem i kierowcy wózków jezdniowych. Wyposażono 1 stanowisko pracy dla osoby niepełnosprawnej, tworząc stanowisko pracy dla sprzedawcy.

Istotne jest aby na terenie ORSG podejmować działania w celu poprawy kondycji fizycznej oraz intelektualnej osób niepełnosprawnych poprzez dostosowaną do ich możliwości edukację oraz zajęcia rehabilitacyjno-usprawniające. Priorytetem jest likwidacja barier architektonicznych, technicznych oraz barier w komunikowaniu się oraz stwarzanie warunków do pełnego uczestnictwa zarówno w edukacji jak i w życiu społecznym.

Istotne fakty dotyczące zagadnienia pomocy społecznej na terenie ORSG w 2014 r. przedstawiono poniżej:

- powiat wąbrzeski to jeden z pięciu powiatów o najwyższym odsetku osób długotrwale bezrobotnych w populacji osób bezrobotnych, mieszczącym się w przedziale 65%-70%, przy średniej dla województwa 61,2% (Ocena Zasobów Pomocy Społecznej 2014 - OZPS);

- w powiecie wąbrzeskim występował najwyższy odsetek osób niepełnosprawnych w populacji osób w wieku poprodukcyjnym (42,36%, znacznie wyższy od średniej dla województwa 32,80% - dane z NSP 2011);
- w roku 2014 w powiat wąbrzeski znalazł się na trzecim miejscu w zakresie odsetka osób w wieku poprodukcyjnym korzystających z pomocy społecznej w ogólnej populacji osób w wieku poprodukcyjnym (wartość 4,73% - trzecie miejsce, w skali województwa 3,16%);
- powiat wąbrzeski w roku 2014 znalazł się na 8 wśród 23 powiatów w zakresie odsetka osób w wieku poprodukcyjnym objętych usługami opiekuńczymi (1,1%, przy średniej dla województwa 1,6%);
- odsetek rodzin korzystających z pomocy społecznej objętych poradnictwem specjalistycznym wskazanym przez ośrodki pomocy społecznej – w gminach powiatu wąbrzeskiego odnotowana została druga najniższa wartość wśród powiatów województwa (średnia dla regionu 7,9%).

Najwyższa wartość dot. odsetka klientów długotrwale korzystających z pomocy społecznej została odnotowana w gminie wiejskiej Wąbrzeźno (68,0%, przy średniej dla powiatu wąbrzeskiego 58,4%). Na drugiej pozycji w zakresie powyższego wskaźnika znalazła się gmina miejska Wąbrzeźno (65,9%). W gminie miejskiej Wąbrzeźno i wiejskiej Wąbrzeźno nie jest respektowany ustawowy zapis dot. kryterium zatrudnienia pracowników socjalnych w wymiarze 1 pracownik na 2000 mieszkańców. Ponadto w roku 2014 w gminach tych nie odnotowano realizacji kontraktów socjalnych jako podstawowego narzędzia pracy socjalnej.

W roku 2014 tylko w jednej (gminie wiejskiej Wąbrzeźno) z pięciu gmin powiatu wąbrzeskiego odnotowano realizację poradnictwa specjalistycznego. Przy czym gmina wiejska Wąbrzeźno to jedyna z gmin ORSG, w której nie realizowano wsparcia w postaci asystenta rodziny.

- **Opieka nad dziećmi do lat 3**

Na terenie ORSG mimo ponad 1076 dzieci w wieku do 3 lat (dane za 2013 r.) funkcjonuje jeden żłobek na terenie powiatu. Na terenie gminy Płużnica działa jeden żłobek niepubliczny w Płachawach prowadzony przez podmiot zewnętrzny. Uczęszcza do niego 11 dzieci w wieku 0 – 2,5 lat. Dostępna oferta opieki nad dziećmi do lat 3 na terenie ORSG jest zdecydowanie niewystarczająca. Ogranicza to możliwość podejmowania przez rodziców (w praktyce głównie kobiety) aktywności zawodowej po urlopie macierzyńskim. Zaledwie jeden żłobek oraz brak wykwalifikowanej kadry opiekunek/niań domowych sprawia, że rodzice muszą sami zapewnić opiekę nad dzieckiem do czasu, gdy osiągnie ono wiek przedszkolny.

Kluczowe wnioski i obserwacje

1. **Wskaźnik udziału osób w gospodarstwach domowych korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w ludności ogółem w powiecie wynosił w 2013 roku 14,9%, najbardziej niekorzystna sytuacja ma miejsce w gminie Płużnica (20,1%), Dębowa Łąka (17,6%) i Książki**

(16,1%).

2. Istotnym problemem jest brak na terenie ORSG placówki opiekuńczo-wychowawczej. Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie zmuszone jest do umieszczania małoletnich w placówkach na terenie innych powiatów (m.in. grudziądzkim włocławskim, lipnowskim, tucholskim). Generuje to bardzo duże koszty utrzymania małoletnich dla powiatu, dlatego też niezbędnym jest utworzenie placówki opiekuńczo-wychowawczej na terenie ORSG.
3. Istnieje zapotrzebowanie na działania i projekty systemowe przeciwdziałające wykluczeniu społecznemu, jak również szeroko rozumiane poradnictwo rodzinne. Wiele z projektów było realizowanych w ramach perspektywy unijnej 2007-2013, aktualnie podkreśla się potrzebę prowadzenia działań aktywizacyjno-szkoleniowych z wykorzystaniem stażu zawodowego w lokalnych firmach dla osób z grup zagrożonych wykluczeniem społecznym, długotrwale korzystających z pomocy społecznej z uwzględnieniem zapotrzebowania na zawody deficytowe na lokalnym rynku pracy.
4. Niezbędny jest rozwój usług socjalnych ukierunkowanych na organizację opieki domowej, poradnictwo, wsparcie prawne i socjalno-psychologiczne osób w wieku poprodukcyjnym, rozbudowa opieki instytucjonalnej dla osób starszych w związku ze zjawiskiem starzenia się społeczeństwa,
5. Na ORSG corocznie wydawanych jest przez Powiatowy Zespół do Spraw Orzekania o Niepełnosprawności ponad 1 tys. orzeczeń o niepełnosprawności i o stopniu niepełnosprawności. Istotnym zadaniem jest zatem wsparcie integracji społeczno-zawodowej osób niepełnosprawnych (poprzez m.in.: poradnictwo zawodowe, szkolenia, pobudzanie aktywności społecznej, zajęcia rehabilitacyjno-usprawniające, w szczególności dla dzieci). Zasadniczą kwestią jest stworzenie możliwości korzystania w pełni z dóbr ORSG, poprzez m. in.: likwidację barier architektonicznych, technicznych oraz barier w komunikowaniu się. Zgodnie z danymi NSP 2011 teren ORSG zamieszkuje 6110 osób niepełnosprawnych, w tym 3215 kobiet i 2896 mężczyzn. Na tle pozostałych powiatów ziemskich powiat wąbrzeski plasuje się w połowie zestawienia pod względem liczby osób niepełnosprawnych.
6. Na terenie ORSG mimo ponad 1076 dzieci w wieku do 3 lat (dane za 2013 r.) funkcjonuje jeden żłobek na terenie powiatu. Jest to żłobek niepubliczny w Płachawach na terenie gminy Płużnica prowadzony przez podmiot zewnętrzny. Dostępna oferta opieki nad dziećmi do lat 3 na terenie ORSG jest zdecydowanie niewystarczająca. Ogranicza to możliwość podejmowania przez rodziców (w praktyce głównie kobiety) aktywności zawodowej po urlopie macierzyńskim.

1.6. Edukacja

- **Edukacja przedszkolna**

W 2013 r. odsetek dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym w wieku 3-5 lat w województwie kujawsko-pomorskim wyniósł 67,4%, co plasowało je na prawie na ostatnim miejscu w kraju.

Na terenie ORSG upowszechnienie edukacji przedszkolnej jest bardzo słabe. Odsetek dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym (3-5 lat) wynosi jedynie 46,7% - jest to najniższy wskaźnik spośród wszystkich powiatów województwa kujawsko-pomorskiego.

Na obszarze wiejskim ORSG wyraźnie widać bardzo słabe upowszechnienie edukacji przedszkolnej w gminach wiejskich ORSG - Gmina Książki i Gmina Płużnica – 44,6%, Gmina Gmina Wąbrzeźno – 31,4% i Dębowa Łąka – 30,4% i Najkorzystniejszej sytuacji kształtuje się w Gminie Miasto Wąbrzeźno, gdzie odsetek dzieci objętych edukacją przedszkolną wynosi 62,3%.

Tabela 10. Charakterystyka edukacji przedszkolnej na terenie ORSG Powiatu Wąbrzeskiego – stan na 31.12.2013 r.

Jednostka terytorialna	Liczba placówek wychowania przedszkolnego		Liczba miejsc w przedszk.	Liczba dzieci w wieku 3-5 lat	Liczba dzieci w wieku 3-5 lat objętych wychowaniem przedszkolnym	Odsetek dzieci objętych wychowaniem przedszk. (3-5 lat)
	Przedszkola	Oddziały przedszkolne przy szkołach podstawowych				
Gmina Miasto Wąbrzeźno	2	6	400	475	269	62,3%
Gmina Dębowa Łąka	0	3	0	112	34	30,4%
Gmina Książki	1	0	100	157	70	44,6%
Gmina Płużnica	2	2	65	177	79	44,6%
Gmina Wąbrzeźno	0	4	0	318	100	31,4%
ORSG	5	15	565	1239	579	46,7%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL – GUS/ dane z gmin ORSG.

W zakresie edukacji przedszkolnej na terenie gmin wiejskich ORSG występuje bardzo duże zapotrzebowanie na rozwój i modernizację infrastruktury. Ze względu na problemy lokalowe na terenie gminy Płużnica i gminy Wąbrzeźno niezbędna jest budowa nowych przedszkoli, która rozwiąże dotychczasowe problemy lokalowe. W pozostałych gminach zgłoszono zapotrzebowanie w zakresie modernizacji infrastruktury (m.in. przebudowa, dobudowa, adaptacja, instalacje i media, likwidacja barier architektonicznych dla osób niepełnosprawnych) i zakupu wyposażenia w celu zapewnienia edukacji dla większej liczby dzieci oraz poprawy jakości świadczonych usług edukacyjnych. Niezbędne są także działania związane z wprowadzeniem dodatkowych zajęć w przedszkolach wiejskich oraz podnoszeniem kwalifikacji i kompetencji nauczycieli przedszkolnych, m.in. diagnozy i wspomaganie dzieci pięcioletnich i sześciolletnich w osiąganiu gotowości do podjęcia nauki w szkole, a także w zakresie możliwości i przygotowania zajęć ruchowych, sportowych dla dzieci, nauczania języka angielskiego w okresie przedszkolnym. Zgłaszano także zapotrzebowanie na dodatkową kadre, m.in. zatrudnienie asystenta nauczyciela.

- **Szkolnictwo podstawowe i gimnazjalne**

Na terenie ORSG w 2013 roku znajdowało się 12 szkół podstawowych i 9 gimnazjów. Do szkół tych uczęszczało łącznie 3390 uczniów. Na przestrzeni ostatnich 5 lat zauważa się spadek liczby uczniów. Na poziomie szkolnictwa podstawowego – spadek o ponad 6%, zaś na

poziomie gimnazjum o ponad 20%. Spadek liczby uczniów spowodował likwidację szkół podstawowych, w ciągu ostatnich 5 lat zlikwidowano 2 szkoły podstawowe na terenie ORSG.

Tabela 15. Szkolnictwo podstawowe i gimnazjalne na ORSG Powiatu Wąbrzeskiego.

Wyszczególnienie	Szkoły podstawowe		Liczba uczniów w szkołach podst.		Gimnazja		Liczba uczniów w gimnazjach	
	2009	2013	2009	2013	2009	2013	2009	2013
Gmina Miasto Wąbrzeźno	2	2	957	892	3	2	581	489
Gmina Dębowa Łąka	4	4	261	231	2	2	179	141
Gmina Książki	1	1	300	278	1	1	196	133
Gmina Płużnica	3	1	331	312	1	1	227	148
Gmina Wąbrzeźno	4	4	536	534	2	3	297	252
ORSG	14	12	2385	2247	9	9	1480	1163

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS/ dane gmin ORSG.

Istotnym problemem edukacji podstawowej i gimnazjalnej na terenie ORSG jest niska jakość edukacji. Problem ten dotyczy przede wszystkim szkół z terenów wiejskich. Uczniowie uczęszczający do szkół na terenie ORSG osiągają niskie wyniki podczas sprawdzianu w szóstych klasach oraz w egzaminach gimnazjalnych. W 2013 r. Powiat Wąbrzeski zanotował najgorsze wyniki egzaminu gimnazjalnego zarówno w części humanistycznej, jak i matematyczno-przyrodniczej spośród wszystkich powiatów. Wyniki sprawdzianów szóstoklasistów w 2013 r. również były poniżej średniej dla województwa.

- **Szkolnictwo ponadgimnazjalne**

Szkolnictwo ponadgimnazjalne na terenie ORSG prowadzone jest przez Zespół Szkół Zawodowych w Wąbrzeźnie, Zespół Szkół Ogólnokształcących w Wąbrzeźnie i Zespół Szkół we Wroniu.

Tabela 11. Wykaz placówek edukacyjnych szkolnictwa ponadgimnazjalnego na terenie ORSG Powiatu Wąbrzeskiego.

Lokalizacja	Placówka oświatowa
Gmina Miasto Wąbrzeźno	1) Zespół Szkół Zawodowych w Wąbrzeźnie, - Technikum, - Zasadnicza Szkoła Zawodowa, - Szkoła policealna - Technikum uzupełniające 2) Zespół Szkół Ogólnokształcących w Wąbrzeźnie - Liceum Ogólnokształcące - Liceum Uzupełniające dla Dorosłych
Gmina Wąbrzeźno	1) Zespół Szkół we Wroniu: - Technikum, - Liceum Ogólnokształcące

Źródło: Strategia Rozwoju Powiatu Wąbrzeskiego na lata 2013-2020.

Najwięcej młodzieży wybiera kształcenie w technikach (42% uczniów), następnie w liceach (37%) i zasadniczych szkołach zawodowych (21%).

Tabela 12. Liczba uczniów szkół ponadgimnazjalnych na terenie ORSG Powiatu Wąbrzeskiego w 2013 r.

Lokalizacja	Liczba uczniów		
	Licea	Technika	Zasadnicze szkoły zawodowe
ORSG	378	429	222
Gmina Miasto Wąbrzeźno	231	314	222
Gmina Wąbrzeźno	147	115	0

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Zdawalność egzaminu maturalnego na terenie ORSG Powiatu Wąbrzeskiego prezentuje się znacznie lepiej niż egzaminy na niższych szczeblach edukacyjnych. W 2013 r. średni wskaźnik zdawalności egzaminu dojrzałości dla ORSG wyniósł 79%, w tym 83% w liceach ogólnokształcących i 73% w technikach. Dla porównania odsetek zdawalności w województwie wyniósł 81,5%, co plasuje teren ORSG minimalnie poniżej średniej wojewódzkiej.

W celu poprawy jakości kształcenia oraz osiągania wyższych wyników zdawalności egzaminów niezbędne są działania w kierunku poprawy jakości i dostępności infrastruktury edukacyjnej, poszerzenia oferty zajęć pozalekcyjnych i pozaszkolnych, a także podniesienie kwalifikacji nauczycieli. Zgodnie z zaleceniami Parlamentu Europejskiego w zakresie edukacji podkreśla się potrzebę rozwijania tzw. kompetencji kluczowych uczniów na wszystkich poziomach kształcenia. Wyróżniono osiem kompetencji kluczowych, do których zalicza się: porozumiewanie się w języku ojczystym, w językach obcych, kompetencje matematyczne i podstawowe kompetencje naukowo-techniczne, kompetencje informatyczne, umiejętność uczenia się, kompetencje społeczne i obywatelskie, poczucie inicjatywy i przedsiębiorczości, świadomość i ekspresja kulturalna.

Szkoły z terenu ORSG Powiatu Wąbrzeskiego zgłaszały zapotrzebowanie na dodatkowe zajęcia z zakresu rozwijania kompetencji kluczowych, m.in. technologii informacyjno-komunikacyjnych, nauk matematyczno-przyrodniczych i języków obcych, zajęć z zakresu kształtowania postaw kreatywności, innowacyjności i pracy zespołowej. Szkoły do tej pory prowadziły samodzielnie, bądź uczestniczyły w projektach unijnych, których celem było kształtowanie kompetencji kluczowych. Kompetencje kluczowe rozwijane były także poprzez dodatkowe zajęcia w ramach przedmiotowych kół zainteresowań. Zgłaszano potrzebę kontynuacji tych zajęć, urozmaicenia przebiegu lekcji, doposażenie placówek w sprzęt informatyczny. Podkreślano także potrzebę kontynuacji zajęć dodatkowych organizowanych w świetlicach środowiskowych na terenach wiejskich ORSG, które często są jedyną formą zorganizowanych zajęć dla dzieci w małych miejscowościach.

Placówki zgłaszały także zapotrzebowanie na działania z zakresu doradztwa zawodowego, w celu właściwego zdiagnozowania predyspozycji zawodowych uczniów i

wspieraniu ich w planowaniu własnej ścieżki kształcenia i kariery zawodowej. Szczególnie istotne jest doradztwo w zakresie zawodów deficytowych i nadwyżkowych w ORSG oraz zdiagnozowanie potrzeb przedsiębiorców w zakresie pożądaných zawodów, kompetencji i umiejętności. Obecnie mimo wysokiego bezrobocia pracodawcy zgłaszają na terenie ORSG problemy w zakresie rekrutacji pracowników. Osoby poszukujące pracy bardzo często nie posiadają wymaganych przez pracodawców kwalifikacji i umiejętności. Dlatego bardzo ważne jest wprowadzenie szerokiego i powszechnego dostępu do doradztwa edukacyjno-zawodowego, w szczególności w szkołach gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych. Kilka placówek z terenu ORSG zgłosiło potrzebę podniesienia kwalifikacji wśród kadry nauczycielskiej.

W szkołach ponadgimnazjalnych nie jest realizowane doradztwo edukacyjno-zawodowe przez wyodrębnioną jednostkę. Uczniowie korzystają z pomocy pedagogów i psychologów oraz na lekcjach wychowawczych. W szkołach tych jest niedostateczna ilość pomocy w formie grupowej i indywidualnej porad młodzieży w wyborze zawodu, kierunku kształcenia uwzględniając ich możliwości psychofizyczne, a także potrzeby rynku pracy. Uczniowie posiadają przez to zbyt mało wiadomości o interesujących ich zawodach, drogach uzyskania kwalifikacji zawodowych. Doradztwo zawodowo-edukacyjne bardziej rozwinięte pomogłoby określić zainteresowania, uzdolnienia uczniów i kierunek ich rozwoju na lokalnym rynku pracy.

- **Kształcenie zawodowe**

Kształcenie zawodowe prowadzone jest przez Zespół Szkół Zawodowych w Wąbrzeźnie oraz Zespół Szkół we Wroniu:

- Zespół Szkół Zawodowych w Wąbrzeźnie (technika: obsługi turystycznej, logistyczne, mechatroniczne, hotelarstwa, ekonomiczne, mechaniczne, technika uzupełniająca: handlowe, mechaniczne, Zasadnicza Szkoła Zawodowa, kształci w zawodach: operator obrabiarek skrawających, mechanik, fryzjer, sprzedawca, klasy wielozawodowe).
- Zespół Szkół we Wroniu (technika: informatyk, usług fryzjerskich, żywienia i usług gastronomicznych, urządzeń i systemów energetyki odnawialnej (od roku 2015/2016), architektury krajobrazu, ochrony środowiska, budownictwa, rolnik)

Szkoły współpracują z lokalnymi przedsiębiorcami i firmami, t.j.: Ampol-Merol, AGRO-Wronie, Midom, Ergis, Insolve, w których uczniowie odbywają praktykę zawodową.

Zgodnie z danymi GUS w zasadniczych szkołach zawodowych i technikach kształci się 48% młodzieży. Istotnym problemem na ORSG jest znalezienie pracy osobom z wykształceniem zasadniczym zawodowym. W 2013 r. ponad 33% bezrobotnych stanowiły osoby właśnie z tym wykształceniem. Stanowili oni jedną z najliczniejszych grup bezrobotnych. Przyczyn tej sytuacji należy szukać w niedopasowaniu zapotrzebowania lokalnego rynku pracy do oferty kształcenia oferowanej przez szkoły ORSG Powiatu Wąbrzeskiego. Analizując dane PUP o zawodach deficytowych i nadwyżkowych oraz

zwracając uwagę na kierunki rozwoju regionu i potrzeby pracodawców szkoły prowadzące szkolnictwo zawodowe starają się dostosować kierunki kształcenia do potrzeb rynku pracy. Pomimo tego obecnie na terenie ORSG, pracodawcy zgłaszają problemy w zakresie rekrutacji pracowników. Osoby poszukujące pracy bardzo często nie posiadają wymaganych przez pracodawców kwalifikacji, nie mają doświadczenia i często też brakuje im motywacji do pracy. Niezbędna jest realizacja kompleksowych programów aktywizujących osoby bezrobotne i osoby wykluczone, w celu przywrócenia ich na rynek pracy i zapewnienie kwalifikacji wymaganych przez lokalnych pracodawców.

W celu dostosowania kwalifikacji uczniów do potrzeb rynku pracy niezbędny jest rozwój oferty zajęć pozalekcyjnych związanych z przedmiotami zawodowymi, przede wszystkim w zakresie praktycznej nauki zawodu, staży i praktyk zawodowych. Szkoły zawodowe na terenie ORSG wskazują na potrzebę modernizacji infrastruktury szkół oraz w szczególności unowocześnienia i doposażenia poszczególnych pracowni kształcenia zawodowego czy adaptacji pomieszczeń na nowe pracownie zawodowe, w tym przystosowane do nowych kierunków kształcenia, np. stworzenie pracowni kształcenia praktycznego w pełni przystosowanej do potrzeb nowego kierunku: technik urządzeń i systemów energetyki odnawialnej w ZS we Wroniu (od 2015/2016 r).

Podniesienie jakości kształcenia zawodowego i jego lepsze dostosowanie do potrzeb rynku pracy wymagać będzie również podniesienia kompetencji i kwalifikacji nauczycieli kształcenia zawodowego, istnieje zapotrzebowanie m.in. na nabycie przez nauczycieli kwalifikacji egzaminatorów.

- **Kształcenie ustawiczne dorosłych**

Uczenie się dorosłych daje osobom, które dotknęło bezrobocie, restrukturyzacja lub które stanęły przed koniecznością transformacji zawodowej, możliwość podniesienia kwalifikacji lub przekwalifikowania, w istotny sposób przyczyniając się także do włączenia społecznego, aktywności obywatelskiej i rozwoju osobistego. W Polsce odsetek osób w wieku 25-64 lata, które kształcą lub dokończają się wynosi – 4,5% (dla państw Unii Europejskiej 9%). W województwie kujawsko – pomorskim sytuacja przedstawiała się jeszcze gorzej – wartość wskaźnika wyniósł 3,8%.

W zakresie kształcenia ustawicznego dorosłych działa Centrum Kształcenia Praktycznego i Ustawicznego w Wąbrzeźnie. Centrum prowadzi kształcenie ustawiczne w sprawie uzyskiwania i uzupełniania przez osoby dorosłe wiedzy ogólnej, umiejętności i kwalifikacji zawodowych w formach pozaszkolnych. Centrum organizuje zajęcia praktyczne dla uczniów szkół zawodowych i technikum w zawodach monter-mechanik, fryzjer, technik usług fryzjerskich oraz technik mechanik. Prowadzone są również zajęcia mechatroniki dla uczniów technikum oraz kwalifikacyjne kursy zawodu. W placówce, oprócz działów mechanicznych funkcjonują pracownie: fryzjerska, mechatroniki oraz komputerowa. Centrum organizuje i prowadzi kształcenie ustawiczne w formach pozaszkolnych. Osobom dorosłym umożliwia uzupełnienie wykształcenia ogólnego w Liceum Ogólnokształcącym dla

Dorostych. Należy zatem wspierać działania tej placówki w szczególności nakierowane na rozwój kompetencji kluczowych oraz praktycznej nauki zawodu jej uczniów jak również realizować potrzeby związane z doskonaleniem kadry pedagogicznej. Należy także zabiegać o utrzymanie odpowiedniej jakości infrastruktury placówki.

Kluczowe wnioski i obserwacje

1. **Jedynie 47,2% dzieci w wieku 3-6 lat jest objętych edukacją przedszkolną, jest to najniższy wskaźnik spośród wszystkich powiatów województwa kujawsko-pomorskiego. Niezbędne są działania związane z upowszechnieniem edukacji przedszkolnej na terenie ORSG Powiatu Wąbrzeskiego. W zakresie edukacji przedszkolnej na terenie gmin ORSG występuje bardzo duże zapotrzebowanie na rozwój i modernizację infrastruktury. Zgłoszono zapotrzebowanie w zakresie budowy i modernizacji infrastruktury (m.in. budowa, przebudowa, dobudowa, adaptacja, instalacje i media, likwidacja barier architektonicznych dla osób niepełnosprawnych) i zakupu wyposażenia w celu zapewnienia edukacji dla większej liczby dzieci oraz poprawy jakości świadczonych usług edukacyjnych. Niezbędne są także działania związane z wprowadzeniem dodatkowych zajęć oraz podnoszeniu kwalifikacji i kompetencji nauczycieli przedszkolnych. Zgłaszano także zapotrzebowanie na dodatkową kadre, m.in. zatrudnienie asystenta nauczyciela.**
2. **Zgłoszono zapotrzebowanie na wszystkich poziomach kształcenia na poszerzenie oferty zajęć pozalekcyjnych w zakresie rozwoju kompetencji kluczowych (technologii informacyjno-komunikacyjnych, nauk matematyczno-przyrodniczych i języków obcych, zajęcia z zakresu kształtowania postaw kreatywności, innowacyjności i pracy zespołowej). Niezbędne jest podnoszenie kwalifikacji i kompetencji nauczycieli przedmiotów zawodowych oraz przede wszystkim współpraca z lokalnymi firmami umożliwiającą uczniom dostęp do praktycznej nauki zawodu w przedsiębiorstwach,**
3. **Baza szkolnictwa zawodowego jest dobrze rozwinięta na terenie ORSG, jednak konieczne jest dostosowanie oferty kształcenia do potrzeb rynku pracy oraz modernizacja i wyposażenie pracowni i warsztatów kształcenia praktycznego,**
4. **Placówki zgłaszały także zapotrzebowanie na działania z zakresu doradztwa zawodowego, w celu właściwego zdiagnozowania predyspozycji zawodowych uczniów i wspieraniu ich w planowaniu własnej ścieżki kształcenia i kariery zawodowej. Szczególnie istotne jest doradztwo w zakresie zawodów deficytowych i nadwyżkowych w ORSG oraz zdiagnozowanie potrzeb przedsiębiorców w zakresie pożądaných zawodów, kompetencji i umiejętności. Obecnie mimo wysokiego bezrobocia pracodawcy zgłaszają na terenie ORSG problemy w zakresie rekrutacji pracowników. Osoby poszukujące pracy bardzo często nie posiadają wymaganych przez pracodawców kwalifikacji i umiejętności. Dlatego bardzo ważne jest wprowadzenie szerokiego i powszechnego dostępu do doradztwa edukacyjno-zawodowego, w szczególności w szkołach gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych.**

1.7. Kultura

Na terenie powiatu funkcjonują gminne domy kultury oraz miejski Wąbrzeski Dom Kultury, który pełni funkcję centrum kulturalnego w powiecie.

Poniżej przedstawiono podstawowe dane statystyczne dot. liczby placówek kulturalnych funkcjonujących na terenie ORSG Powiatu Wąbrzeskiego w ostatnich latach oraz liczby osób korzystających.

Tabela 13. Instytucje kulturalne powiatu wąbrzeskiego w latach 2009-2013 – stan na 31.12.

Wyszczególnienie	J.m.	2009	2010	2011	2012	2013
Biblioteki i filie ogółem	ob.	13	13	13	14	14
Czytelnicy w ciągu roku	osoba	4740	4688	4758	4655	4640
Czytelnicy bibliotek publicznych na 1000 ludności	osoba	137	133	135	132	132
Kina stałe	ob.	1	1	1	1	1
Domy kultury	Ob.	3	3	3	3	2

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z BDL GUS.

W gminach wiejskich ORSG życie kulturalne toczy się wokół gminnych ośrodków kultury, bibliotek gminnych i świetlic wiejskich. Te instytucje są organizatorami imprez i wydarzeń kulturalnych, np. dożynki, dni gminy, okolicznościowe festyny itp. Ograniczeniem dla działalności bibliotek wiejskich są niekorzystne warunki lokalowe oraz potrzeba ich modernizacji.

Wąbrzeski Dom Kultury w Wąbrzeźnie dysponuje salą widowiskową (334 miejsca), salą kolumnową, galerią, pomieszczeniem do zajęć merytorycznych, pomieszczeniem biurowym, kawiarnią, studiem Miejskiej Telewizji Kablowej. Budynek wymaga pilnego remontu sali widowiskowej/kinowej, remontu galerii i izby muzealnej wraz z modernizacją oświetlenia i przestrzeni ekspozycyjnej, modernizacji sal do zajęć merytorycznych, modernizacji ciągów komunikacyjnych (podjazdy, winda, schodołaz) pod kątem osób niepełnosprawnych, remontu sali kolumnowej (baletowej), rewitalizacji parku WDK. Zgłoszono także zapotrzebowanie związane z remontem Miejskiej i Powiatowej Biblioteki Publicznej im. Witalisa Szlachcickowskiego w Wąbrzeźnie. Wąbrzeska biblioteka obecnie posiada bardzo złe warunki lokalowe, niespełniające wymogów standardów bibliotecznych, koniecznych do realizacji działalności czytelniczej i kulturalnej na rzecz rozwoju intelektualnego lokalnej społeczności.

- **Dziedzictwo kulturowe**

Wśród zabytków architektury powiatu najliczniejszą grupę stanowią obiekty gotyckie. Są to głównie wiejskie kościoły kamienne i kamiennie-ceglane, z których najstarsze pochodzą z połowy XIV w. (Dębowa Łąka, Łobdowo, Kurkocin, Łopatki, Nowa Wieś Królewska, Niedźwiedź, Orzechowo, Osieczek, Płużnica, Wielkie Radowiska, Ryńsk, Wronie, Zieleń).

Zestawienie obiektów dziedzictwa kulturowego jednostek z terenu ORSG, ujętych w rejestrze zabytków nieruchomości przedstawia się następująco:

Tabela 14. Zestawienie zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków z terenu gmin ORSG.

Lokalizacja	Zabytek
Gmina Miasto Wąbrzeźno	<ul style="list-style-type: none"> • Kościół parafialny p.w. śś. Ap. Szymona i Judy Tadeusza z otoczeniem (XIV w.) • Kościół ewangelicki, ob. rzym.-kat. p.w. Matki Bożej Królowej Polski • Ruiny zamku biskupiego (poch. z XIV w) • Kamienica z oficyną - Pl. Jana Pawła II 22 (pocz. XX w.) • Kamienica mieszczańska - ul. 1 Maja 38, wzniesiona w 60-tych latach XIX wieku • Sąd Rejonowy, Prokuratura Rejonowa otoczenie z murem ogrodzeniowym (koniec XIX w.)
Gmina Dębowa Łąka	<ul style="list-style-type: none"> • Kościół filialny, ob. parafialny rzym.-kat. p.w. św. Piotra i Pawła, cmentarz parafialny przykościelny w Dębowej Łące, • Kościół ewangelicki, ob. filialny rzym.-kat. p.w. Matki Bożej Bolesnej w Dębowej Łące, • Założenie pałacowo-parkowe: Pałac, Park, Dom ogrodnika w Dębowej Łące, • Kościół parafialny p.w. św. Bartłomieja i cmentarz parafialny przykościelny w Kurkocinie, • Park dworski w Kurkocinie, • Wiatrak typu „koźlak” w Kurkocinie, • Cmentarz katolicki w Lipnicy, • Kościół parafialny p.w. św. Małgorzaty, cmentarz parafialny przykościelny, kaplica na cmentarzu, mur ogrodzeniowy w Łobdowie • Kościół parafialny p.w. św. Jerzego, cmentarz parafialny przykościelny w Niedźwiedziu, • Zespół pałacowo-parkowy w Niedźwiedziu, • Kościół parafialny p. w. Jakuba Apostoła w Wielkich Radowiskach
Gmina Książki	<ul style="list-style-type: none"> • Kościół ewangelicki, ob. rzym.- kat. parafialny p.w. Trójcy Świętej wraz z otoczeniem w Książkach, • Kościół parafialny p.w. św. Marii Magdaleny w Łopatkach, • Kościół parafialny p.w. św. Katarzyny w Książkach
Gmina Płużnica	<ul style="list-style-type: none"> • Zespół dworsko-parkowy w Bartoszewicach, • Kościół parafialny p.w. św. Michała Archanioła z otoczeniem w Błędowie, • Zespół dworski w Błędowie, • Zespół dworski w Józefkowie, • Kaplica dworska p.w. św. Barbary w Mgowie, • Kościół parafialny p.w. św. Jana Chrzciciela w Nowej Wsi Królewskiej, • Zespół pałacowo-parkowy w Orłowie, • Kościół parafialny p.w. św. Małgorzaty w Płużnicy.

Gmina Wąbrzeźno	<ul style="list-style-type: none"> • Kościół ewangelicki, ob. filialny rzym.-kat. p.w. św. Maksymiliana Kolbe w Jarantowicach, • Kościół parafialny p.w. św. Marii Magdaleny w Orzechowie, • Kościół parafialny p.w. św. Wawrzyńca w Ryńsku, • Kościół ewangelicki, ob. filialny rzym.-kat. p.w. Najświętszego Serca Pana Jezusa w Ryńsku, • Gorzelnia z zespołu dworsko-parkowego w Ryńsku, • Chałupa w obrębie posesji nr 34 w Stanisławkach, • Pałac w Wałyczcu, • Zespół dworsko-parkowy we Wroniu, • Kościół parafialny p.w. św. ap. Piotra i Pawła w Zieleniu.
-----------------	---

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Toruniu.

Poza ww. zabytkami wpisanymi do rejestru zabytków, na terenie ORSG znajduje się wiele zabytków znajdujących się w gminnych ewidencjach zabytków. Gminy ORSG określiły najpilniejsze potrzeby związane z ochroną i rewitalizacją zabytków:

- **Gmina Miasto Wąbrzeźno** – za najpilniejsze działania w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego uznano rewitalizację Góry Zamkowej i Podzamcza. Jest to ciekawy pod względem historycznym i krajobrazowym teren. Znajdują się tam ruiny zamku biskupów chełmińskich z XIV w. Konieczne jest odrestaurowanie historycznego miejsca, zabezpieczenie istniejących ruin zamku, wykonanie wieży widokowej wraz z kładką łączącą park z terenem, na którym znajdują się ruiny zamku. Dodatkowo renowacji wymagają wąbrzeskie kościoły i zabytkowa kamienica przy ul. 1 Maja.
- **Gmina Dębowa Łąka** – na terenie gminy Dębowa Łąka znajduje się wiele zabytkowych zespołów pałacowo-parkowych, które są zniszczone i ulegają dalszej degradacji. Zgłoszono zapotrzebowanie renowacji i rewitalizacji pałaców i parków, ponadto niezbędna jest też renowacja zabytkowych kościołów.
- **Gmina Książki** – odnotowano zapotrzebowanie w zakresie renowacji zabytkowych kościołów,
- **Gmina Wąbrzeźno** – potrzeba renowacji zabytkowych zespołów parkowo-pałacowych,
- **Gmina Płużnica** – zabezpieczenia i odnowienia wymaga większość zabytków na terenie gminy, szczególnie pilne zadania to renowacja pałaców w Goryniu i Mgowie, remont dachu na kościele w Błędowie, zabezpieczenie grodziska w Wielądzu oraz zachowanie „Poniatówek” („poniatówki” to charakterystyczne drewniane domy pochodzące z lat 30 XX wieku, występują głównie w Józefkowie i zachodniej części wsi Płużnica, stanowiły typową, tanią zabudowę wznoszoną dla osadników z „kongresówki” sprowadzonych na teren gminy w okresie międzywojennym).

Istotnym problemem jest brak działań zapobiegających niszczeniu cennych zasobów kulturowych. Zabytki bardzo często są przedmiotem aktów wandalizmu, przez co są

niszczone. Wskazane powyżej obiekty są zaliczane przez władze samorządów do cennych zasobów kulturowych, które należy chronić, odrestaurować i udostępnić zwiedzającym.

- **Organizacje pozarządowe**

Na terenie ORSG działa wiele organizacji pozarządowych, zgodnie z danymi GUS – 116 stowarzyszeń i organizacji społecznych oraz 1 fundacja.

Do najprężniej działających należy zaliczyć:

Lokalizacja	Organizacje pozarządowe
Gmina Miasto Wąbrzeźno	<ul style="list-style-type: none"> • Stowarzyszenie Rozwoju i Wspierania Społeczeństwa Obywatelskiego „INICJATYWA”, • Wąbrzeski Klub Sportów i Sztuk Walki, • Miejski Klub Sportowy „UNIA” Wąbrzeźno, • Uczniowski Klub Sportowy „Vambresia-Worwo”, • Chorągiew Kujawsko-Pomorska Związku Harcerstwa Polskiego, Hufiec Toruń.
Gmina Dębowa Łąka	<ul style="list-style-type: none"> • Uczniowski Klub Sportowy „Orlik”, • Gminny Ludowy Zespół Sportowy, • Stowarzyszenie Rozwoju Wsi Lipnica, • Towarzystwo Nowych Inicjatyw Gminy Dębowa Łąka, • Stowarzyszenie Kobiet Gminy Dębowa Łąka.
Gmina Książki	<ul style="list-style-type: none"> • Stowarzyszenie Marketingowe Rolników Indywidualnych Wsi Książki, • Klub Aktywnych Kobiet w Łopatkach, • Stowarzyszenie Mieszkańców Wsi Blizno, • Gminny Klub Sportowy „ZRYW”
Gmina Płużnica	<ul style="list-style-type: none"> • Towarzystwo Rozwoju Gminy Płużnica, • Lokalna Grupa Rybacka "Rybak", • Centrum Technologii Informacyjnych e-Misja, • OSP, • UKS „Płużnica”, • stowarzyszenia seniorów, kobiet lub skupiające mieszkańców danej miejscowości – podejmują małe inicjatywy lokalne, organizują festyny, imprezy okolicznościowe,
Gmina Wąbrzeźno	<ul style="list-style-type: none"> • Stowarzyszenie OSP, • Stowarzyszenie „Nasza Gmina”, • Fundacja Lokalna Grupa Działania Wieczno, • Stowarzyszenie Kół Gospodyń Wiejskich Gminy Wąbrzeźno, • Stowarzyszenie "Przyjaciele Wronia", • Stowarzyszenie Wieczno Południowe-Przydwór

Do najważniejszych problemów zgłaszanych przez członków organizacji pozarządowych należą:

- nie wystarczająca ilość środków finansowych przeznaczonych na współpracę z organizacjami pozarządowymi,
- niedostateczna współpraca pomiędzy organizacjami, często niski poziom lub brak wymiany informacji pomiędzy organizacjami pozarządowymi jak i formalnymi i nieformalnymi grupami z administracją i samorządem,

- zbyt mała grupa osób aktywnych w organizacjach pozarządowych,
- brak samodzielności, słabość organizacyjna (instytucjonalna) niektórych organizacji pozarządowych,
- niewystarczająca wiedza merytoryczna, mały profesjonalizm części przedstawicieli organizacji i formalnych i nieformalnych grup.

Kluczowe wnioski i obserwacje

1. Wąbrzeski Dom Kultury pełni funkcję centrum kulturalnego w powiecie. W gminach wiejskich ORSG życie kulturalne toczy się wokół gminnych ośrodków kultury, bibliotek gminnych i świetlic wiejskich. Te instytucje są organizatorami imprez i wydarzeń kulturalnych, np. dożynki, dni gminy, okolicznościowe festyny itp. Ograniczeniem dla działalności bibliotek wiejskich są niekorzystne warunki lokalowe oraz potrzeba ich modernizacji.
2. Na terenie ORSG znajduje się wiele zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków, wśród zabytków architektury najliczniejszą grupę stanowią obiekty gotyckie. Są to głównie wiejskie kościoły kamienne i kamiennie-ceglane, z których najstarsze pochodzą z połowy XIV w.
3. Na terenie ORSG wiele zabytków wymaga renowacji i rewitalizacji, niezbędne jest podjęcie działań w celu ich ochrony.
4. Największą popularnością cieszą się inicjatywy organizacji pozarządowych na rzecz wspierania i upowszechniania kultury fizycznej. Organizacje pozarządowe z terenu ORSG borykają się z problemami niedostatecznej ilości środków finansowych oraz słabej współpracy pomiędzy organizacjami.

1.8. Infrastruktura techniczna

- Infrastruktura drogowa i komunikacyjna

Sieć drogową na terenie powiatu tworzą: drogi krajowe, wojewódzkie, powiatowe i gminne. Przez powiat wąbrzeski przebiega droga krajowa nr 15, drogi wojewódzkie: 534 Grudziądz - Rypin, 551 Strzyżawa – Wąbrzeźno oraz 548 Stolno – Płachoty.

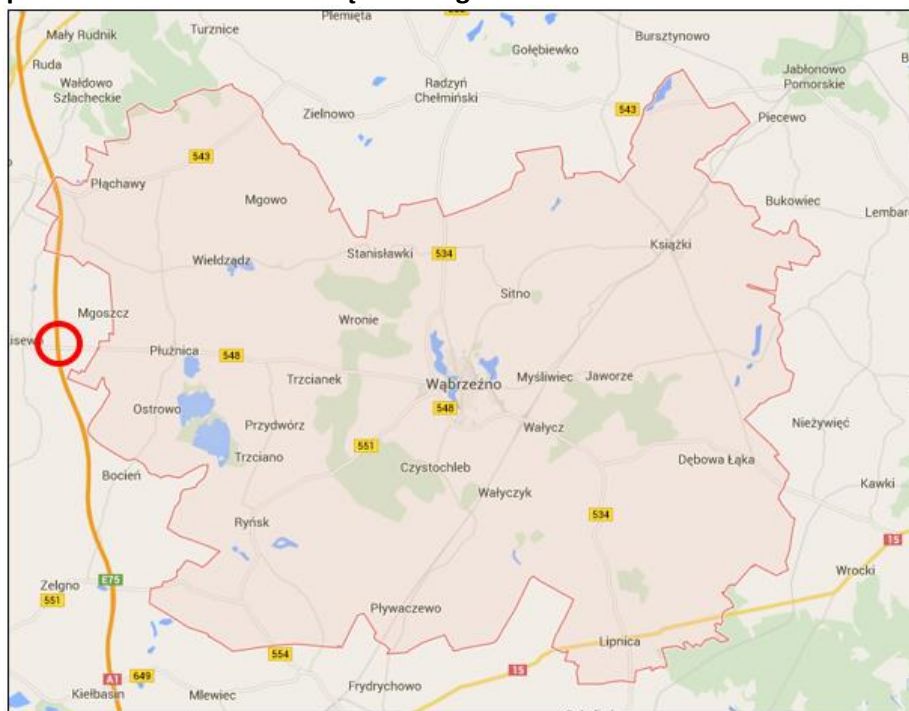
Tabela 15. Wykaz dróg na terenie powiatu wąbrzeskiego.

Drogi w powiecie wąbrzeskim	Długość dróg
Drogi krajowe	7 km
Drogi wojewódzkie	72,92 km
Drogi powiatowe	218,7 km
Drogi gminne	627,8 km

Źródło: Strategia Rozwoju Powiatu Wąbrzeskiego na lata 2013-2020.

Powiat wąbrzeski jest bardzo korzystnie położony pod względem przebiegu autostrady A1. W bliskim sąsiedztwie od stolicy powiatu (15 km) znajduje się węzeł autostradowy A1 w Lisewie (powiat chełmiński).

Mapa 4. Mapa terenu ORSG Powiatu Wąbrzeskiego.

○ Lokalizacja węzła autostradowego w Lisewie

Źródło: opracowanie własne na podstawie <https://maps.google.pl/>

Gmina Miasto Wąbrzeźno położone jest w centrum powiatu, co ułatwia dostęp mieszkańców powiatu do usług i instytucji znajdujących się w stolicy powiatu. Ponadto powiat wąbrzeski leży blisko jednego z ośrodków centralnych województwa tj. Torunia (ok. 50 km). Istniejąca od roku 2006 obwodnica Wąbrzeźna przyczyniła się do wyeliminowania uciążliwego ruchu tranzytowego z centrum miasta, a także umożliwia swobodny przejazd przez Wąbrzeźno do węzła autostradowego A1 zlokalizowanego w Lisewie. Dostępność komunikacyjna powiatu jest w istotny sposób ograniczona przez zły stan techniczny drogi wojewódzkiej nr 548 Stolno – Wąbrzeźno łączącej powiat wąbrzeski z węzłem autostradowym A1.

Obecnie na drodze wojewódzkiej występuje ograniczenie w poruszaniu się pojazdów ciężarowych o masie przekraczającej 15 ton. Ograniczenie to jest dużym zagrożeniem dla bieżącego funkcjonowania lokalnej gospodarki jak i dla rozwoju powiatu, gdyż jest to jedyna droga zapewniająca dojazd do autostrady A1. Potrzebę pilnej przebudowy drogi wojewódzkiej podkreśla również fakt, iż przy drodze nr 548 planowana jest budowa Płużnickiego Parku Inwestycyjnego (gmina Płużnica).

Dużym problemem jest także zły stan techniczny dróg powiatowych i gminnych. Wskaźnik udziału dróg gminnych i powiatowych o nawierzchni twardej na 100 km² dla powiatu wyniósł w 2013 r. 64,4 km, natomiast dla województwa 76,8 km. Jest to jeden z niższych wskaźników w województwie.

Potrzeby w zakresie dróg gminnych i powiatowych dotyczą przede wszystkim dalszej sukcesywnej modernizacji nawierzchni dróg, powierzchniowego utwardzania i wyrównywania nawierzchni, poszerzania jezdni i utwardzania poboczy oraz budowy

chodników. Na terenach wiejskich powiatu istotnym problemem jest niedostateczna ilość chodników w centrach miejscowości, zarówno wzdłuż dróg gminnych, powiatowych jak i wojewódzkich (np. brak chodnika w centrum miejscowości Niedźwiedź, gmina Dębowa Łąka w obrębie pasa drogi wojewódzkiej nr 548). W Załączniku nr 4 do Strategii znajduje się wykaz dróg wymagających przebudowy, które zostały wskazane przez członków ORSG.

Niezbędna jest także interwencja w zakresie infrastruktury oświetlenia drogowego. Niezmodernizowana i przestarzała infrastruktura generuje bardzo wysokie koszty utrzymania oświetlenia drogowego. Konieczna jest kompleksowa modernizacja połączona z wymianą źródeł światła na oświetlenie energooszczędne, w tym w formie lamp solarnych/fotowoltaicznych na terenie całego powiatu.

Usługa transportu zbiorowego na terenie powiatu świadczona jest przez operatora transportu publicznego, tj. spółkę PKS Grudziądz sp. z o.o. Ponadto przez teren powiatu przebiega także kilka linii autobusowych umożliwiających dojazd do Torunia, Grudziądz, Gdańska, Chełmna, Brodnicy i Warszawy. Jednakże liczba połączeń komunikacyjnych nie jest zadowalająca. Godziny połączeń uniemożliwiają w praktyce podjęcie aktywności zawodowej. Podejmując pracę mieszkańcy zwykle muszą sami organizować dojazd do zakładów pracy zarówno zlokalizowanych na terenach zamieszkałych gmin, jak i sąsiednich. Dodatkowym problemem jest zły stan techniczny taboru autobusowego.

Układ komunikacyjny powiatu uzupełniony jest przez infrastrukturę kolejową. Przez Gminę Miasto Wąbrzeźno przebiega linia kolejowa o znaczeniu podstawowym 353 Poznań – Skandawa. Występujące połączenie PKP przebiega przez gminę Wąbrzeźno i gminę Książki. Dzięki połączeniu na tej trasie można podróżować bezpośrednio do Torunia, Bydgoszczy, Poznania, Wrocławia, Ławy, Ostródy oraz Olsztyna.

Infrastruktura rowerowa ORSG jest bardzo słabo rozwinięta. Ścieżki rowerowe zlokalizowane są jedynie w dwóch gminach obszaru, tj. w Gminie Miasto Wąbrzeźno – ścieżki rowerowe nad jeziorem Zamkowym i jeziorem Frydek, na terenie parku Podzamcze, a także wzdłuż nowo wybudowanych pasów drogowych – łącznie ok. 8,6 km oraz na terenie gminy Dębowa Łąka - ścieżka rowerowa wzdłuż drogi wojewódzkiej 534 w miejscowościach Lipnica, Małe Pułkowo i Wielkie Radowiska o łącznej długości 5,2 km i ścieżka rowerowo-piesza w centrum Dębowej Łąki o długości 1 km.

Na terenie powiatu istnieje potrzeba budowy ścieżek rowerowych przy głównych ciągach komunikacyjnych ze względu na ochronę środowiska (redukcję emisji CO₂) oraz poprawę bezpieczeństwa użytkowników dróg. Jednak poza poprawą warunków poruszania się rowerzystów istotne jest również tworzenie zintegrowanych sieci dróg rowerowych przebiegających przez tereny cenne przyrodniczo i turystycznie. Gminy powiatu prężnie działają w celu rozwoju infrastruktury rowerowej, m.in. gmina Płużnica planuje budowę trasy rowerowej na terenach zlokalizowanych wzdłuż byłego torowiska PKP, łączącej jeziora Wieczno, Płużnickie i Wielkądzkie, leżącej przy Centrum Edukacji Ekologicznej w Orłowie oraz w bezpośrednim sąsiedztwie pałaców w Orłowie i Mgowie. Gmina Wąbrzeźno planuje

budowę ponad 15 km ścieżek pieszo-rowerowych w kilku miejscowościach umożliwiających dojazd do miejsc pracy, nauki czy obiektów użyteczności publicznej. Gmina Miasto Wąbrzeźno również posiada skonkretyzowane plany rozwoju sieci ścieżek rowerowych na terenie miasta.

- **Infrastruktura wodno-kanalizacyjna**

Na koniec 2013 r., długość czynnej sieci wodociągowej rozdzielczej w powiecie wąbrzeskim wynosiła 782,7 km, natomiast długość czynnej sieci kanalizacyjnej 212,1 km. Warto podkreślić szybki wzrost sieci kanalizacyjnej, w ciągu pięciu lat zauważa się wzrost aż o 35%. Jest to efekt inwestycji związanych z budową kanalizacji w gminie Dębowa Łąka i gminie Wąbrzeźno. Na przestrzeni zaprezentowanych w tabeli ostatnich lat widać stały rozwój sieci wodociągowej i kanalizacyjnej.

Tabela 16. Charakterystyka gospodarki wodno-kanalizacyjnej w powiecie - stan na 31.12.

Wyszczególnienie	2009	2010	2011	2012	2013
Wodociągi - długość czynnej sieci rozdzielczej [km]	756,6	766,3	766,4	781,3	782,7
Korzystający z wodociągów w % ogółu ludności	87,4	87,6	87,9	88,1	88,2
Kanalizacja – długość czynnej sieci [km]	156,7	192,5	197,4	210,3	212,1
Korzystający z kanalizacji w % ogółu ludności	51,1	51,8	52,1	53,1	53,6

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z BDL GUS.

Stopień zwodociągowania ORSG, rozumiany, jako udział korzystających z instalacji w odniesieniu do ogółu mieszkańców wynosi 88,2%, zaś dla województwa – 91,1%. Sytuacja w tym zakresie jest dosyć zróżnicowana. Zdecydowanie najkorzystniejsza sytuacja ma miejsce w Gminie Miasto Wąbrzeźno (96,9%). Stopień skanalizowania powiatu wynosi 53,6%. W zakresie rozwoju sieci kanalizacyjnej, powiat wąbrzeski odbiega od średniej dla województwa, która wynosi 66,1%. Najkorzystniej sytuacja przedstawia się na terenie Gminy Miasto Wąbrzeźno (89,8%), natomiast w pozostałych gminach wskaźnik skanalizowania jest dużo niższy. Jedynie w gminie Płużnica przyjmuje dosyć wysoką wartość (45,4%). Najgorzej sytuacja przedstawia się w gminie wiejskiej Wąbrzeźno, zarówno jeśli chodzi o rozwój sieci wodociągowej (74,9%), jak i kanalizacyjnej (17,6%). Istnieje widoczna potrzeba inwestycji w zakresie rozwoju sieci wodociągowej na terenie gminy wiejskiej Wąbrzeźno.

Tabela 17. Korzystający z instalacji wodno-kanalizacyjnej w gminach powiatu wąbrzeskiego - stan na 31.12.2013r.

Wyszczególnienie	Korzystający z instalacji w % ogółu ludności	
	wodociągi	kanalizacja
Powiat wąbrzeski	88,2	53,6
Gmina Miasto Wąbrzeźno	96,9	89,8
Gmina Dębowa Łąka	86,0	24,2
Gmina Książki	84,6	38,0
Gmina Płużnica	91,5	45,4
Gmina Wąbrzeźno	74,9	17,6

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z BDL GUS.

W miejscach, w których brak jest kanalizacji ścieki odprowadzane są do szamb lub zastosowane zostały indywidualne systemy oczyszczania. W roku 2007 zgłoszonych oczyszczalni przydomowych na terenie powiatu było 64 natomiast w 2011 roku ich liczba wzrosła do 135. Na terenach wiejskich powiatu, nieobjętych siecią kanalizacyjną, istnieje potrzeba budowy przydomowych ekologicznych oczyszczalni ścieków, w celu uporządkowania gospodarki wodno-ściekowej na terenie ORSG.

Polska przystępując do Unii Europejskiej zobowiązała się do wypełnienia wymogów dyrektywy Rady 91/271/EWG z dnia 21 maja 1991 roku dotyczącej oczyszczania ścieków komunalnych zgodnie z określonymi w negocjacjach i zapisanymi w Traktacie Akcesyjnym terminami i okresami przejściowymi. Aby zidentyfikować faktyczne potrzeby w zakresie uporządkowania gospodarki ściekowej oraz uszeregować ich realizację w taki sposób aby wywiązać się ze zobowiązań traktatowych, utworzono Krajowy program oczyszczania ścieków komunalnych (KPOŚK). Program ten zawiera wykaz aglomeracji o Równoważnej Liczbie Mieszkańców (RLM) > 2 000, wraz z jednoczesnym wykazem niezbędnych przedsięwzięć w zakresie budowy, rozbudowy lub modernizacji oczyszczalni ścieków komunalnych oraz budowy i modernizacji zbiorczych systemów kanalizacyjnych, jakie należy zrealizować w tych aglomeracjach. W KPOŚ została ujęta aglomeracja Wąbrzeźno (27 914 RLM). Aglomeracja Wąbrzeźno obejmuje Gminę Miasto Wąbrzeźno, gminę Płużnica i gminę wiejską Wąbrzeźno. Miejscowości aglomeracji, które nie są podłączone do sieci to Uciąż i Sosnówka. Poza tym częściowo mieszkańcy nie podłączyli się do sieci kanalizacyjnej w miejscowościach: Cymbark, Jarantowice, Katarzynki, Myśliwiec, Nielub, Plebanka, Przydwórz, Ryńsk, Sitno, Trzciano, Wałycz, Wałczyk, Wronie.

Na terenie gmin powiatu zdiagnozowano wiele potrzeb w zakresie modernizacji gospodarki wodno-kanalizacyjnej:

- przebudowa sieciowych, przestarzałych przepompowni ścieków na nowoczesne przepompownie oraz tłocznie ścieków - na terenie gminy Płużnica przebudowy wymaga 15 sieciowych przepompowni, modernizacji wymaga także przepompownia na terenie Gminy Miasto Wąbrzeźno,
- rozbudowa sieci kanalizacji sanitarnej na terenie gminy Płużnica w miejscowościach Ostrowo i Wieldządz - obszary przewidziane do uzbrojenia w sieci są terenami

rekreacyjnymi, dla których opracowane zostały miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego zgodnie, w których jako funkcje urbanistyczne wskazano m.in. zabudowę letniskową, jednorodzinną, usługi turystyki itp. W ostatnim czasie zauważalny jest wzrost zainteresowania inwestycjami prywatnymi na tym obszarze, jednakże brak rozwiniętej sieci infrastruktury technicznej stanowi istotną barierę,

- budowa sieci wodno-kanalizacyjnej na terenie sołectw gminy Dębowa Łąka tj. Lipnica, Łobdowo, Kurkocin, Wielkie Pułkowo, dokończenie inwestycji na terenie Małego Pułkowa.
- budowa sieci wodociągowej, kanalizacji sanitarnej i deszczowej w ciągu ul. Wiśniowej, 750-lecia, Wspólnej w Wąbrzeźnie,
- budowę sieci wodociągowej w Ludowicach oraz Małych Radowiskach – gmina Wąbrzeźno,
- wykonanie zaworów odpowietrzająco-napowietrzających na odcinkach tłocznej sieci kanalizacji sanitarnej na terenie gminy Płużnica w celu na usprawnienie procesu przesyłu ścieków do oczyszczalni ścieków w Wąbrzeźnie i w Płużnicy oraz zmniejszenia kosztów usługi,
- wymiana odcinków rurociągów o średnicy niedostosowanej do obecnych potrzeb i standardów (gmina Płużnica) - ponad 60 km wodociągów zbudowanych jest z rur o średnicach uniemożliwiających zapewnienie dostaw wody w ilościach i wydajności odpowiadających obecnym potrzebom. Chodzi tu zarówno o potrzeby produkcyjne gospodarstw rolnych jak również względy przeciwpożarowe zakładów produkcyjnych,
- budowa przydomowych oczyszczalni ścieków na obszarach o rozproszonej budowie, gdzie budowa sieci kanalizacyjnej jest nieuzasadniona ze względów ekonomicznych. Szacowane zapotrzebowanie na tego typu instalacje szacowane jest na około 150-200 sztuk - gmina Płużnica, ok. 100 sztuk - gmina Dębowa Łąka, ok. 300 szt. – gmina Książki, ok. 100-200 sztuk - gmina Wąbrzeźno.

Rozbudowa sieci kanalizacyjnej i budowa przydomowych oczyszczalni ścieków jest szczególnie istotna na terenach wokół jezior. Istotnym zagrożeniem jest bezpośredni, nielegalny zrzut ścieków do jeziora za pomocą nieszczelnych bądź przepływowych szamb. Na złą jakość wód ma wpływ także brak ochronnego pasa ekologicznego wokół jezior. Brzegi jezior graniczą bezpośrednio z polami uprawnymi, co sprawia, iż do wód przedostają się nawozy sztuczne oraz środki ochrony roślin.

Stacje uzdatniania wody oraz ujęcia wody na terenie powiatu są w dobrym stanie. Jedynie SUW Płużnica wymaga przebudowy m.in. w zakresie budowy zbiorników retencyjnych, co w przypadku dużych rozborów wody umożliwi w sposób ciągły zapewnić dostawę wody, modernizacji budynku SUW Płużnica (wymiana stolarki okiennej i drzwiowej, termomodernizacja, naprawa dachu) oraz zaopatrzenie stacji w zasilanie awaryjne. Na terenie gminy Dębowa Łąka modernizacji wymaga SUW Dębowa Łąka, pozostałe stacje (tj. SUW Łobdowo i SUW Wielkie Radowiska są w dobrym stanie). Gmina Książki posiada jedno ujęcie wody w miejscowości Książki, gdzie znajduje się budynek stacji oraz studnie ujęcia

wody. W chwili obecnej w celu zwiększenia retencji wody do istniejących 6 zbiorników retencyjnych dobudowywane są dwa zbiorniki retencyjne po 100 m³ każdy.

- **Gospodarka odpadami**

Zgodnie z planem gospodarki odpadami województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2012-2017 z perspektywą na lata 2018-2023 gminy powiatu wąbrzeskiego należą do regionu 2. Chełmińsko-Wąbrzeskiego. Na terenie każdej z gmin utworzono Punkty Selektywnej Zbiórki Odpadów Komunalnych (PSZOK) do którego mieszkańcy mogą nieodpłatnie przywozić odpady wielkogabarytowe, zużyte sprzęty elektroniczne, itp. Odpady komunalne z terenu powiatu odbierane są w postaci zmieszanej i selektywnej. Zbieranie odpadów w sposób selektywny stanowi podstawowy element systemu gospodarki odpadami. Selektywna zbiórka dotyczy odpadów typu: makulatura, szkło, tworzywa sztuczne i metale oraz bioodpady. Odbiór odpadów komunalnych odbywa się w systemie pojemnikowym – obejmującym swym zasięgiem gospodarstwa domowe, a także tereny nieruchomości niezamieszkałych, jak: obiekty użyteczności publicznej (ośrodki zdrowia, szkoły) oraz infrastruktury (handel, obiekty turystyczne, usługi). Zebrane odpady transportowane są do Regionalnej Instalacji Przetwarzania Odpadów Komunalnych (RIPOK) znajdującej się w miejscowości Niedźwiedź (gmina Dębowa Łąka). Główne problemy w tym zakresie to ciągle niewystarczający stopień selektywnej zbiórki odpadów, co jest przede wszystkim wynikiem niskiej świadomości ekologicznej mieszkańców. Dlatego należy prowadzić programy edukacyjne przedstawiające korzyści płynące z segregowania odpadów.

- **Sieć gazowa**

Na terenie powiatu znajduje się odcinek gazociągu wysokiego ciśnienia relacji Włocławek - Gdańsk, który jest źródłem zasilania sieci gazowniczej funkcjonującej w Wąbrzeźnie (26,1% mieszkańców miasta korzysta z sieci gazowej miejskiej). Na terenie powiatu dostęp do sieci gazu mają mieszkańcy Gminy Miasto Wąbrzeźno oraz nieliczni mieszkańcy gminy wiejskiej Wąbrzeźno (miejscowość Wronie) – 2,8% i gminy Dębowa Łąka – 0,1%.

Tabela 18. Korzystający z gazociągu w gminach powiatu wąbrzeskiego - stan na 31.12.2013r.

Wyszczególnienie	Korzystający z sieci gazowej w % ogółu ludności		
	2011	2012	2013
Powiat wąbrzeski	9,0	11,0	11,1
Gmina Miasto Wąbrzeźno	22,4	25,7	26,1
Gmina Dębowa Łąka	0,0	0,1	0,1
Gmina Książki	0,0	0,0	0,0
Gmina Płużnica	0,0	0,0	0,0
Gmina Wąbrzeźno	0,0	2,7	2,8

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z BDL GUS.

Na koniec 2010 roku do sieci gazowej podłączonych było 1177 gospodarstw, zaś w 2013 roku 1391 na terenie Gminy Miasto Wąbrzeźno. W gminie wiejskiej Wąbrzeźno z gazu sieciowego korzystało w 2013 r. 67 gospodarstw.

Gazyfikacja miasta Wąbrzeźno jest działaniem realizowanym w trybie ciągłym przez Polską Spółkę Gazownictwa sp. z o.o. i mieszkańców miasta. Wąbrzeźno jako jedno z pierwszych miast na lokalnym terenie rozpoczęło gazyfikację na tak dużą skalę. Efektem tego jest posiadanie 44 km gazociągu i 878 przyłączy gazowych na terenie miasta. Proces gazyfikacji w przyszłości polegał będzie na przyłączaniu do sieci pojedynczych odbiorców.

Na terenie gminy Płużnica w ramach budowy Płużnickiego Parku Inwestycyjnego planowana jest budowa gazociągu średniego ciśnienia ze stacji redukcyjnej gazu w Lisewie do Bartoszewic, przez miejscowości Józefkowo, Płużnica i Czaple. Zapewni to możliwość gazyfikacji tych miejscowości oraz innych wsi z terenu gminy Płużnica. Wybudowana sieć gazowa umożliwi bezpośrednie przyłączenie do niej około 100 nieruchomości. Wobec prowadzonej przez gminę polityki proekologicznej gmina zamierza przygotować inwestycję polegającą na budowie sieci gazowej średniego ciśnienia o długości około 20 km do największych miejscowości na terenie gminy, tj.: Wielzijdz, Nowa Wieś Królewska, Błędowo, Mgowo, Orłowo. Umożliwi to likwidację kotłowni węglowych, co bezpośrednio wpłynie na zmniejszenie niskiej emisji i poprawę stanu środowiska.

Pozostałe gminy Dębowa Łąka, Książki oraz Wąbrzeźno wykazują potrzebę gazyfikacji, jednakże środki finansowe gmin w tym zakresie są ograniczone.

- **Sieć energetyczna**

Przez powiat będą linie wysokiego napięcia 400 kV relacji Grudziądz Węgrowo - Płock, 220 kV Jasieniec k/Bydgoszczy - Grudziądz Węgrowo, 220 kV Toruń Elana - Grudziądz Węgrowo. Zasilanie energią elektryczną odbywa się z krajowego systemu elektroenergetycznego poprzez linie wysokiego napięcia 110 kV z kierunku Grudziądz, Golubia-Dobrzynia i Brodnicy. Powiat jest w pełni bezpieczny z punktu widzenia zasilania energią elektryczną. Aktualnie istnieje rezerwa mocy. Liczba odbiorców energii elektrycznej w 2013 roku wyniosła 11 389. Zużycie energii o niskim napięciu w przeliczeniu na mieszkańca to 758,7 kWh, co plasuje powiat w grupie o wysokim zużyciu w województwie, gdyż średnia dla województwa wynosi 703,6 kWh. Istniejąca sieć energetyczna zaspokaja potrzeby mieszkańców w zakresie dostawy energii. Dodatkowo podejmuje się działania w celu zdywersyfikowania źródeł energii. Zauważa się wzrost zainteresowania energią odnawialną pochodzącą ze słońca, głównie poprzez montaż instalacji solarnych, które umieszczane są zarówno na obiektach użyteczności publicznej, jak i na budynkach prywatnych.

- **Infrastruktura telekomunikacyjna**

Spośród 87 miejscowości znajdujących się na terenie ORSG Powiatu Wąbrzeskiego, tylko 16 posiada dostęp do sieci światłowodowych, co stanowi 18% wszystkich miejscowości

ORSG. W województwie kujawsko-pomorskim 14% miejscowości objęta jest siecią światłowodową, wskaźnik dla kraju wynosi 16%.

Tabela 30. Pokrycie Powiatu Wąbrzeskiego infrastrukturą telekomunikacyjną w 2013 r.

Jednostka terytorialna	Liczba miejscowości	Liczba miejscowości z zakończeniem sieci światłowodowej	Liczba miejscowości z węzłami telekomunikacyjnymi	Liczba miejscowości z dostępowymi węzłami telekomunikacyjnymi	Liczba miejscowości z zasięgiem sieci kablowych lub terminalami radiowymi
Gmina Miasto Wąbrzeźno	1	1	1	1	1
Gmina Dębowa Łąka	11	4	8	7	9
Gmina Książki	9	3	8	3	9
Gmina Płużnica	24	4	20	16	20
Gmina Wąbrzeźno	42	4	35	11	36
ORSG	87	16	67	38	74
Kujawsko-Pomorskie	3 754	512	2 821	1 416	3 343
Polska	55 049	9 065	40 096	18 615	49 419

Źródło: Opracowanie na podstawie danych Urzędu Komunikacji Elektronicznej.

Aktualnie słabą stroną ORSG Powiatu Wąbrzeskiego jest niedostateczna przepustowość sieci internetowej. Dla wielu mieszkańców Internet mobilny jest jedyną możliwą opcją dostępu do sieci. Internet szerokopasmowy dostępny jest w ograniczonym zakresie. Ze względu na rozproszoną zabudowę i duże odległości abonentów od central telefonicznych, dostępne przepustowości są poniżej 30 Mbps. Problemem jest także ograniczony dostęp do łączy światłowodowych. Posiadają je jedynie główni operatorzy telekomunikacyjni (Orange, T.Mobile, Plus). Znaczna część mieszkańców korzysta z usług lokalnego operatora, który świadczy usługi dostępu do Internetu w technologii bezprzewodowej. Przepustowość łączy bezprzewodowych jest ograniczona do 8-10 Mbps. Konieczna jest budowa łączy światłowodowych do wszystkich budynków wykorzystywanych na potrzeby administracji publicznej, jak również do szkół oraz wszystkich świetlic na terenie ORSG.

- **Efektywność energetyczna budynków i oświetlenie uliczne**

Na terenie gmin ORSG sukcesywnie przeprowadza się termomodernizację budynków w celu poprawy ich efektywności energetycznej. Od 2007 r. każda z gmin powiatu przeprowadziła wiele inwestycji związanych termomodernizacją budynków użyteczności publicznej. Po przeprowadzeniu analizy potrzeb gmin w zakresie termomodernizacji należy

stwierdzić, że największe zapotrzebowanie na poprawę efektywności energetycznej występuje na terenie gmin wiejskich oraz w budynkach instytucji zarządzanych przez samorząd powiatowy. W wymienionych budynkach wymagane jest przeprowadzenie kompleksowej modernizacji polegającej między innymi na wymianie stolarki okiennej i drzwiowej, dociepleniu ścian i dachów, wymianie źródeł ciepła na kotły wykorzystujące OZE, wymianie oświetlenia na energooszczędne oraz wdrożenie systemów zarządzania energią w budynkach. Konieczność działań termomodernizacyjnych wynika z opracowanych bądź będących w trakcie opracowania Planów Gospodarki Niskoemisyjnej.

Tabela 19. Charakterystyka działań i potrzeb termomodernizacyjnych na terenie gmin ORSG.

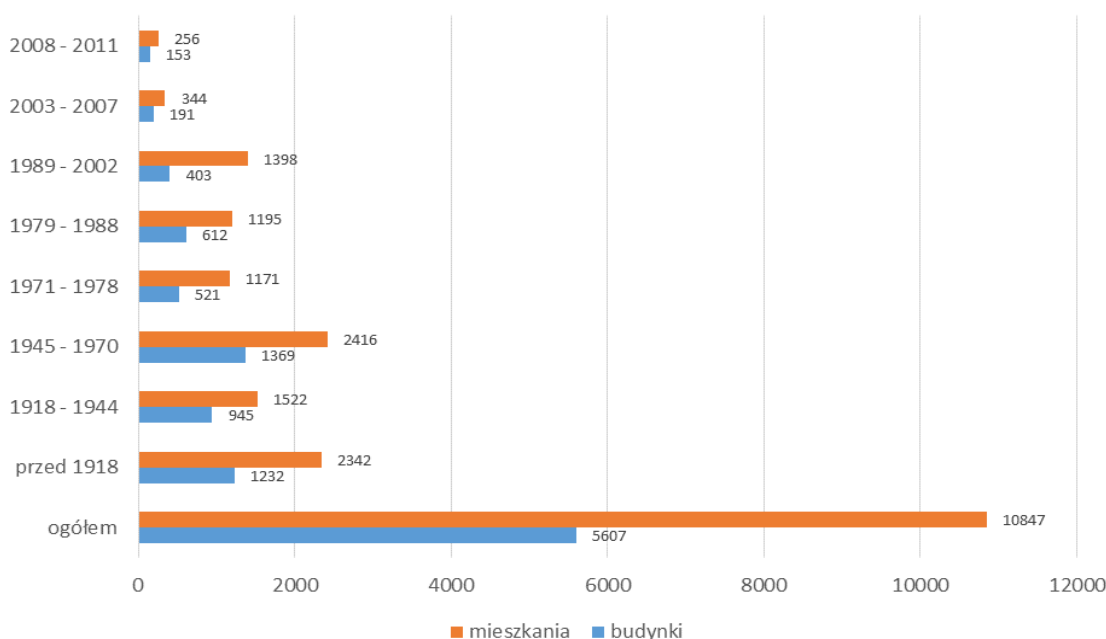
Wyszczególnienie	Budynki użyteczności publicznej	
	Poddane termomodernizacji (od 2007 r.)	Wymagające termomodernizacji
Powiat wąbrzeski	– Dom Pomocy Społecznej w Wąbrzeźnie	– budynek Starostwa Powiatowego w Wąbrzeźnie, – budynek Starostwa Powiatowego w Wąbrzeźnie (budynek z garażami), – budynek Liceum Ogólnokształcącego w Wąbrzeźnie, – budynek Centrum Kształcenia Praktycznego i Ustawicznego w Wąbrzeźnie, – budynek Zespołu Szkół we Wroniu.
Gmina Miasto Wąbrzeźno	– Wszystkie budynki publiczne będące we władaniu miasta zostały poddane termomodernizacji i wymianie źródeł ciepła	– Potrzeby występują w zakresie termomodernizacji zasobu mieszkaniowego
Gmina Dębowa Łąka	– budynek Szkoły Podstawowej w Łobdowie i Wielkich Radowiskach, – budynek Zespołu Szkół w Dębowej Łące, – budynek administracyjny Urzędu Gminy, – Ośrodki Zdrowia w Dębowej Łące i Małym Pułkowie.	– remizo-świetlica w Dębowej Łące, – remizo-świetlica w Wielkim Pułkowie, – budynek po szkole w Lipnicy, – pałac w Kurkocinie, – budynek Specjalnego Ośrodka Szkolno – Wychowawczego w Dębowej Łące
Gmina Książki	– budynek Szkoły Podstawowej i Gimnazjum w Książkach, – Urząd Gminy w Książkach, – budynek Samodzielnego Gminnego Zakładu Opieki Zdrowotnej w Książkach, – budynek Świetlicy wiejskiej w Blizienku, Łopatkach, Zaskoczcu, Osieczku, Szczuplinkach – Częściowo OSP w Osieczku, OSP w Książkach, świetlica wiejska w Bliznie.	– budynek OSP w Osieczku, – budynek Gminnego Ośrodka Kultury w Książkach
Gmina Płużnica	– budynek Centrum Edukacji Ekologicznej w Orłowie, – budynek Szkoły Podstawowej w Płużnicy, – Sala gimnastyczna z remizą OSP w Płużnicy, – Gimnazjum Publiczne w Nowej Wsi Królewskiej, – Szkoła Podstawowa w Wiewiórkach, – Świetlica wiejska w Błędowie (realizacja w 2015 r.), – Świetlica wiejska w Nowej Wsi Królewskiej (realizacja w 2015 r.), – Świetlica wiejska w Wielądzu (realizacja w 2015 r.), – Budynek „starej poczty” w Płużnicy (realizacja w 2015 r.).	– budynek przedszkola w Płachawach, – budynek Urzędu Gminy w Płużnicy, – budynek rehabilitacji i siedziby GOPS w Płużnicy, – ośrodek zdrowia w Nowej Wsi Królewskiej, – ośrodek zdrowia w Płużnicy, – świetlica wiejska w Kotnowie, Uciążu, Czaplach, Bartoszewicach, Działowie, Dąbrówce, Józefkowie, Wiewiórkach, Ostrowie.

Gmina Wąbrzeźno	– budynki szkół na terenie gminy – budynki świetlic	– budynek Urzędu Gminy Wąbrzeźno
-----------------	--	----------------------------------

Źródło: opracowanie własne na podstawie informacji uzyskanych od urzędów gmin i urzędu miejskiego.

Potrzeby gmin w zakresie działań termomodernizacyjnych w dużej mierze są zdeterminowane liczbą budynków, wiekiem zabudowy oraz jej charakterem. Poniższy wykres prezentuje liczbę budynków (budynków użyteczności publicznej oraz budynków mieszkalnych) i mieszkań z podziałem na lata ich powstania.

Wykres 16. Liczba budynków i mieszkań na terenie powiatu wąbrzeskiego z podziałem na lata powstania (NSP 2011).

Źródło: Opracowanie własne na podstawie www.stat.gov.pl.

Większość budynków – ponad 60% powstało przed 1970 rokiem. W okresie tym, a praktykowano budownictwo w technologii wielkopłytowej, która stanowiła podstawę budownictwa mieszkaniowego. Normy izolacyjności termicznej ścian były czterokrotnie niższe. Gmina Miasto Wąbrzeźno posiada duże potrzeby w zakresie termomodernizacji i modernizacji gminnego zasobu mieszkaniowego. Zapotrzebowanie w tym zakresie istnieje także na terenach osiedli popegeerowskich ORSG. Osiedla po ośrodkach PGR wymagają nie tylko działań termomodernizacyjnych, ale także kompleksowej rewitalizacji.

Poszczególne gminy zgłaszały także zapotrzebowanie związane z modernizacją oświetlenia ulicznego. Konieczność tego typu działań wynika z opracowanych bądź będących w trakcie opracowania Planów Gospodarki Niskoemisyjnej.

Kluczowe wnioski i obserwacje

1. Sieć dróg lokalnych w dużej mierze jest w złym stanie technicznym – wymaga przebudowy i modernizacji. Dostępność komunikacyjna powiatu jest w istotny sposób ograniczona przez zły stan techniczny drogi wojewódzkiej nr 548 Stolno – Wąbrzeźno łączącej powiat

wąbrzeski z węzłem autostradowym A1. Potrzebę pilnej przebudowy drogi wojewódzkiej podkreśla również fakt, iż przy drodze nr 548 planowana jest budowa Płużnickiego Parku Inwestycyjnego (gmina Płużnica). Wskaźnik udziału dróg gminnych i powiatowych o nawierzchni twardej na 100 km² dla powiatu wyniósł w 2013 r. 64,4 km, natomiast dla województwa 76,8 km - jest to jeden z niższych wskaźników w województwie.

2. Infrastruktura rowerowa ORSG jest bardzo słabo rozwinięta. Na terenie ORSG istnieje potrzeba budowy ścieżek rowerowych przy głównych ciągach komunikacyjnych ze względu na poprawę bezpieczeństwa użytkowników dróg. Jednak poza poprawą warunków poruszania się rowerzystów istotne jest również tworzenie zintegrowanych sieci dróg rowerowych przebiegających przez tereny cenne przyrodniczo i turystycznie.
3. Stopień zwodociągowania obszaru jest zbliżony do średniej dla województwa i kraju. Prawie 90% mieszkańców powiatu posiada dostęp do sieci wodociągowej. Dużo gorzej przedstawia się sytuacja odnośnie stopnia skanalizowania terenu. Stopień skanalizowania powiatu wynosi 53,6% (średnia dla województwa wynosi 66,1%). Jednakże znaczna część obszaru posiada zabudowę rozproszoną, gdzie budowa sieci kanalizacyjnej jest technicznie i ekonomicznie niezasadna. Istnieje potrzeba budowy przydomowych ekologicznych oczyszczalni ścieków, w celu uporządkowania gospodarki wodno-ściekowej na terenie powiatu wąbrzeskiego.
4. Główne problemy w zakresie gospodarki odpadami to ciągle niewystarczający stopień selektywnej zbiórki odpadów, co jest przede wszystkim wynikiem niskiej świadomości ekologicznej mieszkańców. Dlatego należy prowadzić programy edukacyjne przedstawiające korzyści płynące z segregowania odpadów.
5. Największe zapotrzebowanie na poprawę efektywności energetycznej występuje na terenie gmin wiejskich oraz w budynkach instytucji zarządzanych przez samorząd powiatowy. W wymienionych budynkach wymagane jest przeprowadzenie kompleksowej modernizacji polegającej między innymi na wymianie stolarki okiennej i drzwiowej, docieplenie ścian i dachów, wymianie źródeł ciepła na kotły wykorzystujące OZE, wymianie oświetlenia na energooszczędne oraz wdrożenie systemów zarządzania energią w budynkach. Gmina Miasto Wąbrzeźno posiada zapotrzebowanie w zakresie termomodernizacji budynków mieszkalnych i modernizacji oświetlenia ulicznego
6. Podczas planowania inwestycji modernizacyjnych, należałoby zwrócić uwagę na większe wykorzystanie odnawialnych źródeł energii. Do tej pory bowiem, OZE na terenie ORSG wykorzystywane jest w bardzo niewielkim stopniu.

1.9. Rewitalizacja przestrzeni publicznych

Do poprawy wizerunku oraz zwiększenia zainteresowania inwestorów, ale też turystów mogą przyczynić się działania mające na celu zagospodarowanie terenów publicznych oraz zrewitalizowanie zabytkowych części miejscowości.

Na terenie ORSG potrzeby rewitalizacyjne występują w następujących obszarach:

a) rewitalizację zdegradowanych miejscowości, w których funkcjonowały PGR-y - największe połączenie negatywnych zjawisk społecznych występuje w miejscowościach gdzie funkcjonowały PGR-y. Likwidacja PGR-ów na początku lat dziewięćdziesiątych negatywnie wpłynęła na lokalną gospodarkę, co skutkowało wieloma problemami społecznymi oraz degradacją przestrzeni publicznej zamieszkałej przez byłych pracowników PGR. Tzw. osiedla

popegeerowskie wymagają pilnych działań rewitalizacyjnych w zakresie modernizacji infrastruktury komunalnej, zabudowy, zaadaptowania obiektów do nowych funkcji, zagospodarowania przestrzeni publicznej, zaprowadzenia ładu przestrzennego przy zaangażowaniu w ten proces mieszkańców. Mieszkańcy tych osiedli to osoby długotrwale bezrobotne i niezaradne życiowo, narażone na wykluczenie społeczne i ubóstwo. Na terenie gminy Płużnica jest pięć takich miejscowości: Mgowo, Orłowo, Działowo, Bartoszewice i Goryń. Na terenie Gminy Dębowa Łąka znajdują się cztery osiedla po byłym PGR – Łobdowo, Lipnica (Głodowo), Wielkie Pułkowo (Felixowo) i Niedźwiedź. W gminie Wąbrzeźno to miejscowości: Małe Radowiska, Czystochleb, Nielub, Wronie, Wałycz i Ryńsk. Na terenie gminy Książki priorytetowo rewitalizacji wymaga osiedle mieszkaniowe po byłym PGR przy ul. Północnej w Książkach, osiedle mieszkaniowe Oświata przy ul. Szkolnej w Książkach oraz zdegradowane centrum wsi gminnej.

b) rewitalizację zdegradowanych terenów miejskich - na terenie Gminy Miasto Wąbrzeźno wyróżnić można trzy obszary zdegradowane, których rewitalizacja wpłynie korzystnie na sytuację społeczno-gospodarczą miasta oraz całego powiatu. Dwa obszary, to tereny gdzie znajdują się budynki komunalne przy ul. Matejki 47, 49, 51 oraz obszar gdzie znajdują się budynki komunalne przy ul. 26-go Stycznia. Są to budynki mieszkalne znajdujące się w złym stanie technicznym, zamieszkiwane w znaczącej części przez osoby ubogie, zagrożone wykluczeniem społecznym, z których część jest długotrwale bezrobotna, wielopokoleniowo korzysta z pomocy społecznej. Osiedla te wpływają negatywnie na estetykę otoczenia oraz wizerunek centrum miasta. Kolejnym obszarem, który wymaga rewitalizacji jest teren Góry Zamkowej i Podzamcza. Znajdują się tam ruiny zamku biskupów chełmińskich z XIV w. Teren zlokalizowany jest przy jednym z trzech wąbrzeskich jezior - Jeziorze Zamkowym, w centrum miasta. Dla mieszkańców Wąbrzeźna jest to główne miejsce o znaczeniu rekreacyjno-wypoczynkowym. Znajdujące się tam budynki amfiteatru i wyposażenie małej architektury są w bardzo złym stanie technicznym i wymagają natychmiastowej modernizacji. Potencjał przyrodniczy tego terenu jest doskonałą bazą do tego, aby stworzyć tam miejsce do rekreacji, wypoczynku i życia kulturalnego. Możliwe to jest poprzez budowę na tym terenie kolejnych elementów ścieżek pieszo-rowerowych, budowę boisk sportowych, parkingów, miejsc do odpoczynku na świeżym powietrzu, placów zabaw. Wyposażenie terenu w monitoring, oświetlenie i elementy małej architektury. Należy podjąć działania w celu zapobiegania dalszej degradacji i dewastacji jednej z atrakcyjniejszej części Wąbrzeźna oraz ochrony przed zniszczeniem i degradacją zabytkowych ruin zamku.

Zidentyfikowanie obszarów problemowych o negatywnych zjawiskach natury społecznej, gospodarczej, przestrzennej, środowiskowej i funkcjonalnej oraz wskazanie potencjalnych sposobów ich zniwelowania nastąpi w Lokalnych/Gminnych Programach Rewitalizacji, do opracowania których będą zobowiązane wszystkie jednostki samorządu terytorialnego, chcące prowadzić procesy rewitalizacyjne.

Kluczowe wnioski i obserwacje

1. Do obszarów problemowych wymagających rewitalizacji należy zaliczyć części miejscowości, w których przed laty funkcjonowały Państwowe Gospodarstwa Rolne, zdegradowane tereny miejskie to osiedla mieszkaniowe oraz tereny Podzamcza i Góry Zamkowej w Wąbrzeźnie,
2. Ubieganie się o środki unijne w zakresie rewitalizacji zdegradowanych obszarów będzie uzależnione od posiadania Lokalnych/Gminnych Programach Rewitalizacji.

1.10. Środowisko przyrodnicze

- **Lasy i wody**

Pod względem wskaźnika lesistości (8,3%) powiat wąbrzeski należy do najslabiej zalesionych regionów w województwie kujawsko-pomorskim. Obszar powiatu jest położony w przyrodniczo-leśnej Krainie Wielkopolsko-Pomorskiej, Dzielnicy Pojezierza Chełmińsko-Dobrzyńskiego, Mezoregionie Wysoczyzny Dobrzyńsko-Chełmińskiej. Z uwagi na urodzajne gleby i rozdrobnioną gospodarkę rolną znaczna część powiatu uległa w dużym stopniu odlesieniu, stąd lesistość jest bardzo niska. W porównaniu do lesistości Polski (29%) i województwa kujawsko-pomorskiego (23,2%) wskaźnik lesistości powiatu wąbrzeskiego (8,3%) jest bardzo niski.

Pod względem hydrograficznym obszar powiatu leży w dorzeczu Wisły, w obrębie zlewni jej prawobocznych dopływów: Drwęcy i Strugi Toruńskiej oraz częściowo w zlewniach Kanału Głównego i Osy. Powiat jest odwadniany przez Strugę Toruńską (zachodnia jego część) oraz przez Strugę Wąbrzeską (środkowa i wschodnia część powiatu). Rzeki te stanowią osie hydrograficzne powiatu wąbrzeskiego. Północno-wschodnia część powiatu znajduje się w zlewni Osy, a północno-zachodnia - w zlewni Kanału Głównego. Obszar powiatu wąbrzeskiego jest umiarkowanie zasobny w wody powierzchniowe. Stan wód w powiecie jest niezadowolający, czego wynikiem jest m.in. nieprawidłowo prowadzone działania melioracyjnej w rolnictwie i leśnictwie w latach powojennych oraz zmiany klimatu. Istnieją potrzeby w zakresie poprawy sytuacji małej retencji wód, w celu zniwelowania zjawisk ekstremalnych tj. susze i podtopienia.

- **Obszary chronione**

Na obszarze ORSG Powiatu Wąbrzeskiego znajdują się trzy obszary chronionego krajobrazu. „Obszar kompleksu torfowiskowo-jeziorno-leśnego Zgniłka-Wieczno-Wronie” znajduje się w centralnej części Pojezierza Chełmińskiego i chroni największy na tym terenie kompleks torfowiskowy ze zbiorowiskami roślinnymi i szeregiem rzadkich i chronionych gatunków roślin i zwierząt, największe na terenie Pojezierza Chełmińskiego jezioro Wieczno o dobrej jakości wody, użytkowane rekreacyjnie i będące jednocześnie miejscem lęgowym ptactwa, oraz kompleks leśny z rezerwatem przyrody „Wronie”. Powierzchnia obszaru wynosi 10 645 ha (części gmin: Dębowa Łąka, Płużnica i Wąbrzeźno). Obszar jest

ekosystemem lądowo-leśnym. Obszar Chronionego Krajobrazu Obszaru Strefy Krawędziowej Doliny Wisły o powierzchni 514 ha na terenie gminy Płużnica chroni wysoką, stromą i malowniczą strefę krawędziową Doliny Dolnej Wisły wraz z terenami przyległymi. Obszar jest ekosystemem lądowym. Obszar Chronionego Krajobrazu Doliny Drwęcy na terenie gminy Dębowa Łąka o powierzchni 65 ha chroni malowniczy krajobraz klasycznie wykształconej pradoliny Drwęcy z kompleksami leśnymi i licznymi jeziorami. Obszar jest ekosystemem wodno-lądowym. Na terenie powiatu wąbrzeskiego nie występują obszary typowane do europejskiej sieci ekologicznej Natura 2000.

- **Walory turystyczne środowiska**

Obszar powiatu wąbrzeskiego odznacza się wysokimi walorami środowiska przyrodniczego, na który obok urodzajnych gleb składają się kompleksy leśne, urozmaicony krajobraz oraz 17 jezior polodowcowych. Wokół jezior Zamkowego w Wąbrzeźnie i Wieczno w Przydworzu znajduje się dobrze rozwinięta baza turystyczna. Obszarem aktywizacji funkcji turystycznej stają się również tereny położone wokół mniejszych jezior jak: Płużnickie, Wielzijdz i Blizno. Urokliwie położone jeziora stanowią ostoję ciszy i są prawdziwą atrakcją dla amatorów wędkowania. Usytuowanie Wąbrzeźna między trzema jeziorami: Zamkowym, Frydek i Sicińskim, stwarza sprzyjające warunki do rozwoju turystyki. Malowniczo usytuowane Wąbrzeźno, pełni rolę wielofunkcyjnego ośrodka o zasięgu ponadlokalnym. Otoczone z trzech stron jeziorami i położone wśród pagórków miasto należy do najstarszych miejscowości Pomorza. Zatopione w zieleni, szczególnie latem zachwyca tych, którzy szukają odpoczynku z dala od tłoku i gwaru panującego w znanych ośrodkach wypoczynkowych. Zarówno oni jak i mieszkańcy miasta, dobre warunki do rekreacji znajdują nad Jeziorem Zamkowym. Na terenie powiatu wąbrzeskiego rozwija się agroturystyka, która wykorzystuje walory środowiska wiejskiego (przyroda, krajobraz, kultura, produkcja rolna). Obecnie funkcjonuje i zaprasza turystów 9 gospodarstw. Miłośników pieszych i rowerowych wędrówek z pewnością zainteresują szlaki turystyczne, które przebiegają przez gminy powiatu wąbrzeskiego. Szlaki turystyczne piesze: szlak czerwony: Grudziądz-Ryńsk, długość 41 km, szlak żółty: Ryńsk-Firlus, długość 18 km, szlak zielony: Ciechocin-Wąbrzeźno-Jabłonowo Pomorskie, długości ok. 52 km Szlaki historyczne: „Szlak Grunwaldzki” i „Szlak Towarzystwa Jaszczurczego”. Szlaki turystyczne rowerowe: Toruń - Olek - Wąbrzeźno - Radzyń Chełmiński - Grudziądz.

Teren ORSG Powiatu Wąbrzeskiego charakteryzuje się znaczącymi walorami, przede wszystkim środowiskowymi (bliskość i bogactwo jezior), na bazie których mogą rozwijać się różne formy turystyki. Istnieją potrzeby rozwoju infrastruktury turystycznej. Gminy ORSG zgłaszały zapotrzebowanie w zakresie budowy ścieżek dydaktycznych, tras pieszo-rowerowych, plansz informacyjnych oraz materiałów promujących atrakcje ORSG.

- **Edukacja ekologiczna**

Na terenie ORSG Powiatu Wąbrzeskiego edukacja ekologiczna prowadzona jest za pośrednictwem Centrum Edukacji Ekologicznej, które powstało w 2012 roku w Płużnicy. Jest

to przede wszystkim doskonałe miejsce do organizacji spotkań, szkoleń, warsztatów, konferencji, seminariów, pikników a także obozów integracyjnych dla dzieci i młodzieży oraz wymian międzynarodowych. Powstanie Centrum zwiększyło możliwości lokalnych i regionalnych instytucji, organizacji pozarządowych i grup nieformalnych organizacji różnego rodzaju zajęć edukacyjnych. Centrum udostępnia materiały dydaktyczne, które służą do prowadzenia zajęć z tematyki ekologii i ochrony środowiska. Edukacja ekologiczna odgrywa bardzo ważną rolę w kształtowaniu świadomości prośrodowiskowej. Dlatego też istotne jest rozwijanie oferty ośrodka o konkretne programy edukacyjne skierowane do szkół oraz grup zorganizowanych. Zasadne jest również wzbogacenie wyposażenia ośrodka o urządzenia umożliwiające prowadzenie zajęć z zakresu Odnawialnych Źródeł Energii (demonstracyjne instalacje fotowoltaiczne, kolektor słoneczny, mała elektrownia wiatrowa) oraz budowa ścieżki edukacyjnej na terenie Gminy Płużnica.

Kluczowe wnioski i obserwacje

1. Pod względem wskaźnika lesistości (8,3%) powiat wąbrzeski należy do najstąbiej zalesionych regionów w województwie kujawsko-pomorskim. Obszar powiatu jest położony Na obszarze ORSG Powiatu Wąbrzeskiego znajdują się trzy obszary chronionego krajobrazu, nie występują obszary typowane do europejskiej sieci ekologicznej Natura 2000.
2. Teren ORSG Powiatu Wąbrzeskiego charakteryzuje się znaczącymi walorami, przede wszystkim środowiskowymi (bliskość i bogactwo jezior), na bazie których mogą rozwijać się różne formy turystyki. Istnieją potrzeby rozwoju infrastruktury turystycznej. Gminy ORSG zgłaszały zapotrzebowanie w zakresie budowy ścieżek dydaktycznych, tras pieszo-rowerowych, plansz informacyjnych oraz materiałów promujących atrakcje ORSG.
3. W zakresie edukacji ekologicznej na terenie ORSG działa tylko jedno Centrum Edukacji Ekologicznej w Płużnicy. Istnieje zapotrzebowanie na rozwijanie oferty ośrodka o konkretne programy edukacyjne skierowane do szkół oraz grup zorganizowanych. Zasadne jest również wzbogacenie wyposażenia ośrodka o urządzenia umożliwiające prowadzenie zajęć z zakresu Odnawialnych Źródeł Energii (demonstracyjne instalacje fotowoltaiczne, kolektor słoneczny, mała elektrownia wiatrowa).

1.11. Podsumowanie diagnozy

Diagnoza uwarunkowań i stanu rozwoju ORSG Powiatu Wąbrzeskiego została przeprowadzona w najważniejszych obszarach z zakresu sfery infrastrukturalnej, ładu przestrzennego, środowiskowej, gospodarczej i społecznej. Dzięki powyższym analizom możliwe jest przedstawienie potencjałów i barier rozwojowych ORSG, jak również wskazanie poziomu homogeniczności powiatu pod kątem przede wszystkim jakości życia oraz stanu rozwoju gospodarczego i określenia jego cech specyficznych.

Gospodarka ORSG Powiatu Wąbrzeskiego ma znamiona typowej gospodarki peryferyjnej. Charakteryzuje się nienowoczesną strukturą (duży udział sektorów tradycyjnych – przede wszystkim handlu, budownictwa i rolnictwa) i niewielkim udzialem najnowszych technologii. „Strategia rozwoju województwa kujawsko-pomorskiego do roku

2020 – Plan modernizacji 2020+” definiuje powiat wąbrzeski jako obszar problemowy wymagający szczególnego wsparcia.

Do mocnych stron ORSG należy zaliczyć centralne położenie miasta powiatowego Wąbrzeźna, co ułatwia dostęp mieszkańców do usług i instytucji. ORSG Powiatu Wąbrzeskiego leży blisko ośrodków centralnych województwa (50 km od Torunia, 80 km od Bydgoszczy). Duży potencjał rozwojowy związany jest z bliskością węzła autostradowego A.1, zlokalizowanego w Lisewie w odległości 15 km od Wąbrzeźna. ORSG Powiatu Wąbrzeskiego zajmuje 2,9% powierzchni województwa kujawsko-pomorskiego, jest drugim najmniejszym pod względem powierzchni powiatem województwa.

Szansą i potencjałem obszaru są predyspozycje do rozwoju rolnictwa, w tym produkcji żywności ekologicznej. ORSG Powiatu Wąbrzeskiego charakteryzuje się dużą liczbą gospodarstw rolnych o powierzchni powyżej 15 ha, zajmuje czwartą lokatę w województwie wśród powiatów ziemskich. Dowodzi to o niewielkim rozdrobnieniu agrarnym powiatu. Zwarte kompleksy gleb wysokich klas bonitacyjnych determinują rozwój wysokotowarowego rolnictwa, które pozwala na uprawę zbóż oraz roślin przemysłowych.

Szansą na rozwój ORSG Powiatu Wąbrzeskiego i jednocześnie potencjałem jest jego atrakcyjne przyrodniczo i turystycznie położenie. Znaczne walory środowiskowe, predysponujące do rozwoju funkcji turystycznej (m.in. potencjał jezior; Zielone Płuca Polski jako marka napędzająca rozwój turystyki).

Znacznie dynamiczniej rozwija się centralna część obszaru – w szczególności Gmina Miasto Wąbrzeźno oraz gmina Wąbrzeźno. Najbardziej zaludnioną gminą ORSG jest Gmina Miasto Wąbrzeźno i gmina wiejska Wąbrzeźno - osoby zamieszkujące te gminy obejmują łącznie blisko 65% mieszkańców powiatu. Przedstawione powyższej analizy jednoznacznie wskazują na duże zróżnicowanie wewnętrzne powiatu w zakresie rozwoju gospodarczego. Niska aktywność gospodarcza mieszkańców przekłada się na jedną z najniższych lokat pod kątem liczby podmiotów w województwie. Sytuacja ta dotyczy obszarów wiejskich ORSG. Gmina Miasto Wąbrzeźno uzyskuje wskaźniki powyżej średniej wojewódzkiej. Świadczy to o wewnętrznym zróżnicowaniu, dużych dysproporcjach i bardzo niskim potencjale obszarów wiejskich.

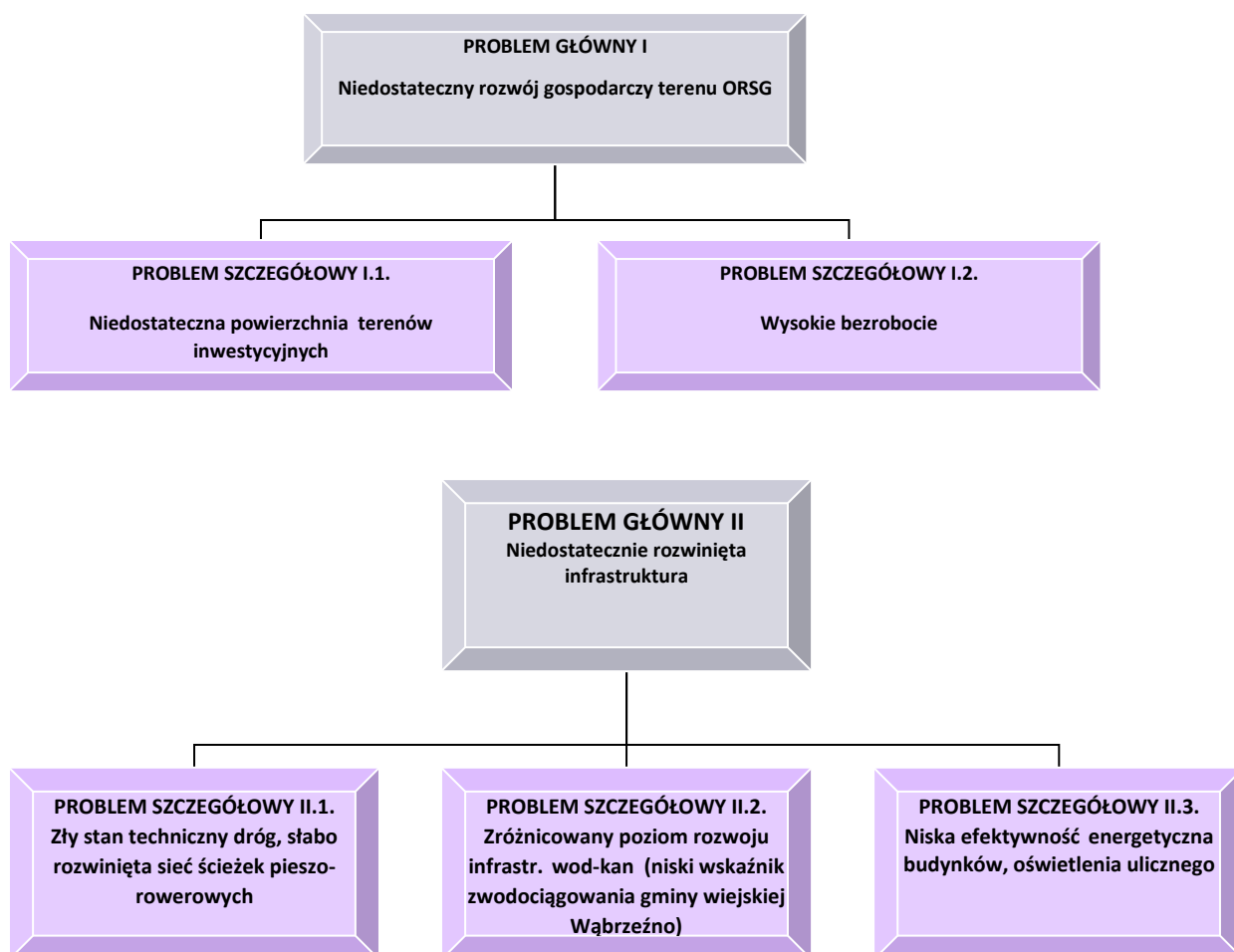
Homogeniczność całego powiatu wyraża się natomiast w takich aspektach jak pomoc społeczna, edukacja przedszkolna, podstawowa i gimnazjalna oraz infrastruktura. Wszystkie jednostki wchodzące w skład ORSG gminy oferują podobne formy aktywacji osób wykluczonych społecznie bądź zagrożonych takim wykluczeniem, podobnie przedstawia się sytuacja odnośnie rozwoju usług opiekuńczych. W całym powiecie można zaobserwować zjawisko starzenia się społeczeństwa, będące odzwierciedleniem trendu ogólnokrajowego. Wszędzie więc w równym stopniu należy skupić się nad rozbudową oferty usług dedykowanych osobom starszym.

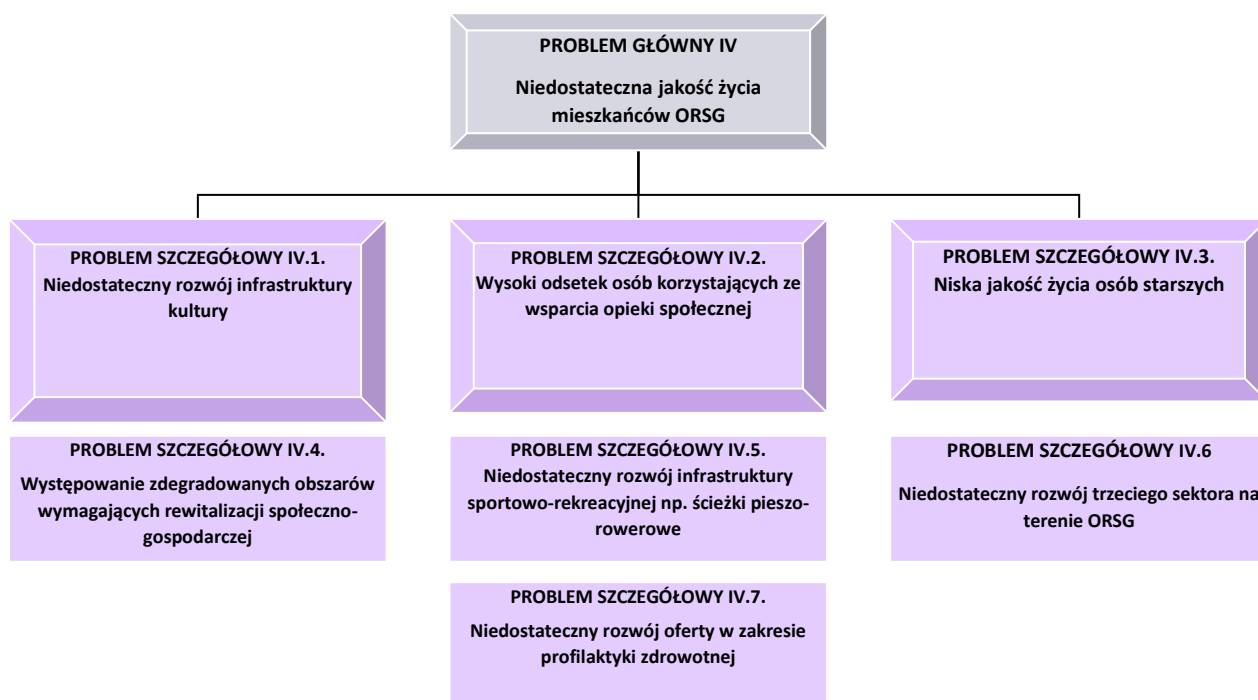
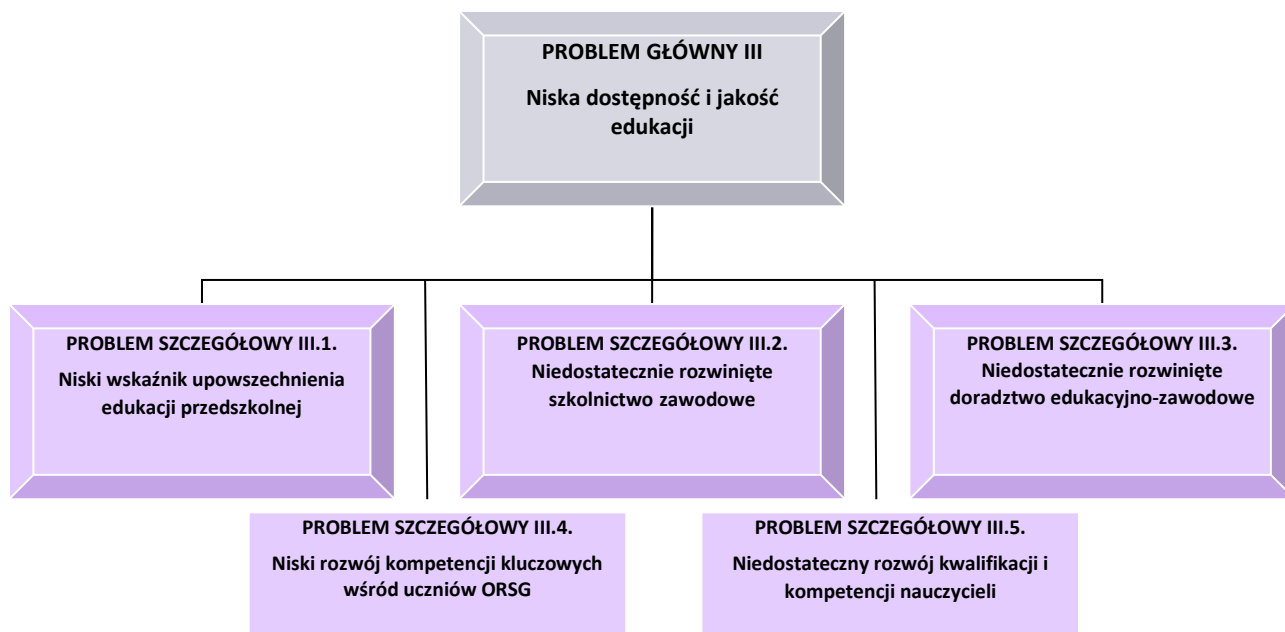
Na terenie ORSG upowszechnienie edukacji przedszkolnej jest bardzo słabe. Odsetek dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym (3-5 lat) wynosi jedynie 46,7 % - jest to najniższy wskaźnik spośród wszystkich powiatów województwa kujawsko-pomorskiego. W związku z tym istnieje potrzeba tworzenia nowych przedszkoli bądź rozbudowania i doposażenia istniejących. Istotnym problemem jest także niska jakość kształcenia w szkołach podstawowych i gimnazjach ORSG. W celu poprawy jakości kształcenia oraz osiągania wyższych wyników zdawalności egzaminów niezbędne są działania w kierunku poprawy jakości i dostępności infrastruktury edukacyjnej, poszerzenia oferty zajęć

pozalekcyjnych i pozaszkolnych, a także podniesienie kwalifikacji nauczycieli. Zgodnie z zaleceniami Parlamentu Europejskiego w zakresie edukacji podkreśla się potrzebę rozwijania tzw. kompetencji kluczowych uczniów na wszystkich poziomach kształcenia. W szkołach zgłoszono zapotrzebowanie na wszystkich poziomach kształcenia na poszerzenie oferty zajęć pozalekcyjnych w zakresie rozwoju kompetencji kluczowych (technologii informacyjno-komunikacyjnych, nauk matematyczno-przyrodniczych i języków obcych, zajęcia z zakresu kształtowania postaw kreatywności, innowacyjności i pracy zespołowej). Niezbędne jest podnoszenie kwalifikacji i kompetencji nauczycieli przedmiotów zawodowych oraz przede wszystkim współpraca z lokalnymi firmami umożliwiającą uczniom dostęp do praktycznej nauki zawodu w przedsiębiorstwach.

Wszystkie gminy w podobnym stopniu borykają się z problemami niedostatków w infrastrukturze technicznej. Jednym z głównych problemów są drogi, które wymagają modernizacji ze względu na swój zły stan, niedostateczny rozwój ścieżek pieszo-rowerowych. Zidentyfikowano także potrzeby w zakresie rozwoju i uporządkowania gospodarki wodno-ściekowej oraz usprawnienia systemu selektywnej zbiórki odpadów. Ponadto w powiecie występuje bardzo niski stopień gazyfikacji. Gminy zgłaszają także zapotrzebowanie w zakresie realizacji projektów poprawiających efektywność energetyczną budynków, budowy ścieżek rowerowych czy wymiany oświetlenia ulicznego na energooszczędne. W poniższej tabeli przedstawiono najważniejsze problemy zdiagnozowane na ORSG Powiatu Wąbrzeskiego.

Schemat 1. Problemy zdiagnozowane na ORSG Powiatu Wąbrzeskiego

2. Terytorialny wymiar wsparcia.

Podjęcie terytorialne oznacza odejście od postrzegania obszarów przez pryzmat granic administracyjnych na rzecz definiowania ich na podstawie potencjałów i barier rozwoju. Jednym z najważniejszych założeń Polityki Spójności na lata 2014-2020, oprócz wymiaru społeczno-gospodarczego, jest szerokie uwzględnienie w jej ramach wymiaru terytorialnego. Realizacja nastąpi przez określenie obszarów funkcjonalno-przestrzennych związanych z procesami gospodarczymi i społecznymi w celu optymalnego wykorzystania endogenicznych czynników rozwoju oraz wykreowania nowych form współpracy pomiędzy jednostkami samorządu terytorialnego. Wsparcie ORSG w wymiarze terytorialnym będzie wyrażało się w koncentracji działań o charakterze prorozwojowym, wspieranych dostępnymi instrumentami finansowymi lub organizacyjnymi. Ponadto wsparcie to będzie polegało na wzmacnianiu powiązań funkcjonalnych w ramach powiatu i zostanie skierowane w szczególności na obszary związane ze środowiskiem, edukacją oraz włączeniem społecznym i przeciwdziałaniem ubóstwu.

W tabeli poniżej przedstawiono główne problemy rozwojowe, uwarunkowania i potencjały ORSG Powiatu Wąbrzeskiego w odniesieniu do poszczególnych priorytetów inwestycyjnych przewidujących zintegrowane podejście do rozwoju terytorialnego.

Tabela 20. Terytorialny wymiar wsparcia.

Priorytet inwestycyjny	Cel szczegółowy	Terytorialny wymiar wsparcia
4c Wspieranie efektywności energetycznej, inteligentnego zarządzania energią i wykorzystywania odnawialnych źródeł energii w budynkach publicznych, i w sektorze mieszkaniowym	Zwiększona efektywność energetyczna budynków użyteczności publicznej i wielorodzinnych budynków mieszkaniowych	Na terenie gmin ORSG sukcesywnie przeprowadza się termomodernizację budynków w celu poprawy ich efektywności energetycznej. Od 2007 r. każda z gmin powiatu przeprowadziła wiele inwestycji związanych z termomodernizacją budynków użyteczności publicznej. Po przeprowadzeniu analizy potrzeb gmin w zakresie termomodernizacji należy stwierdzić, że największe zapotrzebowanie na poprawę efektywności energetycznej występuje na terenie gmin wiejskich oraz w budynkach instytucji zarządzanych przez samorząd powiatowy. W wymienionych budynkach wymagane jest przeprowadzenie kompleksowej modernizacji polegającej między innymi na wymianie stolarki okiennej i drzwiowej, dociepleniu ścian i dachów, wymianie źródeł ciepła na kotły wykorzystujące OZE, wymianie oświetlenia na energooszczędne oraz wdrożenie systemów zarządzania energią w budynkach. Gmina Miasto Wąbrzeźno posiada duże potrzeby w zakresie termomodernizacji i modernizacji gminnego zasobu mieszkaniowego. Zapotrzebowanie w tym zakresie istnieje także na terenach osiedli popegeerowskich ORSG. Ponadto, w budynkach w niewielkim stopniu wykorzystuje się odnawialne źródła energii. Potrzeby te zdiagnozowano w opracowanych

		bądź będących w trakcie opracowania Planach Gospodarki Niskoemisyjnej.
4e Promowanie strategii niskoemisyjnych dla wszystkich rodzajów terytoriów, w szczególności dla obszarów miejskich, w tym wspieranie zrównoważonej multimodalnej mobilności miejskiej i działań adaptacyjnych mających oddziaływanie łagodzące na zmiany klimatu	Zwiększone wykorzystanie transportu publicznego w miastach i ich obszarach funkcjonalnych	<p>Infrastruktura rowerowa ORSG jest bardzo słabo rozwinięta. Na terenie ORSG istnieje potrzeba budowy ścieżek rowerowych przy głównych ciągach komunikacyjnych ze względu na poprawę bezpieczeństwa użytkowników dróg.</p> <p>Niezbędna jest także interwencja w zakresie infrastruktury oświetlenia drogowego. Konieczna jest kompleksowa modernizacja połączona z wymianą źródeł światła na oświetlenie energooszczędne, w tym w formie lamp solarnych/fotowoltaicznych na terenie całego powiatu. Wpłynęłoby to nie tylko na poprawę stanu środowiska naturalnego, ale także znacznie zmniejszyłoby opłaty za energię.</p>
6b Inwestowanie w sektor gospodarki wodnej celem wypełnienia zobowiązań określonych w dorobku prawnym Unii w zakresie środowiska oraz zaspokojenia wykraczających poza te zobowiązania potrzeb inwestycyjnych, określonych przez państwa członkowskie	Zwiększony odsetek ludności korzystającej z systemu oczyszczania ścieków zgodnego z dyrektywą dotyczącą ścieków komunalnych	<p>Stopień zwodociągowania obszaru jest zbliżony do średniej dla województwa i kraju. Prawie 90% mieszkańców powiatu posiada dostęp do sieci wodociągowej. Dużo gorzej przedstawia się sytuacja odnośnie stopnia skanalizowania terenu. Stopień skanalizowania powiatu wynosi 53,6% (średnia dla województwa wynosi 66,1%). Jednakże znaczna część obszaru posiada zabudowę rozproszoną, gdzie budowa sieci kanalizacyjnej jest technicznie i ekonomicznie niezasadna. Istnieje potrzeba budowy przydomowych ekologicznych oczyszczalni ścieków, w celu uporządkowania gospodarki wodno-ściekowej na terenie powiatu wąbrzeskiego. Problemem większości gmin tworzących ORSG Powiatu Wąbrzeskiego jest ograniczenie wynikające z zapisów RPO WK-P na lata 2014 – 2020 odnośnie wielkości aglomeracji – tylko aglomeracje od 2 do 10 tys. RLM mogą ubiegać się o środki unijne w ramach Programu. Zgodnie z KPOŚK na terenie ORSG Powiatu Wąbrzeskiego znajduje się jedna aglomeracja – Wąbrzeźno (27 914 RLM) obejmująca Gminę Miasto Wąbrzeźno, gminę Płużnica i gminę wiejską Wąbrzeźno. W aglomeracji powyżej 10 tys. RLM, projekty dotyczące gospodarki wodno-ściekowej mogą uzyskać wsparcie w ramach Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko, poziom krajowy, na podstawie listy potrzeb inwestycyjnych w oparciu o KPOŚK. Inwestycje z zakresu gospodarki wodno-ściekowej na terenach nie objętych aglomeracją będzie wspierał Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020, gdyż pozostałe gminy nie wchodzą w skład aglomeracji zgodnie z KPOŚK.</p>

<p>6c Zachowanie, ochrona, promowanie i rozwój dziedzictwa naturalnego i kulturowego</p>	<p>Zwiększona atrakcyjność obiektów kultury regionu kujawsko-pomorskiego</p>	<p>Dom Kultury pełni funkcję centrum kulturalnego w powiecie. W gminach wiejskich ORSG życie kulturalne toczy się wokół gminnych ośrodków kultury, bibliotek gminnych i świetlic wiejskich. Te instytucje organizatorami imprez i wydarzeń kulturalnych, np. dożynki, dni gminy, okolicznościowe festyny itp. Ograniczeniem dla działalności bibliotek wiejskich są niekorzystne warunki lokalowe oraz potrzeba ich modernizacji. Na terenie ORSG znajduje się wiele zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków, wśród zabytków architektury najliczniejszą grupę stanowią obiekty gotyckie. Są to głównie wiejskie kościoły kamienne i kamiennie-ceglane, z których najstarsze pochodzą z połowy XIV w. Na terenie ORSG wiele zabytków wymaga renowacji i rewitalizacji, niezbędne jest podjęcie działań w celu ich ochrony.</p>
<p>9b Wspieranie rewitalizacji fizycznej, gospodarczej i społecznej ubogich społeczności na obszarach miejskich i wiejskich</p>	<p>Wzrost ożywienia społecznego i gospodarczego na obszarach miejskich i obszarach powiązanych z nimi funkcjonalnie</p>	<p>Samorządy z terenu ORSG Powiatu Wąbrzeskiego widzą konieczność prowadzenia działań rewitalizacyjnych. Do obszarów problemowych wymagających rewitalizacji należy zaliczyć części miejscowości, w których przed laty funkcjonowały Państwowe Gospodarstwa Rolne, zdegradowane tereny miejskie to osiedla mieszkaniowe oraz tereny Podzamcza i Góry Zamkowej w Wąbrzeźnie, Z uwagi na fakt, iż zidentyfikowanie obszarów problemowych nastąpi w Lokalnych/Gminnych Programach Rewitalizacji na podstawie opracowywanych obecnie Wytycznych, które wskażą sposób wyznaczenia tych obszarów, aktualnie w podrozdziale 1.9. Rewitalizacja przestrzeni publicznych samorządy samodzielnie wskazały tereny, które powinny być potraktowane priorytetowo przy realizacji działań naprawczych</p>
<p>10a Inwestowanie w kształcenie, szkolenie oraz szkolenie zawodowe na rzecz zdobywania umiejętności i uczenia się przez całe życie poprzez rozwój infrastruktury edukacyjnej i szkoleniowej</p>	<p>Lepsza jakość usług edukacyjnych w zakresie szkolnictwa zawodowego Lepszy dostęp do usług edukacyjnych w zakresie wychowania przedszkolnego</p>	<p>Baza szkolnictwa zawodowego jest dobrze rozwinięta na terenie ORSG, jednak konieczne jest dostosowanie oferty kształcenia do potrzeb rynku pracy oraz modernizacja i wyposażenie pracowni i warsztatów kształcenia praktycznego. Powiat Wąbrzeski posiada duży potencjał zarówno w zakresie zwiększania jakości usług edukacyjnych w ramach szkolnictwa zawodowego, jak i wychowania przedszkolnego. Samorządy bardzo dobrze znają potrzeby lokalnego rynku pracy. Placówki zgłaszały także zapotrzebowanie na działania z zakresu doradztwa zawodowego, w celu właściwego</p>

		<p>zdiagnozowania predyspozycji zawodowych uczniów i wspieraniu ich w planowaniu własnej ścieżki kształcenia i kariery zawodowej. Szczególnie istotne jest doradztwo w zakresie zawodów deficytowych i nadwyżkowych w ORSG oraz zdiagnozowanie potrzeb przedsiębiorców w zakresie pożądaných zawodów, kompetencji i umiejętności. Obecnie mimo wysokiego bezrobocia pracodawcy zgłaszają na terenie ORSG problemy w zakresie rekrutacji pracowników. Osoby poszukujące pracy bardzo często nie posiadają wymaganych przez pracodawców kwalifikacji i umiejętności. Dlatego bardzo ważne jest wprowadzenie szerokiego i powszechnego dostępu do doradztwa edukacyjno-zawodowego, w szczególności w szkołach gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych.</p> <p>W celu zwiększenia jakości usług świadczonych oraz z uwagi na niski poziom dostępności do infrastruktury przedszkolnej, konieczna jest budowa, rozbudowa i doposażenie istniejących placówek. Ponadto należy podejmować działania w zakresie wsparcia kadry pedagogicznej, ukierunkowane na podniesienie ich kompetencji i kwalifikacji.</p>
<p>8iv Równość mężczyzn i kobiet we wszystkich dziedzinach, w tym dostęp do zatrudnienia, rozwój kariery, godzenie życia zawodowego i prywatnego oraz promowanie równości wynagrodzeń za taką samą pracę</p>	<p>Zwiększenie zatrudnienia osób pełniących funkcje opiekuńcze nad dziećmi do lat 3</p> <p>Zwiększenie dostępności miejsc świadczenia usług opieki nad dziećmi do lat 3</p>	<p>Równość mężczyzn i kobiet we wszystkich dziedzinach w przypadku Priorytetu Inwestycyjnego 8iv, przejawiać ma się głównie we wspieraniu aktywizacji osób powracających na rynek pracy po urlopach macierzyńskich / rodzicielskich / wychowawczych m. in poprzez tworzenie i funkcjonowanie podmiotów świadczących usługi opieki nad dziećmi do lat 3.</p> <p>Na terenie ORSG mimo ponad 1870 dzieci w wieku do 3 lat (dane za 2013 r.) funkcjonuje jeden żłobek na terenie powiatu. Jest to żłobek niepubliczny w Płachawach na terenie gminy Płużnica prowadzony przez podmiot zewnętrzny. Dostępna oferta opieki nad dziećmi do lat 3 na terenie ORSG jest zdecydowanie niewystarczająca. Ogranicza to możliwość podejmowanie przez rodziców (w praktyce głównie kobiety) aktywności zawodowej po urlopie macierzyńskim.</p>
<p>9i Aktywne włączenie, w tym z myślą o promowaniu równych szans oraz aktywnego uczestnictwa i zwiększaniu szans na zatrudnienie</p>	<p>Aktywna integracja osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym poprzez poprawę i wzmocnienie ich zdolności do zatrudnienia</p>	<p>Ważnym problemem i barierą rozwojową Powiatu Wąbrzeskiego jest dość duży odsetek osób korzystających z pomocy społecznej – 14,9% mieszkańców. Wszystkie samorządy z terenu ORSG mają spore doświadczenie w realizacji działań ukierunkowanych na aktywizację społeczno-zawodową osób, rodzin i grup zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem</p>

		<p>społecznym. Tego typu działania w szczególnie dużym stopniu realizowane były ze wsparciem funduszy unijnych w latach 2007 – 2013. Nie zawsze działania te były efektywne i przynosiły pożądane skutki. Dlatego też w obecnej perspektywie samorządy podkreślają, że działania w zakresie aktywizacji osób wykluczonych społecznie bądź zagrożonych wykluczeniem powinny być bardziej zindywidualizowane – szkolenia powinny być indywidualnie dobrane i realizowane pod potrzeby przyszłych pracodawców, ponadto należy organizować staże i prace społecznie użyteczne, a także rozwijać poradnictwo psychologiczne i prawne.</p> <p>Istnieje zapotrzebowanie na działania i projekty systemowe przeciwdziałające wykluczeniu społecznemu, jak również szeroko rozumiane poradnictwo rodzinne.</p>
<p>9iv Ułatwienie dostępu do przystępnych cenowo, trwałych oraz wysokiej jakości usług, w tym opieki zdrowotnej i usług socjalnych świadczonych w interesie ogólnym</p>	<p>Zwiększenie dostępności usług zdrowotnych Zwiększenie dostępności usług społecznych w szczególności usług środowiskowych, opiekuńczych oraz usług wsparcia rodziny i pieczy zastępczej dla osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym</p>	<p>Na terenie ORSG funkcjonują rodziny zastępcze spokrewnione, niezawodowe i zawodowa o charakterze pogotowia rodzinnego, w sumie jest ich 59, zaś liczba dzieci pod ich opieką wynosi 86. Zadania w zakresie pomocy społecznej wykonują cztery gminne i jeden miejski ośrodki pomocy społecznej realizując zadania własne gminy oraz zleconej przez administrację rządową. Jednostką organizacyjną Powiatu Wąbrzeskiego, przy pomocy której powiat wykonuje określone ustawami zadania publiczne w zakresie pomocy społecznej jest Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie. W 1996 roku działalność rozpoczął Dom Pomocy Społecznej w Wąbrzeźnie. Pełni on funkcję domu pomocy społecznej stałego pobytu, przeznaczonego dla 75 osób, przewlekle psychicznie chorych. Na terenie powiatu funkcjonuje także Środowiskowy Dom Samopomocy w Bliźnie (Gmina Książki) oraz Warsztat Terapii Zajęciowej w Wąbrzeźnie. Usługi sfery pomocy społecznej świadczone są przez następujące placówki: Miejski i Gminne Ośrodki Pomocy Społecznej, Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie, Dom Pomocy Społecznej, Specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczy w Dębowej Łące, Wąbrzeskie Stowarzyszenie Pomocy Dzieciom Specjalnej Troski, Poradnię Psychologiczno-Pedagogiczną, Wąbrzeskie Centrum Profilaktyki, Terapii i Integracji Społecznej, świetlice środowiskowe oraz świetlice i ochronka parafialna.</p> <p>Istotnym problemem jest brak na terenie powiatu placówki opiekuńczo-wychowawczej. Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie zmuszone jest do umieszczania małoletnich w placówkach na</p>

		<p>terenie innych powiatów (m.in. grudziądzkim wrocławskim, lipnowskim, tucholskim). Aktualnie 33 małych (18 pochodzi z Gminy Miasto Wąbrzeźno, 10 z gminy Wąbrzeźno i 5 z gminy Dębowa Łąka) znajduje się w placówkach poza powiatem wąbrzeskim. Generuje to bardzo duże koszty utrzymania małych dla powiatu, dlatego też niezbędnym wydaje się być jest utworzenie placówki opiekuńczo-wychowawczej na terenie ORSG.</p> <p>Najczęstszą formą opieki nad osobami starszymi i niepełnosprawnymi w gminach obszaru ORSG jest opieka środowiskowa, świadczona w miejscu zamieszkania osób tego potrzebujących. Nie jest ona jednak w pełni dostępna i realizowana w zgodzie z zapotrzebowaniem we wszystkich gminach obszaru.</p> <p>Biorąc pod uwagę prognozy demograficzne, w których widoczne jest znaczne starzenie się społeczeństwa, rozwój usług opiekuńczych, szczególnie skierowanych do osób starszych, będzie w najbliższych latach jednym z głównych priorytetów, na których muszą skupić się działania władz lokalnych.</p>
<p>10i Ograniczenie i zapobieganie przedwczesnemu kończeniu nauki szkolnej oraz zapewnianie równego dostępu do dobrej jakości wczesnej edukacji elementarnej oraz kształcenia podstawowego, gimnazjalnego i ponadgimnazjalnego, z uwzględnieniem formalnych, nieformalnych i pozaformalnych ścieżek kształcenia umożliwiających ponowne podjęcie kształcenia i szkolenia</p>	<p>Zwiększenie liczby miejsc przedszkolnych Rozwijanie kompetencji kluczowych uczniów (ICT, matematyczno-przyrodniczych, języki obce, kreatywności, innowacyjności, pracy zespołowej), doradztwo edukacyjno-zawodowe, rozwijanie zindywidualizowanego podejścia do ucznia, szczególnie ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi oraz rozwijanie kompetencji uczniów niezbędnych na rynku pracy poprzez staże zawodowe</p>	<p>Ważnym problemem i barierą rozwojową ORSG w obszarze edukacji na wszystkich poziomach kształcenia jest niedostateczna oferta zajęć pozalekcyjnych, szczególnie w zakresie rozwijania takich kompetencji kluczowych jak umiejętność uczenia się czy zwiększanie kreatywności ucznia.</p> <p>Szkoły z terenu ORSG Powiatu Wąbrzeskiego zgłaszały zapotrzebowanie na dodatkowe zajęcia z zakresu rozwijania kompetencji kluczowych, m.in. technologii informacyjno-komunikacyjnych, nauk matematyczno-przyrodniczych i języków obcych, zajęć z zakresu kształtowania postaw kreatywności, innowacyjności i pracy zespołowej. Szkoły do tej pory prowadziły samodzielnie, bądź uczestniczyły w projektach unijnych, których celem było kształtowanie kompetencji kluczowych. Kompetencje kluczowe rozwijane były także poprzez dodatkowe zajęcia w ramach przedmiotowych kół zainteresowań. Zgłaszano potrzebę kontynuacji tych zajęć, urozmaicenia przebiegu lekcji, wyposażenie placówek w sprzęt informatyczny. Podkreślano także potrzebę kontynuacji zajęć dodatkowych organizowanych w świetlicach środowiskowych na terenach wiejskich ORSG, które często są jedyną formą zorganizowanych zajęć dla dzieci w małych miejscowościach. Z uwagi na niski poziom dostępności do infrastruktury przedszkolnej oraz brak bazy lokalowej do adaptacji istnieje duża</p>

		<p>potrzeba budowy przedszkoli.</p> <p>Placówki zgłaszały także zapotrzebowanie na działania z zakresu doradztwa zawodowego, w celu właściwego zdiagnozowania predyspozycji zawodowych uczniów i wspieraniu ich w planowaniu własnej ścieżki kształcenia i kariery zawodowej. Szczególnie istotne jest doradztwo w zakresie zawodów deficytowych i nadwyżkowych w ORSG oraz zdiagnozowanie potrzeb przedsiębiorców w zakresie pożądaných zawodów, kompetencji i umiejętności. Obecnie mimo wysokiego bezrobocia pracodawcy zgłaszają na terenie ORSG problemy w zakresie rekrutacji pracowników. Osoby poszukujące pracy bardzo często nie posiadają wymaganych przez pracodawców kwalifikacji i umiejętności. Dlatego bardzo ważne jest wprowadzenie szerokiego i powszechnego dostępu do doradztwa edukacyjno-zawodowego, w szczególności w szkołach gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych. Kilka placówek z terenu ORSG zgłosiło potrzebę podniesienia kwalifikacji wśród kadry nauczycielskiej.</p>
<p>10iv Lepsze dostosowanie systemów kształcenia i szkolenia do potrzeb rynku pracy, Ułatwienie przechodzenia z etapu kształcenia do etapu zatrudnienia oraz wzmacnianie systemów kształcenia i szkolenia zawodowego i ich jakości, w tym poprzez mechanizmy prognozowania umiejętności, dostosowania programów nauczania oraz tworzenia i rozwoju systemów uczenia się poprzez praktyczną naukę zawodu realizowaną w ścisłej współpracy z pracodawcami</p>	<p>Zwiększenie szans na zatrudnienie uczniów szkół zawodowych, w szczególności poprzez podniesienie efektywności kształcenia zawodowego Uzyskiwanie i uzupełnianie wiedzy, umiejętności i kwalifikacji zawodowych przez osoby dorosłe należące do grup defaworyzowanych na rynku pracy poprzez udział w kwalifikacyjnych kursach zawodowych, kursach umiejętności zawodowych oraz innych formach pozaszkolnych</p>	<p>W tym zakresie wsparcie na terenie ORSG Powiatu Wąbrzeskiego planowane jest poprzez wsparcie inwestycyjne, szkoleniowe oraz współpracę szkół i placówek kształcenia zawodowego z otoczeniem społeczno-gospodarczym. Zgłoszono zapotrzebowanie na realizację staży i praktyk zawodowych dla uczniów i placówek kształcenia zawodowego.</p>

Źródło: Opracowanie własne

Przedstawione powyżej uwarunkowania obszaru, zdiagnozowane potrzeby i planowane kierunki działań w odniesieniu do priorytetów inwestycyjnych objętych polityką terytorialną, wskazują na jednorodność obszarową i terytorialne podejście. Projekty o charakterze powiatowym będą skutecznie realizowane na poziomie miasta i gmin. Określenie wspólnych problemów rozwojowych zapewnia bowiem możliwość podejmowania

stałych i skoordynowanych przedsięwzięć. Terytorialny wymiar polityki rozwoju wymusza zmianę sposobu współdziałania władz samorządowych na rzecz rozwoju przekraczającego tradycyjne granice formalnych podziałów administracyjnych. Polityka rozwoju oparta o zasadę zintegrowanego podejścia terytorialnego będzie wspierać proces wzmacniania spójności celów i działań rozwojowych zidentyfikowanych na poziomie lokalnym.

3. Cele rozwojowe

Realizacja Strategii ORSG Powiatu Wąbrzeskiego będzie możliwa poprzez osiągnięcie celów strategicznych i operacyjnych. Katalog celów kluczowych i odpowiadających im celów szczegółowych przedstawiono w poniższej tabeli.

Tabela 21. Zestawienie celów

L.p.	Cel strategiczny	Cel operacyjny
1.	ROZWÓJ GOSPODARCZY	1.1. Rozwój terenów inwestycyjnych 1.2. Rozwój instytucji otoczenia biznesu 1.3. Promocja gospodarcza obszaru 1.4. Przygotowanie wykwalifikowanych i kompetentnych kadr zgodnie z potrzebami lokalnego rynku pracy 1.5. Przygotowanie pomieszczeń pod działalność gospodarczą 1.6. Rozwój przedsiębiorczości 1.7. Rozwój turystyki i agroturystyki 1.8. Rewitalizacja gospodarcza zdegradowanych przestrzeni
2.	ROZWÓJ EDUKACJI	2.1. Rozwój edukacji przedszkolnej 2.2. Rozwój szkolnictwa ponadgimnazjalnego 2.3. Rozwój kluczowych kompetencji uczniów 2.4. Podnoszenie kwalifikacji i kompetencji nauczycieli 2.5. Rozwój infrastruktury edukacyjnej
3.	POPRAWA WARUNKÓW ŻYCIA	3.1. Poprawa warunków życia seniorów 3.2. Poprawa dostępu do usług społecznych, edukacyjnych i kulturalnych 3.3. Rewitalizacja miast i wsi 3.4. Rozwój infrastruktury technicznej 3.5. Profilaktyka zdrowotna 3.6. Zwiększenie dostępu do usług medycznych i opiekuńczych 3.7. Rozwój sportu i rekreacji
4.	WZROST AKTYWNOŚCI I INTEGRACJI MIESZKAŃCÓW	4.1. Rozwój organizacji pozarządowych 4.2. Rozwój infrastruktury społeczno-kulturalnej 4.3. Aktywizacja środowisk wykluczonych społecznie i zagrożonych wykluczeniem społecznym i wsparcie rodzin
5.	ROZWÓJ TECHNOLOGII NISKOEMISYJNYCH	5.1. Wdrażanie planów gospodarki niskoemisyjnej 5.2. Efektywne wykorzystanie energii

Źródło: Opracowanie własne.

Cele Strategii ORSG są zgodne z dokumentami strategicznymi na poziomie europejskim, krajowym, regionalnym i lokalnym. Priorytety, cele strategiczne i działania

zidentyfikowane w dokumencie są komplementarne w stosunku do m.in. następujących dokumentów strategicznych:

- poziom wspólnotowy:

- *EUROPA 2020. Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu,*
- *Agenda Terytorialna Unii Europejskiej 2020,*

- poziom krajowy:

- *Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności,*
- *Strategia Rozwoju Kraju 2020 Aktywne społeczeństwo Konkurencyjna gospodarka Sprawne państwo,*
- *Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020 Regiony Miasta Obszary wiejskie,*
- *Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju (KPZK) do roku 2030,*
- *Krajowa Polityka Miejska,*

- poziom regionalny:

- *Strategia Rozwoju Województwa Kujawsko-Pomorskiego do roku 2020 – Plan modernizacji 2020+,*
- *Regionalna Strategia Innowacji Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2014-2020,*
- *Regionalny Program Operacyjny Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2014-2020,*

- poziom lokalny:

- *Strategie rozwoju miast i gmin ORSG,*
- *Lokalne Programy Rewitalizacji,*
- *Plany Gospodarki Niskoemisyjnej,*
- *Lokalne Strategie Rozwoju (w ramach RLKS).*

Dokument strategiczny EUROPA 2020. Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu uznaje za priorytety: (1) rozwój gospodarki opartej na wiedzy i innowacjach; (2) promocję gospodarki oszczędzającej zasoby, zielonej i konkurencyjnej oraz (3) sprzyjanie gospodarce o wysokim zatrudnieniu, zapewniającej wysoką spójność społeczną i terytorialną. Strategia ORSG Powiatu Wąbrzeskiego poprzez cele operacyjne i strategiczne, zorientowana jest na wdrażanie w województwie trzech priorytetów strategii Europa 2020. Założenia Strategii realizują cele wyznaczone do osiągnięcia na poziomie całej Unii Europejskiej. Agenda Terytorialna Unii Europejskiej 2020 jest dokumentem, który ma się przyczynić do trwałego wzrostu gospodarczego oraz tworzenia miejsc pracy, jak również do społecznie i ekologicznie zrównoważonego rozwoju poprzez wzmocnienie spójności terytorialnej Europy. Poniżej przedstawiono analizę spójności celów wyznaczonych w dokumentach na poziomie wspólnotowym.

Tabela 22. Zakres komplementarności – poziom wspólnotowy.

Europa 2020. Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu	Strategia ORSG Powiatu Wąbrzeskiego
Cele:	Cele operacyjne:
<i>Stopa zatrudnienia osób w wieku 20-64 lat powinna wzrosnąć z obecnych 69% do co najmniej 75%, między innymi wskutek zwiększenia liczby pracujących kobiet i osób starszych oraz lepszej integracji migrantów na rynku pracy.</i>	1.4. Przygotowanie wykwalifikowanych i kompetentnych kadr zgodnie z potrzebami lokalnego rynku pracy 1.6. Rozwój przedsiębiorczości
<i>Emisję dwutlenku węgla należy ograniczyć co najmniej o 20% w porównaniu z poziomem z 1990 r. lub, jeśli pozwolą na to warunki, nawet o 30%; należy zwiększyć udział odnawialnych źródeł energii w naszym całkowitym zużyciu energii do 20% oraz zwiększyć efektywność wykorzystania energii o 20%.</i>	5.1. Wdrażanie planów gospodarki niskoemisyjnej 5.2. Efektywne wykorzystanie energii
<i>Cel związany z edukacją, dotyczący problemu osób przedwcześnie kończących naukę szkolną, obejmuje ograniczenie wskaźnika przerywania nauki do 10% w porównaniu z obecnym poziomem 15% oraz zwiększenie do 2020 r. odsetka osób w wieku 30-34 lat posiadających wyższe wykształcenie z 31% do co najmniej 40%</i>	2.2. Rozwój szkolnictwa ponadgimnazjalnego 2.3. Rozwój kluczowych kompetencji uczniów 2.4. Podnoszenie kwalifikacji i kompetencji nauczycieli
Agenda Terytorialna Unii Europejskiej 2020	Strategia ORSG Powiatu Wąbrzeskiego
Cele:	Cele operacyjne:
<i>Rozwój zrównoważonego i policentrycznego systemu miast oraz nowych partnerstw pomiędzy obszarami miejskimi i wiejskimi</i>	3.2. Poprawa dostępu do usług społecznych, edukacyjnych i kulturalnych 3.3. Rewitalizacja miast i wsi 3.4. Rozwój infrastruktury technicznej
<i>Zrównoważony rozwój, rozsądne zarządzanie oraz ochrona środowiska naturalnego i dziedzictwa kulturowego</i>	2.6. Ochrona tradycji i dziedzictwa kulturowego
<i>Zapewnienie równego dostępu do infrastruktury i wiedzy</i>	2.1. Rozwój edukacji przedszkolnej 2.2. Rozwój szkolnictwa ponadgimnazjalnego 2.3. Rozwój kluczowych kompetencji uczniów 2.4. Podnoszenie kwalifikacji i kompetencji nauczycieli 2.5. Rozwój infrastruktury edukacyjnej

Źródło: opracowanie własne

Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności (DSRK) jest dokumentem określającym główne trendy, wyzwania oraz koncepcję rozwoju kraju w perspektywie długookresowej. Dokument został przyjęty przez Radę Ministrów w dniu 5 lutego 2013 r. Celem głównym przedstawionym w niniejszym dokumencie jest poprawa jakości życia Polaków. Głównym celem Strategii Rozwoju Kraju 2020 Aktywne społeczeństwo Konkurencyjna gospodarka Sprawne państwo jest wzmocnienie i wykorzystanie gospodarczych, społecznych i instytucjonalnych potencjałów zapewniających szybszy i zrównoważony rozwój kraju oraz poprawę jakości życia ludności. Natomiast Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020 Regiony Miasta Obszary wiejskie jest dokumentem określającym cele i sposób działania podmiotów publicznych, a w szczególności rządu i samorządów województw, w odniesieniu do polskiej przestrzeni

dla osiągnięcia strategicznych celów rozwoju kraju. Obowiązującym dokumentem krajowym, o długookresowym horyzoncie czasowym, sięgającym roku 2030, jest *Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju do roku 2030*, przyjęta przez Radę Ministrów w dniu 13 grudnia 2011 roku. Jednym z celów zagospodarowania przestrzennego kraju jest, zgodnie z dokumentem, *Poprawa spójności wewnętrznej i terytorialne równoważenie rozwoju kraju poprzez promowanie integracji funkcjonalnej, tworzenie warunków dla rozprzestrzeniania się czynników rozwoju, wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich oraz wykorzystanie potencjału wewnętrznego wszystkich terytoriów*. Krajowa Polityka Miejska jest dokumentem, który ma na celu wzmocnienie zdolności miast i obszarów zurbanizowanych do kreowania zrównoważonego rozwoju i tworzenia miejsc pracy oraz poprawa jakości życia mieszkańców.

Poniżej przedstawiono zakres komplementarności dokumentów na poziomie krajowym.

Tabela 23. Zakres komplementarności – poziom krajowy

<i>Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności</i>	<i>Strategia ORSG Powiatu Wąbrzeskiego</i>
Cele:	Cele operacyjne:
<i>Cel 3 - Poprawa dostępności i jakości edukacji na wszystkich etapach oraz podniesienie konkurencyjności nauki</i>	<ul style="list-style-type: none"> 2.1. Rozwój edukacji przedszkolnej 2.2. Rozwój szkolnictwa ponadgimnazjalnego 2.3. Rozwój kluczowych kompetencji uczniów 2.4. Podnoszenie kwalifikacji i kompetencji nauczycieli 2.5. Rozwój infrastruktury edukacyjnej
<i>Cel 4 - Wzrost wydajności i konkurencyjności gospodarki</i>	<ul style="list-style-type: none"> 1.1. Rozwój terenów inwestycyjnych 1.2. Rozwój instytucji otoczenia biznesu 1.3. Promocja gospodarcza obszaru 1.4. Przygotowanie wykwalifikowanych i kompetentnych kadr zgodnie z potrzebami lokalnego rynku pracy 1.5. Przygotowanie pomieszczeń pod działalność gospodarczą 1.6. Rozwój przedsiębiorczości 1.7. Rozwój turystyki i agroturystyki
<i>Cel 6 - Rozwój kapitału ludzkiego poprzez wzrost zatrudnienia i stworzenie „workfare state”</i>	<ul style="list-style-type: none"> 3.2. Poprawa dostępu do usług społecznych, edukacyjnych i kulturalnych 3.6. Zwiększenie dostępu do usług medycznych i opiekuńczych 4.1. Rozwój organizacji pozarządowych 4.2. Rozwój infrastruktury społeczno-kulturalnej 4.3. Aktywizacja środowisk wykluczonych społecznie i zagrożonych wykluczeniem społecznym i wsparcie rodzin
<i>Cel 7 – Zapewnienie bezpieczeństwa energetycznego oraz ochrona i poprawa stanu środowiska</i>	<ul style="list-style-type: none"> 5.1. Wdrażanie planów gospodarki niskoemisyjnej 5.2. Efektywne wykorzystanie energii

Strategia Rozwoju Kraju 2020 Aktywne społeczeństwo Konkurencyjna gospodarka Sprawne państwo	Strategia ORSG Powiatu Wąbrzeskiego
Cele:	Cele operacyjne:
Obszar strategiczny II. Konkurencyjna gospodarka	1.1. Rozwój terenów inwestycyjnych 1.2. Rozwój instytucji otoczenia biznesu 1.3. Promocja gospodarcza obszaru 1.4. Przygotowanie wykwalifikowanych i kompetentnych kadr zgodnie z potrzebami lokalnego rynku pracy 1.5. Przygotowanie pomieszczeń pod działalność gospodarczą 1.6. Rozwój przedsiębiorczości
Obszar strategiczny III. Spójność społeczna i terytorialna	3.3. Rewitalizacja miast i wsi 3.4. Rozwój infrastruktury technicznej 4.3. Aktywizacja środowisk wykluczonych społecznie i zagrożonych wykluczeniem społecznym i wsparcie rodzin
Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020 Regiony Miasta Obszary wiejskie	Strategia ORSG Powiatu Wąbrzeskiego
Cele:	Cele operacyjne:
Cel 1. Wspomaganie wzrostu konkurencyjności regionów – 1.3. Budowa podstaw konkurencyjności województw	1.1. Rozwój terenów inwestycyjnych 1.3. Promocja gospodarcza obszaru
Cel 2. Budowanie spójności terytorialnej i przeciwdziałanie marginalizacji obszarów problemowych: 2.2. Wspieranie obszarów wiejskich o najniższym poziomie dostępu mieszkańców do dóbr i usług warunkujących możliwości rozwojowe, 2.3. Restrukturyzacja i rewitalizacja miast i innych obszarów tracących dotychczasowe funkcje społeczno-gospodarcze	3.2. Poprawa dostępu do usług społecznych, edukacyjnych i kulturalnych 3.3. Rewitalizacja miast i wsi
Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju do roku 2030	Strategia ORSG Powiatu Wąbrzeskiego
Cele:	Cele operacyjne:
3. Poprawa dostępności terytorialnej kraju w różnych skalach przestrzennych poprzez rozwijanie infrastruktury transportowej i telekomunikacyjnej.	3.4. Rozwój infrastruktury technicznej
Krajowa Polityka Miejska	Strategia ORSG Powiatu Wąbrzeskiego
Cele:	Cele operacyjne:
Poprawa konkurencyjności i zdolności głównych ośrodków miejskich do kreowania rozwoju, wzrostu i zatrudnienia miejskich	3.3. Rewitalizacja miast i wsi
Odbudowa zdolności do rozwoju poprzez rewitalizację zdegradowanych społecznie, ekonomicznie i fizycznie obszarów miejskich	

Źródło: opracowanie własne

Strategia ORSG Powiatu Wąbrzeskiego wykazuje komplementarność ze *Strategią Rozwoju Województwa Kujawsko-Pomorskiego do roku 2020 – Plan modernizacji 2020+*. Analizowane dokumenty są komplementarne pod względem struktury, opierającej się na priorytetach, celach strategicznych, kierunkach, działaniach oraz kluczowych przedsięwzięciach. Spójność założeń analizowanych dokumentów na poziomie merytorycznym występuje w ramach wyznaczonych w strategii rozwoju województwa priorytetów, w tym: *Konkurencyjna gospodarka, Modernizacja przestrzeni wsi i miast, Nowoczesne społeczeństwo*. Natomiast *Regionalna Strategia Innowacyjności Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2014-2020* to dokument, którego cel określony został jako dynamiczny wzrost innowacyjności Regionu Kujawsko-Pomorskiego w czołowej piątce województw w Polsce. Regionalny Program Operacyjny Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2014-2020 za główny cel stawia uczynienie województwa kujawsko-pomorskiego konkurencyjnym i innowacyjnym regionem Europy oraz poprawa jakości życia jego mieszkańców. Realizacja przedsięwzięć zapisanych w Strategii ORSG przyczyni się do osiągnięcia wskaźników określonych w RPO, a tym samym wpłynie na realizację celów szczegółowych i celu głównego

Poniżej przedstawiono zakres komplementarności dokumentów na poziomie regionalnym.

Tabela 24. Zakres komplementarności – poziom regionalny.

Strategia Rozwoju Województwa Kujawsko-Pomorskiego do roku 2020 – Plan modernizacji 2020+	Strategia ORSG Powiatu Wąbrzeskiego
Priorytety	Cele operacyjne/strategiczne:
<i>Konkurencyjna gospodarka</i>	1.1. <i>Rozwój terenów inwestycyjnych</i> 1.2. <i>Rozwój instytucji otoczenia biznesu</i> 1.3. <i>Promocja gospodarcza obszaru</i>
<i>Modernizacja przestrzeni wsi i miast</i>	3.3. <i>Rewitalizacja miast i wsi</i>
<i>Nowoczesne społeczeństwo</i>	4. <i>Wzrost aktywności i integracji mieszkańców</i>
Regionalna Strategia Innowacji Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2014-2020	Strategia ORSG Powiatu Wąbrzeskiego
Cele strategiczne	Cele operacyjne/strategiczne:
<i>Ukształtowanie innowacyjnych i kreatywnych postaw społeczności regionu, gdzie priorytetem jest odpowiednie rozwinięcie obszaru kształcenia</i>	2. <i>Rozwój edukacji</i> 3. <i>Poprawa warunków życia</i> 4. <i>Wzrost aktywności i integracji mieszkańców</i>
<i>Ukształtowanie sektora nauki jako zaplecza innowacyjnej gospodarki, cel zakłada ukształtowanie sektora nauki, w taki sposób, aby stanowił on efektywne zaplecze dla rozwijanej innowacyjnej gospodarki</i>	2. <i>Rozwój edukacji</i>
<i>Ukształtowanie regionalnej gospodarki opartej na wiedzy i innowacyjności, cel skierowany jest na ukształtowanie regionalnej gospodarki, jako gospodarki opartej na wiedzy i innowacyjności, wykorzystującej możliwości wynikające z rozwiniętej gospodarki cyfrowej, bazującej na superszybkiej sieci internetowej nowej generacji</i>	1. <i>Rozwój gospodarczy</i> 2. <i>Rozwój edukacji</i>

Regionalny Program Operacyjny Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2014-2020	Strategia ORSG Powiatu Wąbrzeskiego
Osie priorytetowe	Cele operacyjne/strategiczne:
<ul style="list-style-type: none"> - Oś Priorytetowa 3 Efektywność energetyczna i gospodarka niskoemisyjna w regionie - Oś Priorytetowa 4 Region przyjazny środowisku - Oś Priorytetowa 6 Solidarne społeczeństwo i konkurencyjne kadry - Oś Priorytetowa 8 Aktywni na rynku pracy - Oś Priorytetowa 9 Solidarne społeczeństwo - Oś Priorytetowa 10 Innowacyjna edukacja 	- Wszystkie cele Strategii ORSG Powiatu Wąbrzeskiego.

Źródło: opracowanie własne

Zgodność z dokumentami na poziomie lokalnym przedstawia poniższa tabela:

Tabela 25. Zakres komplementarności – poziom lokalny

Jednostka terytorialna	Dokument strategiczny	Strategia ORSG Powiatu Wąbrzeskiego
Powiat Wąbrzeski	Strategia Rozwoju Powiatu Wąbrzeskiego na lata 2013-2020 – stanowi najważniejszy dokument strategiczny na poziomie powiatowym. Za cel główny rozwoju powiatu na lata 2013-2020 obiera rozwój w sposób zrównoważony, wspieranie przedsiębiorczości, rozwój stref ekonomicznych oraz promocję aktywności i integrację społeczną.	Strategia ORSG Powiatu Wąbrzeskiego jest zgodna z zapisami i celami dokumentu strategicznego
Gmina Miasto Wąbrzeźno	Strategia Rozwoju Miasta Wąbrzeźno na lata 2011-2030, główne cele strategiczne określa jako: <ul style="list-style-type: none"> - Stworzenie sprzyjających warunków do rozwoju bazy ekonomicznej miasta, - Poprawa warunków życia poprzez rozwój podstawowej infrastruktury i odpowiednie planowanie przestrzenne, - Lepsza jakość kapitału ludzkiego. 	Strategia ORSG Powiatu Wąbrzeskiego jest zgodna z zapisami i celami dokumentu strategicznego
Gmina Dębowa Łąka	Strategia Rozwoju Gminy Dębowa Łąka na lata 2009-2020. Dokument określa następujące cele: <ul style="list-style-type: none"> - Rozwinięta gospodarczo i społecznie gmina, - Sprzyjające warunki do inwestowania w gminie, - Wykorzystanie walorów turystyczno-rekreacyjnych, - Sprzyjające warunki do rozwoju gospodarstw rolnych, - Dobry stan obiektów komunalnych gminy, - Aktywne społeczeństwo. 	Strategia ORSG Powiatu Wąbrzeskiego jest zgodna z zapisami i celami dokumentu strategicznego
Gmina Książki	Strategia Rozwoju Gminy Książki za główny cel stawia poprawę warunków życia ludności wiejskiej i stanu bezpieczeństwa publicznego, rozwój rolnictwa ekologicznego, wzrost dochodów ludności wiejskiej, rozwój mieszkalnictwa i usług wyższego rzędu.	Strategia ORSG Powiatu Wąbrzeskiego jest zgodna z zapisami i celami dokumentu strategicznego
Gmina Płużnica	Strategia Rozwoju Gminy Płużnica na lata 2012-2020, określa jeden cel strategiczny, który brzmi: Rozwinięta i konkurencyjna gospodarka lokalna. Realizacja powyższego celu odbywać ma się za pomocą celów cząstkowych o następującej treści: <ul style="list-style-type: none"> - wysoki poziom inwestycji w gminie, - innowacyjne i racjonalne wykorzystanie zasobów gminy - duża ilość mieszkańców uczestnicząca w życiu społecznym i 	Strategia ORSG Powiatu Wąbrzeskiego jest zgodna z zapisami i celami dokumentu strategicznego

	gospodarczym gminy.	
Gmina Wąbrzeźno	Strategia Rozwoju Gminy Wąbrzeźno (1998 r.) zawiera zapisy dotyczące poprawy jakości życia mieszkańców wraz z poprawą infrastruktury technicznej na terenie gminy.	Strategia ORSG Powiatu Wąbrzeskiego jest zgodna z zapisami i celami dokumentu strategicznego

Źródło: opracowanie własne

Inne dokumenty (będące w trakcie opracowania przez jednostki ORSG Powiatu Wąbrzeskiego):

- Lokalny/Gminny Program Rewitalizacji – dokumenty te, powinny zawierać projekty, które znajdują się z niniejszej strategii z zakresu rewitalizacji społeczno-gospodarczej. Finansowanie działań rewitalizacyjnych ze środków przeznaczonych na politykę terytorialną będzie możliwe w sytuacji, gdy projekty będą wynikać bezpośrednio z Lokalnych/Gminnych Programów Rewitalizacji. Jednostki samorządu terytorialnego, które zdecydują się prowadzić procesy rewitalizacyjne, po pojawieniu się szczegółowych wytycznych dotyczących rewitalizacji, będą zobowiązane do opracowania wyżej wymienionych dokumentów,

- Plan Gospodarki Niskoemisyjnej – w ramach strategii ORSG mogą być realizowane projekty w ramach PI 4c Wspieranie efektywności energetycznej, inteligentnego zarządzania energią i wykorzystywania odnawialnych źródeł energii w budynkach publicznych, i w sektorze mieszkaniowym oraz PI 4e Promowanie strategii niskoemisyjnych dla wszystkich rodzajów terytoriów, w szczególności dla obszarów miejskich, w tym wspieranie zrównoważonej multimodalnej mobilności miejskiej i działań adaptacyjnych mających oddziaływanie łagodzące na zmiany klimatu, pod warunkiem wynikania konieczności ich realizacji z planów gospodarki niskoemisyjnej. Jednostki ORSG Powiatu Wąbrzeskiego w większości posiadają przyjęte uchwałami plany gospodarki niskoemisyjnej. Jedynie Gmina Płużnica jest na etapie konsultacji projektu PGN z WFOŚiGW, co uniemożliwia aktualnie finalizację prac i przyjęcie dokumentu uchwałą.

- Lokalne Strategie Rozwoju (w ramach RLKS) - Rozwój Lokalny Kierowany przez Społeczność to nowy instrument terytorialny – wprowadzony przez KE do realizacji w perspektywie finansowej na lata 2014-2020. Bazuje on na stosowanym w latach 2007-2013 w ramach Wspólnej Polityki Rolnej (WPR) i Wspólnej Polityki Rybołówstwa (WPRyby) podejściu LEADER. Strategia RLKS, która jest w trakcie opracowywana na lata 2014-2020 dla jednostek wchodzących w skład ORSG, powinna wykazywać zgodność ze Strategią ORSG.

4. Priorytety inwestycyjne

Priorytety inwestycyjne dla ORSG Powiatu Wąbrzeskiego stanowią uszczegółowienie celów, które zostały zdefiniowane w powyższym rozdziale niniejszej Strategii i są one zgodne z ustalonymi kierunkami rozwoju. Poniższa tabela przedstawia logikę interwencji strategicznej, wskazującą metody realizacji celów, zasięg terytorialny oraz mierzalne rezultaty realizacji poszczególnych działań w postaci planowanych do osiągnięcia wskaźników.

Tabela 26. Logika interwencji strategicznej.

L.p.	Zidentyfikowany Problem	Cel	Sposób realizacji celu	Zasięg terytorialny działań	Wskaźniki celu
1.	Niska efektywność energetyczna budynków, oświetlenia ulicznego	5. Rozwój technologii niskoemisyjnych 5.1. Wdrażanie planów gospodarki niskoemisyjnej 5.2. Efektywne wykorzystanie energii	Kompleksowa modernizacja energetyczna budynków użyteczności publicznej i budynków mieszkalnych, w tym z wykorzystaniem instalacji OZE	Powiat wąbrzeski Gmina Miasto Wąbrzeźno Gmina Dębowa Łąka Gmina Płużnica Gmina Wąbrzeźno	Liczba zmodernizowanych energetycznie budynków
2.	Niska efektywność energetyczna budynków, oświetlenia ulicznego	5. Rozwój technologii niskoemisyjnych 5.1. Wdrażanie planów gospodarki niskoemisyjnej 5.2. Efektywne wykorzystanie energii	Budowa energooszczędnego oświetlenia ulicznego z lampami ledowymi	Gmina Książki Gmina Miasto Wąbrzeźno Gmina Wąbrzeźno	Liczba lamp wymienionych na energooszczędne
3.	Słabo rozwinięta sieć ścieżek pieszo-rowerowych i dominacja konwencjonalnego wysokoemisyjnego transportu	3. Poprawa warunków życia 3.4. Rozwój infrastruktury technicznej 3.7. Rozwój sportu i rekreacji 5. Rozwój technologii niskoemisyjnych 5.1. Wdrażanie planów gospodarki niskoemisyjnej	Budowa ścieżek pieszo-rowerowych jako alternatywy dla transportu samochodowego	Gmina Wąbrzeźno Gmina Miasto Wąbrzeźno	- Długość wybudowanych ścieżek - Szacowany roczny spadek emisji gazów cieplarnianych
4.	Niedostateczny rozwój infrastruktury kultury	2.6. Ochrona tradycji i dziedzictwa kulturowego 3.2. Poprawa dostępu do usług społecznych, edukacyjnych i	Poprawa stanu technicznego obiektów kultury Rewitalizacja społeczno-	Gmina Miasto Wąbrzeźno	- Liczba instytucji kultury objętych wsparciem - Liczba obiektów infrastruktury społecznej

		<p>kulturalnych</p> <p>4. Wzrost aktywności i integracji mieszkańców</p> <p>4.2. Rozwój infrastruktury społeczno-kulturalnej</p>	<p>gospodarcza</p>		<p>powstałych w wyniku projektu</p>
5.	<p>Niski wskaźnik upowszechnienia edukacji przedszkolnej</p>	<p>2. Rozwój edukacji</p> <p>2.1. Rozwój edukacji przedszkolnej</p>	<p>Upowszechnianie edukacji przedszkolnej poprzez budowę, modernizację i doposażenie obiektów przedszkolnych oraz wprowadzenie dodatkowych zajęć zwiększających szanse edukacyjne dzieci w wieku przedszkolnym</p>	<p>Gmina Wąbrzeźno</p> <p>Gmina Płużnica</p> <p>Gmina Książki</p> <p>Gmina Dębowa Łąka</p>	<p>- Odsetek dzieci w wieku 3-4 lata objętych wychowaniem przedszkolnym</p> <p>- Liczba miejsc w infrastrukturze przedszkolnej</p> <p>- Liczba dzieci objętych w ramach programu dodatkowymi zajęciami zwiększającymi ich szanse edukacyjne w edukacji przedszkolnej</p>
6.	<p>Wysoki odsetek osób korzystających ze wsparcia opieki społecznej</p>	<p>3. Poprawa warunków życia</p> <p>3.2. Poprawa dostępu do usług społecznych, edukacyjnych i kulturalnych</p> <p>3.5. Profilaktyka zdrowotna</p> <p>3.6. Zwiększenie dostępu do usług medycznych i opiekuńczych</p>	<p>Wsparcie na rzecz poprawy dostępu do usług opiekuńczych nad osobami starszymi, z niepełnosprawnościami i zależnymi</p> <p>Działania ukierunkowane na aktywizację społeczno-zawodową osób, rodzin i grup wykluczonych oraz zagrożonych wykluczeniem</p>	<p>Powiat Wąbrzeski</p> <p>Gmina Miasto Wąbrzeźno</p> <p>Gmina Dębowa Łąka</p> <p>Gmina Płużnica</p> <p>Gmina Książki</p> <p>Gmina Wąbrzeźno</p>	<p>- Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym objętych usługami społecznymi świadczonymi w interesie ogólnym w programie</p> <p>- Liczba wspartych w programie miejsc świadczenia usług</p>

					społecznych istniejących po zakończeniu projektu - Liczba wspartych w programie miejsc świadczenia usług zdrowotnych istniejących po zakończeniu projektu
7.	Niedostatecznie rozwinięte doradztwo edukacyjno-zawodowe Niedostatecznie rozwinięte szkolnictwo zawodowe	1. Rozwój gospodarczy 1.4. Przygotowanie wykwalifikowanych i kompetentnych kadr zgodnie z potrzebami lokalnego rynku pracy 2. Rozwój edukacji 2.2. Rozwój szkolnictwa ponadgimnazjalnego 2.3. Rozwój kluczowych kompetencji uczniów 2.4. Podnoszenie kwalifikacji i kompetencji nauczycieli 2.5. Rozwój infrastruktury edukacyjnej	Realizacja dodatkowych zajęć pozalekcyjnych i pozaszkolnych w zakresie przedmiotów zawodowych i związanych z nimi kursów i szkoleń, dostosowanych do potrzeb pracodawców Wsparcie nauczycieli kształcenia zawodowego ukierunkowane na podniesienie kompetencji lub kwalifikacji Działania ukierunkowane na podniesienie kompetencji instruktorów praktycznej nauki zawodu oraz opiekunów praktyk lub stażysty u pracodawców	Powiat Wąbrzeski Gmina Miasto Wąbrzeźno Gmina Dębowa Łąka Gmina Płużnica Gmina Książki Gmina Wąbrzeźno	- Liczba uczniów szkół i placówek kształcenia zawodowego objętych wsparciem w programie, uczestniczących w kształceniu lub pracujących po 6 miesiącach po ukończeniu nauki
8.	Niska jakość i dostępność edukacji – Niezadowalający poziom kształcenia; Uboga oferta prorozwojowych zajęć edukacyjnych;	2. Rozwój edukacji 2.3. Rozwój kluczowych kompetencji uczniów 2.4. Podnoszenie kwalifikacji i	Realizacja działań, ukierunkowanych na rozwijanie kompetencji kluczowych w zakresie TIK, nauk matematyczno-przyrodniczych, języków obcych,	Powiat Wąbrzeski Gmina Miasto Wąbrzeźno Gmina Dębowa Łąka	- Liczba uczniów objętych wsparciem w zakresie rozwijania kompetencji kluczowych w programie - Liczba uczniów, którzy

		kompetencji nauczycieli 2.5. Rozwój infrastruktury edukacyjnej	kreatywności, innowacyjności i pracy zespołowej;	Gmina Płużnica Gmina Książki Gmina Wąbrzeźno	nabyli kompetencje kluczowe po opuszczeniu programu
--	--	--	---	--	---

Źródło: opracowanie własne

5. Tryb i zasady naboru projektów do Strategii

Zgodnie z wytycznymi nabór projektów do Strategii Obszaru Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Powiatu Wąbrzeskiego przeprowadzono przy zachowaniu partnerskiego modelu współpracy, tj. udziału m.in. jednostek samorządu terytorialnego, organizacji pozarządowych, przedsiębiorstw, partnerów społecznych oraz gospodarczych, instytucji rynku pracy, organizacji skupiających pracodawców, instytucji pomocy i integracji społecznej, Lokalnej Grupy Działania, szkół i placówek prowadzących kształcenie ogólne, zawodowe i ustawiczne, spółdzielni i wspólnot mieszkaniowych, kościołów i związków wyznaniowych.

Informacja o naborze projektów została podana do wiadomości publicznej także za pośrednictwem strony internetowej Starostwa Powiatowego w Wąbrzeźnie. Projekty należało zgłaszać na formularzu omówionej na spotkaniu fiszki projektowej. Ideą naboru pomysłów projektowych było poznanie jak największej liczby planów i pomysłów na dalszy rozwój ORSG w latach 2015 – 2020.

Procedura wyboru projektów przewidzianych do finansowania w ramach polityki terytorialnej miała charakter dwuetapowy:

- I etap – wstępna selekcja oparta została o zgodność proponowanego projektu z Priorytetami Inwestycyjnymi w ramach RPO WK-P na lata 2014-2020 odnoszącymi się do poziomu powiatowego polityki terytorialnej, zgodnie z poniższą tabelą:

Tabela 27. Priorytety Inwestycyjne w ramach RPO WK-P na lata 2014-2020 odnoszące się do poziomu powiatowego polityki terytorialnej.

Priorytety Inwestycyjne w ramach RPO WK-P na lata 2014-2020, w ramach których mogą być realizowane projekty wpisane do Strategii ORSG Powiatu Wąbrzeskiego wraz z przykładowymi typami projektów
Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego:
PI 4c Wspieranie efektywności energetycznej, inteligentnego zarządzania energią i wykorzystywania odnawialnych źródeł energii w budynkach publicznych, i w sektorze mieszkaniowym
PI 4e Promowanie strategii niskoemisyjnych dla wszystkich rodzajów terytoriów, w szczególności dla obszarów miejskich, w tym wspieranie zrównoważonej multimodalnej mobilności miejskiej i działań adaptacyjnych mających oddziaływanie łagodzące na zmiany klimatu
PI 6b Inwestowanie w sektor gospodarki wodnej celem wypełnienia zobowiązań określonych w dorobku prawnym Unii w zakresie środowiska oraz zaspokojenia wykraczających poza te zobowiązania potrzeb inwestycyjnych, określonych przez państwa członkowskie
PI 6c Zachowanie, ochrona, promowanie i rozwój dziedzictwa naturalnego i kulturowego
PI 9b Wspieranie rewitalizacji fizycznej, gospodarczej i społecznej ubogich społeczności na obszarach miejskich i wiejskich
PI 10a Inwestowanie w kształcenie, szkolenie oraz szkolenie zawodowe na rzecz zdobywania, umiejętności i uczenia się przez całe życie poprzez rozwój infrastruktury edukacyjnej i

szkoleniowej
Europejski Fundusz Społeczny
PI 8iv Równość mężczyzn i kobiet we wszystkich dziedzinach, w tym dostęp do zatrudnienia, rozwój kariery, godzenie życia zawodowego i prywatnego oraz promowanie równości wynagrodzeń za taką samą pracę
PI 9i Aktywne włączenie, w tym z myślą o promowaniu równych szans oraz aktywnego uczestnictwa i zwiększaniu szans na zatrudnienie
PI 9iv Ułatwianie dostępu do przystępnych cenowo, trwałych oraz wysokiej jakości usług, w tym opieki zdrowotnej i usług socjalnych świadczonych w interesie ogólnym
PI 10i Ograniczenie i zapobieganie przedwczesnemu kończeniu nauki szkolnej oraz zapewnianie równego dostępu do dobrej jakości wczesnej edukacji elementarnej oraz kształcenia podstawowego, gimnazjalnego i ponadgimnazjalnego, z uwzględnieniem formalnych, nieformalnych i pozaformalnych ścieżek kształcenia umożliwiających ponowne podjęcie kształcenia i szkolenia
PI 10iv Lepsze dostosowanie systemów kształcenia i szkolenia do potrzeb rynku pracy, ułatwienie przechodzenia z etapu kształcenia do etapu zatrudnienia oraz wzmocnienie systemów kształcenia i szkolenia zawodowego i ich jakości, w tym poprzez mechanizmy prognozowania umiejętności, dostosowania programów nauczania oraz tworzenia i rozwoju systemów uczenia się poprzez praktyczną naukę zawodu realizowaną w ścisłej współpracy z pracodawcami

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Założeń polityki terytorialnej województwa kujawsko-pomorskiego na lata 2014-2020.

Te projekty, które spełniły kryterium zgodności z Priorytetami Inwestycyjnymi trafiły na listę projektów poddanych dalszej ocenie, natomiast pozostałe przedsięwzięcia znalazły się na liście komplementarnej.

- II etap wyboru projektów polegał na wskazaniu przedsięwzięć priorytetowych dla ORSG do realizacji w okresie programowania 2014 – 2020. Wyboru zadań mających największy wpływ na rozwój obszaru w kolejnych latach dokonano z uwzględnieniem następujących kryteriów:

- I. Kryterium powiązań strategicznych – stopień w jakim projekt wpłynie na realizację założeń strategii województwa,
- II. Kryterium wpływu projektu na rozwiązanie problemów ORSG – stopień w jakim projekt wpłynie na rozwiązanie problemów danego obszaru,
- III. Kryterium przygotowania do realizacji – stopień przygotowania inwestycji do realizacji,
- IV. Kryterium dotyczące terminu zakończenia realizacji przedsięwzięcia – termin zakończenia realizacji przedsięwzięcia do 31 grudnia 2018 r.
- V. Kryterium partnerstwa – realizacja projektu w partnerstwie ,

- VI. Kryterium wpływu projektu na zatrudnienie – stopień wpływ projektu na zwiększenie zatrudnienia na terenie ORSG,
- VII. Kryterium wpisania w obszar inteligentnych specjalizacji – wpływ projektu na rozwój podmiotów działających w obszarze inteligentnych specjalizacji.

Ocena przedsięwzięć z uwzględnieniem powyższych kryteriów pozwoliła utworzyć listę podstawową i listę rezerwową projektów do Strategii ORSG. W pierwszej kolejności przedstawiono projekty finansowane z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, a następnie przedsięwzięcia finansowane z Europejskiego Funduszu Społecznego. Została także utworzona lista projektów komplementarnych, przewidzianych do finansowania poza polityką terytorialną tj. z innych dostępnych źródeł. Projekty te odnoszą się do planowanych działań rozwojowych także w obszarach nie objętych polityką terytorialną w szczególności tych wpływających na rozwój gospodarczy obszaru, niwelujących bezrobocie oraz zwiększających zatrudnienie. W efekcie wszystkie listy planowanych zadań przedstawiają spójny obraz kierunków rozwoju Powiatu.

6. Lista przedsięwzięć oraz instrumenty realizacji

Podczas naboru projektów wpłynęło 217 fiszek projektowych o łącznej wartości 311 944 961,09 zł z czego:

- 41 trafiło na listę podstawową (42 281 812,10 zł)
- 17 na listę rezerwową (34 845 494,00 zł)
- 161 na listę komplementarną (231 907 000,57 zł)⁴

Tabela 28. Wartość projektów z listy podstawowej w podziale na źródła finansowania

Źródło dofinansowania	Wartość w zł	Udział w %	Wartość dofinansowania z EFRR/EFS
EFRR	32 768 763,30	58,32%	17 477 730,97
EFS	14 696 978,46	41,68%	12 491 120,29
SUMA	47 465 741,76	100,00%	29 968 851,46

Źródło: opracowanie na podstawie fiszek projektowych - Aktualizacja – 26.06.2019 r.

Tabela 29. Wartość projektów z listy podstawowej w podziale na Priorytety Inwestycyjne w ramach RPO WK-P 2014-2020

Priorytet Inwestycyjny	Wartość w zł	Udział w %	Wartość dofinansowania z EFRR/EFS	Udział w %
4c	7 960 798,62	16,88	5 667 616,24	19,90
4e	6 422 990,74	13,51	2 518 494,68	7,69
6b	-	-	-	0,00
6c	4 055 127,96	8,53	1 566 910,97	5,27
9b	4 000 000,00	8,42	2 582 380,00	8,68
10a	10 329 845,98	21,73	5 142 329,28	17,28
8iv	-	-	-	0,00
9j	3 794 409,80	7,98	3 225 248,12	10,84
9iv	1 397 557,00	2,94	1 187 923,45	3,99
10i	6 684 773,28	14,06	5 680 746,10	19,09
10iv	2 820 238,38	5,93	2 397 202,62	7,26
Suma	47 465 741,76	100%	29 968 851,46	100%

Źródło: opracowanie na podstawie złożonych fiszek projektowych

⁴ Kwota dot. projektów komplementarnych, których wartość została określona.

Tabela 30. Lista podstawowa projektów finansowanych w ramach EFRR

Lp.	Nazwa projektu	Beneficjent	Powiązany problem/potencjał	Okres realizacji	Zasięg terytorialny	Koszt (zł)	Źródła finansowania		PI	Wskaźniki projektu
							Wkład własny	EFRR (rodzaj wsparcia)		
1.	Termomodernizacja obiektów użyteczności publicznej powiatu wąbrzeskiego	Powiat Wąbrzeski	Niedostatecznie rozwinięta infrastruktura Niska efektywność energetyczna budynków, oświetlenia ulicznego i niewielkie wykorzystanie OZE	2017-2018	powiat wąbrzeski	1 138 489,65	382 298,62	756 191,03 (dotacja)	4c	Zmniejszenie rocznego zużycia energii pierwotnej w budynkach publicznych – 87 747,222 kWh/rok Szacowany roczny spadek emisji gazów cieplarnianych – 49,210 Mg CO2/rok Liczba zmodernizowanych energetycznie budynków - 3
2.	Termomodernizacja obiektów Nowy Szpital w Wąbrzeźnie	Nowy Szpital w Wąbrzeźnie Spółka z o.o.	Niedostatecznie rozwinięta infrastruktura Niska efektywność energetyczna budynków, oświetlenia ulicznego i niewielkie wykorzystanie OZE	2017-2018	miasto Wąbrzeźno	2 108 627,45	460 324,68	1 648 302,77	4c	Zmniejszenie rocznego zużycia energii pierwotnej w budynkach publicznych 759,09- MWh/rok Szacowany roczny spadek emisji gazów cieplarnianych – 216,93 Mg CO2/rok Liczba zmodernizowanych energetycznie budynków - 2 szt.

3.	Rozbudowa i wyposażenie w bazę dydaktyczną Zespołu Szkół Zawodowych w Wąbrzeźnie	Powiat Wąbrzeski	Niska jakość edukacji	2017-2018	Powiat Wąbrzeski	1 842 307,34	312 307,34	1 530 000,00 (dotacja)	10a	<ul style="list-style-type: none"> - Liczba uczniów korzystających ze wspartych warsztatów/pracowni kształcenia praktycznego- 280 osób - Potencjał objętej wsparciem infrastruktury w zakresie opieki nad dziećmi lub infrastruktury edukacyjnej (C135) – 570 osób - Liczba miejsc w infrastrukturze kształcenia zawodowego – 570 osób - Liczba wspartych obiektów infrastruktury jednostek organizacyjnych systemu oświaty – 1 - Liczba wspartych obiektów infrastruktury kształcenia zawodowego – 1 - Liczba wspartych obiektów infrastruktury kształcenia praktycznego i ustawicznego – 0 - Liczba wspartych
----	--	------------------	-----------------------	-----------	------------------	--------------	------------	---------------------------	-----	--

										warsztatów/pracowni kształcenia praktycznego - 0
4.	Ścieżki pieszo-rowerowe – alternatywa dla komunikacji samochodowej	Gmina Miasto Wąbrzeźno	Niedostatecznie rozwinięta infrastruktura Niska efektywność energetyczna budynków, oświetlenia ulicznego i niewielkie wykorzystanie OZE	2016-2018	Gmina Miasto Wąbrzeźno	2 192 868,02	1 434 108,02	758 760,00 (dotacja)	4e	- Długość wybudowanych ścieżek rowerowych około 2 529,30 mb - Szacowany roczny spadek emisji gazów cieplarnianych – 30,46 Mg CO ₂ /rok - Liczba osób korzystających z wybudowanych dróg dla rowerów- 220 osób/dobę
5.	Ścieżki pieszo-rowerowe – alternatywa dla komunikacji samochodowej – II etap	Gmina Miasto Wąbrzeźno	Niedostatecznie rozwinięta infrastruktura Niska efektywność energetyczna budynków, oświetlenia ulicznego i niewielkie wykorzystanie OZE	2019-2021	Gmina Miasto Wąbrzeźno/Gmina Ryńsk	416 000,00	144 000,00	272 000,00 (dotacja)	4e	- Długość wybudowanych ścieżek rowerowych około 320 mb - Szacowany roczny spadek emisji gazów cieplarnianych – 0,876 Mg CO ₂ /rok - Liczba osób korzystających z wybudowanych dróg dla rowerów- 18 250 osób/rok

6.	Rewitalizacja zdegradowanych części miasta Wąbrzeźno	Gmina Miasto Wąbrzeźno	Wysokie bezrobocie Starzejące się społeczeństwo Brak samowystarczalności ludności i gospodarstw domowych	2018-2021	Gmina Miasto Wąbrzeźno	4 000 000,00	1 417 620,00	2 582 380,00	9b	- Powierzchnia obszarów objętych rewitalizacją – 44,04 ha. - Liczba osób korzystających z rewitalizowanych obszarów bądź tworzonej/ rekultywowanej przestrzeni w miastach – 1000.
7.	Przebudowa i rozbudowa amfiteatru	Gmina Miasto Wąbrzeźno	Niedostatecznie rozwinięta infrastruktura Infrastruktura nieprzystosowana potrzeb osób niepełnosprawnych Zły stan techniczny obiektów kultury	2016-2018	Gmina Miasto Wąbrzeźno	4 055 127,96	2 488 216,99	1 566 910,97 (dotacja)	6c	- Liczba instytucji kultury objętych wsparciem – 1 szt. -Wzrost oczekiwanej liczby odwiedzin w objętych wsparciem miejscach należących do dziedzictwa kulturalnego i naturalnego oraz stanowiących atrakcje turystyczne – wzrost o 11% odwiedzin/rok tj. o 550 osób/rok
8.	Termomodernizacja obiektów użyteczności publicznej na terenie Gminy Dębowa Łąka w miejscowości Dębowa Łąka i Wielkie Pułkowo	Gmina Dębowa Łąka	Niedostatecznie rozwinięta infrastruktura Niska efektywność energetyczna budynków, oświetlenia ulicznego i niewielkie wykorzystanie OZE	2017-2018	Gmina Dębowa Łąka	1 406 769,36	332 185,84	1 074 583,52 (dotacja)	4c	- Zmniejszenie sprzedaży energii ciepłej na cele komunalno – bytowe – 472 016,440 kWh/rok -Szacowany roczny spadek emisji gazów cieplarnianych – 85,367 Mg CO2/rok - Liczba

										zmodernizowanych energetycznie budynków – 2 szt.
9.	Modernizacja oświetlenia ulicznego w granicach miasta Wąbrzeźno	Gmina Miasto Wąbrzeźno	Niedostatecznie rozwinięta infrastruktura Niska efektywność energetyczna budynków, oświetlenia ulicznego i niewielkie wykorzystanie OZE	2019-2020	Gmina Miasto Wąbrzeźno	317 650,00	44 650,00	270 000,00 (dotacja)	4e	- Ilość zaoszczędzonej energii elektrycznej- 72 542 kWh - Liczba przebudowanych punktów oświetleniowych -207 szt. - Szacowany spadek emisji gazów cieplarnianych- 56 ton CO2
10.	Zwiększenie liczby miejsc w przedszkolu w Książkach oraz wsparcie ich funkcjonowania	Gmina Książki w partnerstwie z organizacją pozarządową	Niska jakość edukacji Niski wskaźnik upowszechnienia edukacji przedszkolnej	2016-2018	Gmina Książki	8832 438,66	187 834,37	664 604,29 (dotacja)	10a	- Liczba wspartych obiektów infrastruktury przedszkolnej [szt.] 1 - Liczba miejsc w infrastrukturze przedszkolnej [osoby] 90
11.	Termomodernizacja budynków użyteczności publicznej w gminie Płużnica – edycja III Kompleksowa modernizacja 5 budynków użyteczności publicznej	Gmina Płużnica	Niedostatecznie rozwinięta infrastruktura Niska efektywność energetyczna budynków, oświetlenia ulicznego i niewielkie wykorzystanie OZE	2015-2016	Gmina Płużnica	1 801 371,50	547 544,12	1 253 827,38 (dotacja)	4c	- Zmniejszenie sprzedaży energii ciepłej na cele komunalno-bytowe – 350 GJ/rok - Liczba zmodernizowanych energetycznie budynków – 3 szt.

12.	Budowa przedszkola w miejscowości Płużnica	Gmina Płużnica	Niska jakość edukacji Niski wskaźnik upowszechnienia edukacji przedszkolnej	2015-2016	Gmina Płużnica	6 056 099,98	3 888 374,99	2 167 724,99 (dotacja)	10a	<ul style="list-style-type: none"> - Odsetek dzieci w wieku 3-4 lata objętych wychowaniem przedszkolnym – 65 % - Liczba miejsc w objętej wsparciem infrastrukturze w zakresie opieki nad dziećmi lub infrastrukturze edukacyjnej – 100 osób - Liczba miejsc w infrastrukturze przedszkolnej – 100 osób - Liczba obiektów infrastruktury jednostek organizacyjnych systemu oświaty – 1 szt.
13.	Termomodernizacja budynku Urzędu Gminy w Wąbrzeźnie przy ul. Mickiewicza 21	Gmina Ryńsk		2016-2018	Gmina Ryńsk	1 235 540,66	509 553,62	725 987,04	4c	<p>Wskaźniki produktu:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Liczba zmodernizowanych energetycznie budynków: 1, - Powierzchnia użytkowa budynków poddanych termomodernizacji: 879,39 m², - ilość zaoszczędzonej energii elektrycznej: 0,01 MWh/rok, - ilość zaoszczędzonej energii cieplnej: 445,44 GJ/rok, - zmniejszenie rocznego zużycia energii pierwotnej w

										budynkach publicznych: 219 774,90 kWh/rok, - Szacunkowy roczny spadek emisji gazów cieplarnianych: 34,11 t równoważnika CO ₂
14.	Budowa ścieżki pieszo-rowerowej Wąbrzeźno – Myśliwiec	Gmina Ryńsk		2016-2018	Gmina Ryńsk	2 298 501,11	1 521 516,43	776 984,68	4e	Długość wybudowanych ścieżek rowerowych około 2,59 km - Szacowany roczny spadek emisji gazów cieplarnianych – 14,18 Mg CO ₂ /rok - Liczba osób korzystających z wybudowanych dróg dla rowerów – 100 osób/dobę
15.	Modernizacja oświetlenia na terenie gminy Ryńsk	Gmina Ryńsk		2016-2018	Gmina Ryńsk	160 000,00	30 000,00	130 000,00	4e	Wskaźniki produktu: - Liczba punktów światlnych: 25 szt. Wskaźniki rezultatu: - oszczędność energii elektrycznej – 7,50 kWh, - szacowany roczny spadek emisji gazów cieplarnianych – 5,1 Mg CO ₂ /rok
16.	Budowa budynku przedszkola w Jarantowicach	Gmina Ryńsk	Niska jakość edukacji Niski wskaźnik upowszechnienia edukacji przedszkolnej	2016-2018	Gmina Ryńsk	1 650 000,00	850 000,00	800 000,00 (dotacja)	10a	- Liczba obiektów dostosowanych do osób z niepełnosprawnościami 1 szt. -Liczba obiektów infrastruktury jednostek

										<p>organizacyjnych systemu oświaty – 1</p> <p>- Potencjał objętej wsparciem infrastruktury w zakresie opieki nad dziećmi lub infrastruktury edukacyjnej: 40 osób</p> <p>- Liczba miejsc w infrastrukturze przedszkolnej: 40</p>
17.	Termomodernizacja budynku Ośrodka Zdrowia w Ryńsku	Gmina Ryńsk	<p>Niedostatecznie rozwinięta infrastruktura</p> <p>Niska efektywność energetyczna budynków, oświetlenia ulicznego i niewielkie wykorzystanie OZE</p>	2019-2020	Gmina Ryńsk	270 000,00	61 275,50	208 724,50	4c	<p>Wskaźniki produktu:</p> <p>- Liczba zmodernizowanych energetycznie budynków: 1</p> <p>- powierzchnia użytkowa budynków poddanych termomodernizacji: 214,33 m²</p> <p>- Szacunkowy roczny spadek emisji gazów cieplarnianych: 14,63 t CO₂</p> <p>Wskaźniki rezultatu:</p> <p>- ilość zaoszczędzonej energii cieplnej: 152,90 GJ/rok</p>

18.	Budowa ścieżki pieszo-rowerowej Wąbrzeźno – Myśliwiec – etap 2	Gmina Ryńsk		2020	Gmina Ryńsk	120 000,00	39 250,00	80 750,00	4c	<p>Długość wybudowanych ścieżek rowerowych około 0,095 km</p> <p>- Szacowany roczny spadek emisji gazów cieplarnianych – 0,4 Mg CO2/rok</p> <p>- Liczba osób korzystających z wybudowanych dróg dla rowerów – 20 osób/dobę</p>
19.	Modernizacja oświetlenia na terenie gminy Ryńsk – etap 2	Gmina Ryńsk		2020	Gmina Ryńsk	280 000,00	41 000,00	230 000,00	4e	<p>Wskaźniki produktu:</p> <p>- Liczba punktów świetlnych: 128 szt.</p> <p>Wskaźniki rezultatu:</p> <p>- oszczędność energii elektrycznej – 7,00 kWh,</p> <p>- szacowany roczny spadek emisji gazów cieplarnianych – 5,00 Mg CO2/rok</p>

Źródło: opracowanie na podstawie złożonych fiszek projektowych

Tabela 31. Lista podstawowa projektów finansowanych w ramach EFS

Lp.	Nazwa projektu	Beneficjent	Powiązany problem/ potencjał	Okres realizacji	Zasięg terytorialny	Koszt (zł)	Źródła finansowania			PI	Wskaźniki projektu
							Wkład własny	EFS (rodzaj wsparcia)	Wkład krajowy		
1.	Dziś nauka jutro praca II	Powiat Wąbrzeski	Niedostatecznie rozwinięte szkolnictwo zawodowe Niedostatecznie rozwinięte doradztwo edukacyjno-zawodowe Nowoczesna oferta edukacyjna odpowiadająca potrzebom rynku pracy	2016-2018	powiat wąbrzeski	1 631 808,00	244 771,20	1 387 036,80 (dotacja)	0	10iv	-Liczba uczniów szkół i placówek kształcenia zawodowego objętych wsparciem w programie, uczestniczących w kształceniu lub pracujących po 6 miesiącach po ukończeniu nauki – 261 uczniów - Liczba szkół i placówek kształcenia zawodowego wykorzystujących doposażenie zakupione dzięki EFS -3 - Liczba szkół i placówek kształcenia zawodowego wyposażonych w sprzęt i materiały dydaktyczne niezbędne do realizacji kształcenia zawodowego – 3 -Liczba uczniów szkół i placówek kształcenia zawodowego uczestniczących w stażach i praktykach u pracodawcy –130 uczniów -Liczba osób uczestniczących w pozaszkolnych formach kształcenia w programie - 120

2.	Dziś nauka jutro praca III	Powiat Wąbrzeski	Niedostatecznie rozwinęte szkolnictwo zawodowe Niedostatecznie rozwinęte doradztwo edukacyjno-zawodowe/ Nowoczesna oferta edukacyjna odpowiadająca potrzebom rynku pracy	2019-2021	powiat wąbrzeski	908 430,38	45 421,52	772 165,82	90 843,04	10iv	-Liczba uczniów szkół i placówek kształcenia zawodowego objętych wsparciem w programie, uczestniczących w kształceniu lub pracujących po 6 miesiącach po ukończeniu nauki – 145 uczniów - Liczba szkół i placówek kształcenia zawodowego wykorzystujących doposażenie zakupione dzięki EFS -3 - Liczba szkół i placówek kształcenia zawodowego doposażonych w sprzęt i materiały dydaktyczne niezbędne do realizacji kształcenia zawodowego – 3 -Liczba uczniów szkół i placówek kształcenia zawodowego uczestniczących w stażach i praktykach u pracodawcy –40 uczniów -Liczba osób uczestniczących w pozaszkolnych formach kształcenia w programie - 40
3.	Przez naukę do sukcesu II	Powiat Wąbrzeski	Niska jakość edukacji Rozwój kompetencji kluczowych uczniów oraz podnoszenie kwalifikacji i kompetencji nauczycieli na wszystkich	2016-2018	powiat wąbrzeski	780 045,13	40 000,00	663 038,36 (dotacja)	77 006,77	10i	- Liczba uczniów objętych wsparciem w zakresie rozwijania kompetencji kluczowych w programie -319 - liczba uczniów, którzy nabyli kompetencje kluczowe po

			poziomach kształcenia								<p>opuszczeniu programu – 210</p> <ul style="list-style-type: none"> - liczba nauczycieli, którzy uzyskali kwalifikacje lub nabyli kompetencje po opuszczeniu programu – 2 - Liczba szkół i placówek systemu oświaty wykorzystujących sprzęt TIK do prowadzenia zajęć edukacyjnych – 3 zespoły szkół - Liczba szkół, w których pracownie przedmiotowe wykorzystują doposażenia do prowadzenia zajęć edukacyjnych – 3 zespoły szkół - Liczba nauczycieli objętych wsparciem – 2 - Liczba szkół i placówek systemu oświaty wyposażonych w ramach programu w sprzęt TIK do prowadzenia zajęć edukacyjnych – 1 zespół szkół - Liczba szkół, których pracownie przedmiotowe zostały doposażone w programie – 3 zespoły szkół.
4.	Wsparcie dzieci umieszczonych w instytucjonalnej pieczy zastępczej	Powiat Wąbrzeski	<p>Utrudniony dostęp do usług opieki zdrowotnej i społecznej</p> <p>Wysoki odsetek osób korzystających ze wsparcia opieki</p>	2020-2022	powiat wąbrzeski	320 000,00	48 000,00	272 000,00	0	9i	<ul style="list-style-type: none"> - Liczba osób objętych wsparciem w ramach projektu - 14, - Liczba osób, które ukończą wsparcie w ramach projektu - 14

			społecznej/ Przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu i ubóstwu								
5.	Dziś nauka jutro praca V	Powiat Wąbrzeski	Niedostatecznie rozwinęte szkolnictwo zawodowe Nowoczesna oferta edukacyjna odpowiadająca potrzebom rynku pracy	2021	powiat wąbrzeski	280 000,00	14 000,00	238 000,00 (dotacja)	28 000,00	10iv	<p>-Liczba uczniów szkół i placówek kształcenia zawodowego objętych wsparciem w programie, uczestniczących w kształceniu lub pracujących po 6 miesiącach po ukończeniu nauki – 50 uczniów</p> <p>- Liczba szkół i placówek kształcenia zawodowego wykorzystujących doposażenie zakupione dzięki EFS -3</p> <p>- Liczba szkół i placówek kształcenia zawodowego doposażonych w sprzęt i materiały dydaktyczne niezbędne do realizacji kształcenia zawodowego – 3</p> <p>-Liczba uczniów szkół i placówek kształcenia zawodowego uczestniczących w stażach i praktykach u pracodawcy –10 uczniów</p>

6.	Usługi na rzecz osób niesamodzielnych w Wąbrzeźnie	Gmina Miasto Wąbrzeźno	Utrudniony dostęp do usług opieki zdrowotnej i społecznej Wzmocnienie integracji społecznej i dostosowanie systemu opieki zdrowotnej do sytuacji demograficznej Rozwój usług opiekuńczych skierowanych do osób starszych i niepełnosprawnych	2019-2020	Gmina Miasto Wąbrzeźno	250 000,00	25 000,00	212 500,00 (dotacja)	12 500,00	9iv	– Liczba wspartych w programie miejsc świadczenia usług społecznych istniejących po zakończeniu projektu – 4 – liczba asystentów osobistych - Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym objętych usługami społecznymi świadczonymi w interesie ogólnym w programie - 20 osób – osoby niesamodzielne.
7.	Rozwijanie kluczowych kompetencji uczniów (edukacja matematyczno-przyrodnicza i języki obce)	Gmina Miasto Wąbrzeźno	Niska jakość edukacji Rozwój kompetencji kluczowych uczniów oraz podnoszenie kwalifikacji i kompetencji nauczycieli na wszystkich poziomach kształcenia	2018-2020	Gmina Miasto Wąbrzeźno	345 505,09	17 280,00	293 679,32 (dotacja)	34 545,77,	10i	- Liczba uczniów, którzy nabyli kompetencje kluczowe po opuszczeniu programu- 120 osób - liczba rodziców, u których wzrosła świadomość roli nauki w życiu dziecka - 35 - Liczba uczniów objętych wsparciem w zakresie rozwijania kompetencji kluczowych w programie- 150 osób - liczba objętych wsparciem rodziców – 50 osób
8.	Integracja i aktywizacja społeczna, zawodowa i edukacyjna osób	Gmina miasto Wąbrzeźno /Miejski Ośrodek	Utrudniony dostęp do usług opieki zdrowotnej i społecznej Wysoki odsetek osób	2016-2018	Gmina Miasto Wąbrzeźno/ powiat	349 088,05	52 363,21	296 724,84 (dotacja)	0	9i	-Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, które uzyskały kwalifikacje po opuszczeniu

	i rodzin zagrożonych ubóstwem, wykluczeniem społecznym w celu aktywnego włączenia społecznego i powrotu na rynek pracy z wykorzystaniem Programu Aktywności Lokalnej – I edycja	Pomocy Społecznej w Wąbrzeźnie	korzystających ze wsparcia opieki społecznej Przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu i ubóstwu		wąbrzeski						programu – 18 osób -Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym poszukujących pracy po opuszczeniu programu – 10 osób - Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym pracujących po opuszczeniu programu (łącznie z pracującymi na własny rachunek) – 7 osób - -Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym objętych wsparciem w programie – 30 osób Liczba osób z niepełnosprawnością objętych wsparciem w programie –6 osób
9.	Integracja i aktywizacja społeczna, zawodowa i edukacyjna osób i rodzin zagrożonych ubóstwem, wykluczeniem społecznym w celu aktywnego włączenia społecznego i	Gmina miasto Wąbrzeźno /Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Wąbrzeźnie	Utrudniony dostęp do usług opieki zdrowotnej i społecznej Wysoki odsetek osób korzystających ze wsparcia opieki społecznej/ Przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu i ubóstwu	2016-2018	Gmina Miasto Wąbrzeźno/ powiat wąbrzeski	344 550,00	51 682,50	292 867,50 (dotacja)	0	9i	-Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, które uzyskały kwalifikacje po opuszczeniu programu – 18 osób -Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym poszukujących pracy po opuszczeniu programu – 10 osób - Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem

	powrotu na rynek pracy z wykorzystaniem Programu Aktywności Lokalnej– II edycja										społecznym pracujących po opuszczeniu programu (łącznie z pracującymi na własny rachunek) – 7 osób - Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym objętych wsparciem w programie – 30 osób Liczba osób z niepełnosprawnością objętych wsparciem w programie –6 osób
10.	Aktywizacja i włączenie społeczne osób niepełnosprawnych zagrożonych wykluczeniem społecznym ze szczególnym uwzględnieniem osób zamieszkałych na terenach zdegradowanych	Gmina Miasto Wąbrzeźno /Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Wąbrzeźnie	Wysoki odsetek osób korzystających ze wsparcia opieki społecznej/ Przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu i ubóstwu	2017-2018	Gmina Miasto Wąbrzeźno	497 706,25	74 655,94	423 050,31 (dotacja)	0	9i	- Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, które uzyskały kwalifikacje po opuszczeniu programu – 20 osób - Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym poszukujących pracy po opuszczeniu programu – 13 osób - Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym pracujących 3 miesiące po opuszczeniu programu (łącznie z pracującymi na własny rachunek) – 5 osób - Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym objętych

											wsparcie w programie – 22 osoby - Liczba osób z niepełnosprawnością objętych wsparciem w programie – 22 osoby
11.	Wąbrzeskie Kluby Samopomocy	Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Wąbrzeźnie	Wysokie bezrobocie Brak aktywności lokalnej	2019-2020	Gmina Miasto Wąbrzeźno	470 000,00	70 500,00	399 500,00	0	9iv	Wskaźniki Rezultatu: 1. Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym poszukujących pracy, uczestniczących w kształceniu lub szkoleniu, zdobywających kwalifikacje, pracujących (łącznie z prowadzącymi działalność na własny rachunek) po opuszczeniu programu – 5 osób Wskaźniki Produktu: 1. Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym objętych usługami społecznymi w interesie ogólnym w programie- 55 osób
12.	Przedszkole niepubliczne „Promyczki”	Stowarzyszenie Kreatywni Dębowa Łąka w partnerstwie z Gminą Dębowa Łąka	Niska jakość edukacji Niski wskaźnik upowszechnienia edukacji przedszkolnej	2018-2019	Gmina Dębowa Łąka	720 000,00	108 000,00	612 000,00 (dotacja)	0	10i	Liczba miejsc wychowania przedszkolnego które funkcjonują po uzyskaniu dofinansowania – 100 %. Liczba nauczycieli którzy uzyskali kwalifikacje lub nabyli kompetencje po opuszczeniu programu – 6 osób. Liczba dzieci objętych w ramach programu

											<p>dodatkowymi zajęciami zwiększającymi ich szanse edukacyjne w edukacji przedszkolnej – 60 osób.</p> <p>Liczba miejsc wychowania przedszkolnego dofinansowanych w programie – 60 osób.</p> <p>Liczba nauczycieli objętych wsparciem w programie – 6 osób.</p>
13.	Integracja i aktywizacja społeczna, zawodowa i edukacyjna osób i rodzin zagrożonych ubóstwem, wykluczeniem społecznym w celu aktywnego włączenia społecznego i powrotu na rynek pracy	Gmina Dębowa Łąka	<p>Utrudniony dostęp do usług opieki zdrowotnej i społecznej</p> <p>Wysoki odsetek osób korzystających ze wsparcia opieki społecznej/</p> <p>Przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu i ubóstwu</p>	2016-2018	Gmina Dębowa Łąka	300 000,00	45 000,00	255 000,00 (dotacja)	0	9i	<p>Wskaźniki Resultatu:</p> <p>1.Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, które uzyskały kwalifikacje po opuszczeniu programu – 24 osób (po 8 osób rocznie)</p> <p>2.Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym pracujących 6 miesięcy po opuszczeniu programu (łącznie z pracującymi na własny rachunek) – 9 osób (po 3 osoby rocznie)</p> <p>3.Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym pracujących po opuszczeniu programu (łącznie z pracującymi na własny rachunek) – 4 osoby</p> <p>Wskaźniki Produktu:</p> <p>1.Liczba osób zagrożonych</p>

											<p>ubóstwem lub wykluczeniem społecznym objętych wsparciem w programie – 30 osób (10 os. rocznie);</p> <p>2.Liczba osób z niepełnosprawnością objętych wsparciem w programie – 6 osób (2 os. rocznie);</p>
14.	Szkoła przyszłości w Książkach	Gmina Książki	<p>Niepełne dopasowanie oferty edukacyjnej do potrzeb rynku pracy</p> <p>Niewystarczająca oferta zajęć pozalekcyjnych dla uczniów oraz kursów i szkoleń podnoszących kwalifikacje nauczycieli w zakresie rozwijania kompetencji kluczowych</p>	2016-2018	Gmina Książki	713 878,57	35 720,00	606 773,57 (dotacja)	71 385,00	10i	<ul style="list-style-type: none"> - Liczba uczniów, którzy nabyli kompetencje kluczowe po opuszczeniu programu – 203 uczniów co stanowi 70% wszystkich uczniów (ok. 291 uczniów) - Liczba szkół i placówek w systemie oświaty wykorzystujących sprzęt TIK do prowadzenia zajęć edukacyjnych – 2 - Liczba szkół, w których pracownie przedmiotowe wykorzystują wyposażenie do prowadzenia zajęć edukacyjnych – 1 - Liczba uczniów objętych wsparciem w zakresie rozwijania kompetencji kluczowych w programie – 291 - Liczba szkół i placówek systemu oświaty wyposażonych w ramach programu w sprzęt TIK do prowadzenia zajęć edukacyjnych – 2,

											- Liczba szkół, w których pracownie przedmiotowe zostały doposażenie w programie – 1,
15.	Rozszerzenie oferty przedszkola o dodatkowe zajęcia zwiększające szanse edukacyjne dzieci w Gminie Książki	Gmina Książki	Niska jakość edukacji Niski wskaźnik upowszechnienia edukacji przedszkolnej	2016-2018	Gmina Książki	100 747,11	15 150,04	85 597,07 (dotacja)	0	10i	- Liczba miejsc wychowania przedszkolnego, które funkcjonują 2 lata po uzyskaniu dofinansowania ze środków EFS -100 % (90 miejsc) - Liczba dzieci objętych w ramach programu dodatkowymi zajęciami zwiększającymi ich szanse edukacyjne w edukacji przedszkolnej- 90 - Liczba dzieci, które zwiększą szanse edukacyjne dzięki programowi – 63. -Liczba miejsc wychowania przedszkolnego dofinansowanych w programie – 90
16.	Nowe szanse - wracamy na rynek pracy I	Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Płużnicy	Przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu i ubóstwu Pomoc w powrocie na rynek pracy osobom zagrożonym wykluczeniu społecznemu	2016-2018	Gmina Płużnica	765 000,00	114 750,00	650 250,00 (dotacja)	0	9i	Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym , które uzyskały kwalifikacje po opuszczeniu programu – 50 osób Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, które podjęły i zakończyły staż – 30 osób Liczba osób zagrożonych

											<p>ubóstwem lub wykluczeniem społecznym poszukujących pracy po opuszczeniu programu – 42 osoby</p> <p>Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym pracujących po opuszczeniu programu (łącznie z pracującymi na własny rachunek) – 18 osób</p> <p>Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym pracujących 6 miesięcy po opuszczeniu programu (łącznie z pracującymi na własny rachunek) – 12</p> <p>Wskaźnik Produktu:</p> <p>Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym objętych wsparciem w programie – 60 osób</p> <p>Liczba osób z niepełnosprawnością objętych wsparciem w programie – 9 osób</p>
17.	Usługi opiekuńcze nad osobami starszymi i niepełnosprawnymi w Gminie	Projekt partnerski Towarzystw o Rozwoju Gminy Płużnica	Wzmocnienie integracji społecznej i dostosowanie systemu opieki zdrowotnej do sytuacji demograficznej Rozwój usług	2016-2018	Gmina Płużnica	567 666,00	56 766,60	482 516,10 (dotacja)	28 383,30	9iv	<p>- Liczba wspartych w programie miejsc świadczenia usług społecznych istniejących po zakończeniu projektu- 5 szt,</p> <p>- Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem</p>

	Płużnica	(TRGP) – Lider Płużnicka Spółdzielnia Socjalna „Pomocna Ekipa”- Partner	opiekuńczych skierowanych do osób starszych i niepełnosprawnych								społecznym objętych usługami społecznymi świadczonymi w interesie ogólnym w programie – 30 osób
18.	Zwiększenie liczby miejsc przedszkolnych oraz wsparcie ich funkcjonowania	Organizacja pozarządow a w partnerstwi e z Gminą Płużnica	Niska jakość edukacji Niski wskaźnik upowszechnienia edukacji przedszkolnej	2017-2018	Gmina Płużnica	1 053 806,40	158 070,96	895 735,44 (dotacja)	0	10i	-Liczba miejsc wychowania przedszkolnego, które funkcjonują 2 lata po uzyskaniu dofinansowania ze środków EFS: 100% -Liczba dzieci objętych w ramach programu dodatkowymi zajęciami zwiększającymi ich szanse edukacyjne w edukacji przedszkolnej (w osobach): 100 -Liczba miejsc wychowania przedszkolnego dofinansowanych w programie (w szt.): 100
19.	Wsparcie dla uczniów Zespołu Szkolno- Przedszkolnego w Płużnicy	Gmina Płużnica	Niepełne dopasowanie oferty edukacyjnej do potrzeb rynku pracy Niewystarczająca oferta zajęć pozalekcyjnych dla uczniów oraz kursów i szkoleń podnoszących kwalifikacje nauczycieli	2018-2020	Gmina Płużnica	274 973,99	13 748,70	233 727,89 (dotacja)	27 497,40	10i	Wskaźniki rezultatu: Liczba uczniów, którzy uzyskali kompetencje kluczowe po opuszczeniu programu – 45 osób Liczba szkół i placówek systemu oświaty wykorzystujących sprzęt TIK do prowadzenia

			w zakresie rozwijania kompetencji kluczowych								<p>zajęć edukacyjnych – 1 szkoła</p> <p>Liczba szkół, w których pracownie przedmiotowe wykorzystują doposażenie do prowadzenia zajęć edukacyjnych – 1 szkoła</p> <p>Wskaźniki produktu:</p> <p>Liczba uczniów objętych wsparciem w zakresie rozwijania kompetencji kluczowych w programie – 50 osób</p> <p>Liczba szkół i placówek systemu oświaty wyposażonych w ramach programu w sprzęt TIK do prowadzenia zajęć edukacyjnych – 1 szkoła</p> <p>Liczba szkół, których pracownie przedmiotowe zostały doposażone w programie – 1 szkoła</p> <p>Liczba szkół i placówek systemu oświaty, które wykorzystują sprzęt niezbędny do pracy z uczniem ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi – 1 szkoła</p> <p>Liczba uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi i uczniów młodszych objętych pracą indywidualną – 15 osób</p>
--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	---

20.	Utworzenie miejsc przedszkolnych w gminie Płużnica	Gmina Płużnica	Niska jakość edukacji Niski wskaźnik upowszechnienia edukacji przedszkolnej	2017-2020	Gmina Płużnica	389 060,00	58 359,00	330 701,00	0	10i	Liczba miejsc wychowania przedszkolnego, które funkcjonują 2 lata po uzyskaniu dofinansowania ze środków EFS-100% Liczba dzieci objętych w ramach programu dodatkowymi zajęciami zwiększającymi ich szanse edukacyjne w edukacji przedszkolnej (w osobach): 32 -Liczba miejsc wychowania przedszkolnego dofinansowanych w programie (w szt.): 25
21.	Nowe szanse – wracamy na rynek pracy II	Gmina Płużnica	Przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu i ubóstwu Pomoc w powrocie na rynek pracy osobom zagrożonym wykluczeniu społecznemu	2016-2018	Gmina Płużnica	677 352,00	101 603,00	575 749,00 (dotacja)	0	9i	Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym , które uzyskały kwalifikacje po opuszczeniu programu – 50 osób Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, które podjęły i zakończyły staż – 30 osób Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym poszukujących pracy po opuszczeniu programu – 42 osoby Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym pracujących po opuszczeniu programu(łącznie z

											<p>pracującymi na własny rachunek) – 18 osób</p> <p>Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym pracujących 6 miesięcy po opuszczeniu programu(łącznie z pracującymi na własny rachunek) – 12</p> <p>Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym objętych wsparciem w programie – 60 osób</p> <p>Liczba osób z niepełnosprawnością objętych wsparciem w programie – 9 osób</p>
22.	Prowadzenie zajęć przedszkolnych w Myśliwcu, Ryńsku, Wałyczcu i Zieleniu	Gmina Ryńsk (Stowarzyszenie „Nasza Gmina”)	Niska jakość edukacji Niski wskaźnik upowszechnienia edukacji przedszkolnej	2016-2018	Gmina Ryńsk	863 043,74	129 456,55	733 587,19 (dotacja)	0	10i	<ul style="list-style-type: none"> - Liczba dzieci objętych w ramach programu dodatkowymi zajęciami zwiększającymi ich szanse edukacyjne w edukacji przedszkolnej – 50 os., - Liczba miejsc wychowania przedszkolnego dofinansowanych w programie – 50 szt., - Liczba nauczycieli objętych wsparciem w programie – 4 os. - Liczba miejsc wychowania przedszkolnego, które funkcjonują 2 lata po uzyskania dofinansowania ze środków EFS

											<p>– 100 %,</p> <p>- Liczba nauczycieli, którzy uzyskali kwalifikacje lub nabyli kompetencje po opuszczeniu programu – 4 os.</p>
23.	Prowadzenie zajęć przedszkolnych w Jarantowicach	Gmina Ryńsk (Stowarzyszenie „Nasza Gmina”)	Niska jakość edukacji Niski wskaźnik upowszechnienia edukacji przedszkolnej	2016-2018	Gmina Ryńsk	316 956,25	47 543,44	269 412,81 (dotacja)	0	10i	<p>- Liczba dzieci objętych w ramach programu dodatkowymi zajęciami zwiększającymi ich szanse edukacyjne w edukacji przedszkolnej – 40 os.,</p> <p>- Liczba miejsc wychowania przedszkolnego dofinansowanych w programie – 40 szt.,</p> <p>- Liczba nauczycieli objętych wsparciem w programie – 4 os.</p> <p>- Liczba miejsc wychowania przedszkolnego, które funkcjonują 2 lata po uzyskania dofinansowania ze środków EFS – 100 %,</p> <p>- Liczba nauczycieli, którzy uzyskali kwalifikacje lub nabyli kompetencje po opuszczeniu programu – 4 os.</p>
24.	Przez naukę do sukcesu IV	Powiat Wąbrzeski	Niepełne dopasowanie oferty edukacyjnej do potrzeb rynku pracy Niewystarczająca oferta zajęć pozalekcyjnych	2021-2023	Powiat Wąbrzeski	425 000,00	22 500,00	360 000,00 (dotacja)	42 500,00	10i	<p>- Liczba uczniów objętych wsparciem w zakresie rozwijania kompetencji kluczowych w programie: 110 os.</p> <p>- Liczba nauczycieli objętych</p>

			dla uczniów.								<p>wsparcie w zakresie TIK w ramach programu: 1 os.</p> <p>- Liczba nauczycieli objętych wsparciem w programie: 1 os.</p> <p>- Liczba uczniów, którzy nabyli kompetencje kluczowe po opuszczeniu programu: 110 os.</p> <p>- Liczba nauczycieli, którzy uzyskali kwalifikacje lub nabyli kompetencje po opuszczeniu programu – 1 os.</p>
25.	Prowadzenie przedszkoli i punktów przedszkolnych II	Stowarzyszenie Kreatywni Dębowa Łąka w partnerstwie z Gminą Dębowa Łąka	Niska jakość edukacji Niski wskaźnik upowszechnienia edukacji przedszkolnej	2019-2020	Gmina Dębowa Łąka	701 757,00	105 263,55	596 493,45 (dotacja)	0	10i	<p>Liczba miejsc wychowania przedszkolnego które funkcjonują po uzyskaniu dofinansowania – 100 %.</p> <p>Liczba nauczycieli którzy uzyskali kwalifikacje lub nabyli kompetencje po opuszczeniu programu – 6 osób.</p> <p>Liczba dzieci objętych w ramach programu dodatkowymi zajęciami zwiększającymi ich szanse edukacyjne w edukacji przedszkolnej – 100 osób.</p> <p>Liczba miejsc wychowania przedszkolnego dofinansowanych w programie – 40 osób.</p> <p>Liczba nauczycieli objętych wsparciem w programie – 6 osób.</p>

26.	Integracja i aktywizacja społeczna, zawodowa i edukacyjna osób i rodzin zagrożonych ubóstwem, wykluczeniem społecznym w celu aktywnego włączenia społecznego i powrotu na rynek pracy z wykorzystaniem Programu Aktywności Lokalnej – III edycja”.	Gmina Miasto Wąbrzeźno /Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Wąbrzeźnie	Utrudniony dostęp do usług opieki zdrowotnej i społecznej Wysoki odsetek osób korzystających ze wsparcia opieki społecznej/ Przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu i ubóstwu	2021	Miasto Wąbrzeźno	414 213,50	62 132,03	352 081,47	0	9i	<p>-Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, które uzyskały kwalifikacje po opuszczeniu programu – 18 osób</p> <p>-Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym poszukujących pracy po opuszczeniu programu – 10 osób</p> <p>- Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym pracujących po opuszczeniu programu (łącznie z pracującymi na własny rachunek) – 7 osób</p> <p>- Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym objętych wsparciem w programie – 30 osób</p> <p>- Liczba osób z niepełnosprawnością objętych wsparciem w programie –6 osób</p>
27.	Aktywny start na rynku pracy	Gmina Książki	Utrudniony dostęp do usług opieki zdrowotnej i społecznej Wysoki odsetek osób korzystających ze wsparcia opieki społecznej/	2021	Gmina Książki	126 500,00	18 975,00	107 525,00	0	9i	<p>-Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, które uzyskały kwalifikacje po opuszczeniu programu – 8 osób</p> <p>- Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, które podjęły i</p>

			Przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu i ubóstwu								zakończyły staż – 3 osoby -Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym poszukujących pracy po opuszczeniu programu – 2 osoby - Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym pracujących po opuszczeniu programu (łącznie z pracującymi na własny rachunek) – 3 osoby - Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym objętych wsparciem w programie - 10, - Liczba osób z niepełnosprawnością objętych wsparciem w programie – 2 osoby
28	Świadczenie usług opiekuńczych w zakresie opieki w miejscu zamieszkania dla osób niesamodzielnych z gminy Książki	Gmina Książki	Wzmocnienie integracji społecznej i dostosowanie systemu opieki zdrowotnej do sytuacji demograficznej Rozwój usług opiekuńczych skierowanych do osób starszych i niepełnosprawnych	2021	Gmina Książki	109 891,00	10 989,10	93 407,35	5 494,55	9iv	- Liczba wspartych w programie miejsz świadczenia usług społecznych istniejących po zakończeniu projektu - 2 szt. - Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym objętych usługami społecznymi świadczonymi w interesie ogólnym w programie – 10 osób

Źródło: opracowanie na podstawie złożonych fiszek projektowych

Tabela 32. Lista rezerwowa projektów finansowanych w ramach EFRR

Lp.	Nazwa projektu	Beneficjent	Powiązany problem/ potencjał	Okres realizacji	Zasięg terytorialny	Koszt (zł)	Źródła finansowania		PI	Wskaźniki projektu
							Wkład własny	EFRR (rodzaj wsparcia)		
1.	Adaptacja i doposażenie budynku Zespołu Szkół Zawodowych w Wąbrzeźnie przy ul. Królowej Jadwigi na pracownię kształcenia zawodowego.	Powiat Wąbrzeski	Niedostatecznie rozwinięte szkolnictwo zawodowe Niedostatecznie rozwinięte doradztwo edukacyjno-zawodowe / Nowoczesna oferta edukacyjna odpowiadająca potrzebom rynku pracy	2016-2018	powiat wąbrzeski	736 000,00	110 400,00	625 600,00 (dotacja)	10a	- Wzrost zdawalności egzaminów potwierdzających kwalifikacje zawodowe wśród uczniów ZSZ –do 90% - Zwiększenie liczby miejsc w infrastrukturze kształcenia zawodowego – 1
2.	Wyposażenie pracowni CKPiU w Wąbrzeźnie	Powiat Wąbrzeski	Niedostatecznie rozwinięte szkolnictwo zawodowe Niedostatecznie rozwinięte doradztwo edukacyjno-zawodowe / Nowoczesna oferta edukacyjna odpowiadająca	2016-2017	powiat wąbrzeski	815 400,00	122 310,00	693 090,00 (dotacja)	10a	-Zdawalność egzaminów potwierdzających kwalifikacje zawodowe wśród uczniów zsz - 20% - Liczba miejsc w infrastrukturze kształcenia zawodowego – 15 osób

			potrzebom rynku pracy							
3.	Termomodernizacja i modernizacja gminnego zasobu mieszkaniowego	Gmina Miasto Wąbrzeźno	Niedostatecznie rozwinięta infrastruktura Niska efektywność energetyczna budynków, oświetlenia ulicznego i niewielkie wykorzystanie OZE	2017-2018	Gmina Miasto Wąbrzeźno	4 000 000,00	1 025 000,00	2 975 000,00 (pożyczka)	4c	- Liczba gospodarstw domowych z lepszą klasą zużycia energii- 116 szt. - Liczba zmodernizowanych energetycznie budynków – 18 szt.
4.	Modernizacja oświetlenia ulicznego w granicach miasta Wąbrzeźno	Gmina Miasto Wąbrzeźno	Niedostatecznie rozwinięta infrastruktura Niska efektywność energetyczna budynków, oświetlenia ulicznego i niewielkie wykorzystanie OZE	2017-2018	Gmina Miasto Wąbrzeźno	2 500 000,00	375 000,00	2 125 000,00 (dotacja)	4e	- Liczba przebudowanych punktów oświetleniowych -1300 szt.
5.	Termomodernizacja budynków użyteczności publicznej w gminie Płużnica – edycja IV Kompleksowa modernizacja 9 budynków użyteczności publicznej	Gmina Płużnica	Niedostatecznie rozwinięta infrastruktura Niska efektywność energetyczna budynków, oświetlenia	2016-2017	Gmina Płużnica	2 225 000,00	333 750,00	1 891 250,00 (dotacja)	4c	- Zmniejszenie sprzedaży energii ciepłej na cele komunalno-bytowe – 750 GJ/rok - Liczba zmodernizowanych

			ulicznego i niewielkie wykorzystanie OZE							energetycznie budynków – 9 szt.
6.	Budowa ścieżek pieszo-rowerowych przy drogach publicznych na terenie gminy Płużnica	Gmina Płużnica	Niedostatecznie rozwinięta infrastruktura Konieczność redukcji emisji CO2	2018-2019	Gmina Płużnica	8 400 000,00	1 260 000,00	7 140 000,00 (dotacja)	4e	Długość wybudowanych ścieżek rowerowych: 30,3 km.
7.	Budowa ścieżki pieszo-rowerowej północ-południe na terenie gminy Płużnica, na trasie Grudziądz-Toruń	Gmina Płużnica	Niedostatecznie rozwinięta infrastruktura Konieczność redukcji emisji CO2	2017-2018	Gmina Płużnica	4 200 000,00	630 000,00	3 570 000,00 (dotacja)	4e	Długość wybudowanych ścieżek rowerowych: 15 km.
8.	Modernizacja oświetlenia ulicznego na terenie gminy Płużnica	Gmina Płużnica	Niedostatecznie rozwinięta infrastruktura Niska efektywność energetyczna budynków, oświetlenia ulicznego i niewielkie wykorzystanie OZE	2017-2018	Gmina Płużnica	1.200.000,00	180.000,00	1.020.000,00 (dotacja)	4e	Budowa punktów świetlnych – 100 szt. Oszczędność energii elektrycznej – 35 MWh rocznie
9.	Termomodernizacja budynku socjalnego w miejscowości Goryń	Gmina Płużnica	Niedostatecznie rozwinięta infrastruktura Niska efektywność energetyczna budynków, oświetlenia ulicznego i	2015-2016	Gmina Płużnica	400 000,00	60 000,00	340 000,00 (dotacja)	4c	Liczba zmodernizowanych energetycznie budynków – 1 szt.

			niewielkie wykorzystanie OZE							
10.	Budowa ścieżek pieszo-rowerowych na terenie gminy Ryńsk – etap II	Gmina Ryńsk	Niedostatecznie rozwinięta infrastruktura Konieczność redukcji emisji CO2	2016-2022	Gmina Ryńsk	2 200 000,00	400 000,00	1 800 000,00 (dotacja)	4e	- Długość wybudowanych ścieżek rowerowych: 8,5 km. - Ograniczenie emisji CO ₂ (komplementarność PGN).
11.	Modernizacja oświetlenia na terenie Gmina Ryńsk	Gmina Ryńsk	Niedostatecznie rozwinięta infrastruktura Niska efektywność energetyczna budynków, oświetlenia ulicznego i niewielkie wykorzystanie OZE	2016-2022	Gmina Ryńsk	3 000 000,00	510 000,00	2 490 000,00 (dotacja)	4e	- Liczba punktów świetlnych: 200 szt.
12.	Termomodernizacja obiektów użyteczności publicznej	Gmina Ryńsk	Niedostatecznie rozwinięta infrastruktura Niska efektywność energetyczna budynków, oświetlenia ulicznego i niewielkie wykorzystanie OZE	2016-2022	Gmina Ryńsk	1 000 000,00	195 000,00	805 000,00 (dotacja)	4c	- Liczba zmodernizowanych energetycznie budynków: 1 - Szacunkowy roczny spadek emisji gazów cieplarnianych: na podstawie PGN Wskaźniki rezultatu: - Zmniejszenie sprzedaży energii ciepłej na cele komunalno-bytowe: na podstawie PGN

13.	Remonty, rozbudowa, modernizacja, uruchamianie przedszkoli	Gmina Dębowa Łąka	Niska jakość edukacji Niski wskaźnik upowszechnienia edukacji przedszkolnej	2016-2022	Gmina Dębowa Łąka	300 000,00	45 000,00	255 000,00 (dotacja)	10a	Liczba miejsc wychowania przedszkolnego które funkcjonują po uzyskaniu dofinansowania – 100 %. Liczba obiektów infrastruktury jednostek organizacyjnych systemu oświaty – 3szt.
14.	Doposażenie/wyposażenie szkół w nowoczesny sprzęt i materiały dydaktyczne	Gmina Dębowa Łąka	Nowoczesna oferta edukacyjna odpowiadająca potrzebom rynku pracy	2016-2018	Gmina Dębowa Łąka	150 000,00	127 500,00	22 500,00 (dotacja)	10a	Brak danych

Źródło: opracowanie na podstawie złożonych fiszek projektowych

Tabela 33. Lista rezerwowa projektów finansowanych w ramach EFS

Lp.	Nazwa projektu	Beneficjent	Powiązany problem/potencjał	Okres realizacji	Zasięg terytorialny	Koszt (zł)	Źródła finansowania		PI	Wskaźniki projektu
							Wkład własny	EFS (rodzaj wsparcia)		
1.	Nasz mały świat	Wąbrzeskie Stowarzyszenie Pomocy Dzieciom Specjalnej Troski	Utrudniony dostęp do usług opieki zdrowotnej i społecznej Rozwój usług opiekuńczych	2016-2018	powiat wąbrzeski	400 000,00	12 000,00	200 000,00 (dotacja)	9iv	Liczba wybudowanych zmodernizowanych budynków - 1 Liczba jednostek dodatkowego udzielonego wsparcia w godzinach - 8000 Liczba nowych miejsc pracy - 3
2.	Zwiększenie liczby miejsc w żłobkach oraz wsparcie ich funkcjonowania -	Organizacja pozarządowa w partnerstwie z Gminą Płużnica	Zwiększenie dostępności miejsc świadczenia usług opieki nad dziećmi do lat 3	2016-2018	Gmina Płużnica	368 075,00	55211,00	312 864,00 (dotacja)	8iv	- Liczba osób, które powróciły na rynek pracy po przerwie związanej z urodzeniem/wychowaniem dziecka, po opuszczeniu programu – 14 osób - Liczba osób pozostających bez pracy, które znalazły pracę lub poszukują pracy po opuszczeniu programu – 6 osób - Liczba utworzonych miejsc opieki nad dziećmi w wieku do lat 3, które funkcjonują 2 lata po uzyskaniu dofinansowania

										<p>ze środków EFS – 100%</p> <p>- Liczba osób opiekujących się dziećmi w wieku do lat 3 objętych wsparciem w programie – 20 osób</p> <p>- Liczba utworzonych miejsc opieki nad dziećmi w wieku do lat 3 – 12 szt.</p>
3.	Usługi opiekuńcze nad osobami starszymi i niepełnosprawnymi w Gminie Płużnica edycja II	<p>Projekt partnerski</p> <p>Towarzystwo Rozwoju Gminy Płużnica (TRGP) -Lider</p> <p>Płużnicka Spółdzielnia Socjalna „Pomocna Ekipa”-Partner</p>	<p>Wzmocnienie integracji społecznej i dostosowanie systemu opieki zdrowotnej do sytuacji demograficznej</p> <p>Rozwój usług opiekuńczych skierowanych do osób starszych i niepełnosprawnych</p>	2019-2021	Gmina Płużnica	601 019,00	30 051,00	510 866,00 (dotacja)	9iv	<p>- Liczba wspartych w programie miejsc świadczenia usług społecznych istniejących po zakończeniu projektu- 2 szt.</p> <p>- Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym objętych usługami społecznymi świadczonymi w interesie ogólnym w programie - 50 osób</p>

Źródło: opracowanie na podstawie złożonych fiszek projektowych

Tabela 34. Lista projektów komplementarnych

Lp.	Nazwa projektu	Beneficjent	Okres realizacji	Koszt (zł)
1.	Przebudowa drogi powiatowej nr 1723C Wałycz - Wałczyk km 0+000÷ 3+228 oraz drogi gminnej nr 4437132 Wałczyk - Zaradowiska km 0+000 ÷ 1+500.	Powiat Wąbrzeski, Gmina Ryńsk	2017-2018	11 820 000,00
2.	Przebudowa drogi powiatowej nr 1717C Czaple - Ryńsk	Powiat Wąbrzeski	2016-2020	16 650 000,00
3.	Podniesienie jakości świadczonych usług zdrowotnych przez Nowy Szpital w Wąbrzeźnie	Powiat Wąbrzeski	2017-2018	700 000,00
4.	Rozbudowa i modernizacja budynku Domu Pomocy Społecznej w Wąbrzeźnie	Powiat Wąbrzeski	2016-2020	1 900 000,00
5.	Przebudowa drogi powiatowej nr 1411C Bursztynowo-Blizno	Powiat Wąbrzeski	2016-2020	800 000,00
6.	Przebudowa drogi powiatowej nr 1719C Trzciano - Sosnowka	Powiat Wąbrzeski	2016-2020	2 000 000,00
7.	Przebudowa drogi powiatowej nr 1727C Dębowa Łąka - Wielkie Radowiska	Powiat Wąbrzeski	2016-2020	3 400 000,00
8.	Przebudowa drogi powiatowej nr 1703C Błędowo-Płużnica	Powiat Wąbrzeźno	2016-2020	17 116 000,00
9.	Historyczna ścieżka kulturalno-edukacyjna zabytków powiatu wąbrzeskiego	Powiat Wąbrzeski, Miasto Wąbrzeźno, Gmina Dębowa Łąka, Gmina Książki, Gmina Płużnica, Gmina Ryńsk.	2016-2020	500 000,00
10.	Modernizacja bazy edukacyjnej Specjalnego Ośrodka Szkolno-Wychowawczego w Dębowej Łące i przygotowanie jej na potrzeby młodzieży z niepełnosprawnością intelektualną, ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi.	Powiat Wąbrzeski	2016-2020	872 904,00
11.	Rozwój i poprawa dostępu do specjalistycznego poradnictwa i usług wsparcia dla rodziny i pieczy zastępczej.	Powiat Wąbrzeski	2016-2018	444 000,00

12.	Utworzenie placówki opiekuńczo-wychowawczej dla 14 dzieci	Powiat Wąbrzeski	2016-2018	720 000,00
13.	Prowadzenie wypożyczalni sprzętu rehabilitacyjnego dla mieszkańców powiatu wąbrzeskiego	Warsztat Terapii Zajęciowej w Wąbrzeźnie	2016-2018	700 000,00
14.	Żyję aktywnie i twórczo – Uniwersytet Trzeciego Wieku w gminie Płużnica	Towarzystwo Rozwoju Gminy Płużnica	2016-2018	408 000,00
15.	„Powiatowe Centrum Wsparcia Rozwoju Przedsiębiorczości”	Towarzystwo Rozwoju Gminy Płużnica	2016-2018	331 500,00
16.	„Powiatowe Centrum Wspierania Organizacji Pozarządowych”	Towarzystwo Rozwoju Gminy Płużnica	2016-2018	306 000,00
17.	Rewitalizacja zdegradowanego budynku po byłej szkole podstawowej w Brudzawkach w celu utworzenia Ośrodka Rehabilitacyjno-Edukacyjno-Wychowawczego	Fundacja „Novus Genesis” / Gmina Książki	2017-2018	4 505 000,00
18.	Kompleksowe rozwiązanie i przebudowa sieci kanalizacji dla odbioru ścieków opadowych	Gmina Miasto Wąbrzeźno	2018	7 000 000,00
19.	Rozbudowa i przebudowa budynków na potrzeby Miejskiej i Powiatowej Biblioteki Publicznej	Gmina Miasto Wąbrzeźno	2016	5 743 646,57
20.	Przebudowa obiektów sportowych MKS UNIA Wąbrzeźno oraz budowa zespołu boisk przy ul. Spokojnej w Wąbrzeźnie”.	Gmina Miasto Wąbrzeźno	2017-2019	4 000 000,00
21.	Zintegrowany system monitoringu w mieście wraz ze wsparciem Policji i Straży Miejskiej	Gmina Miasto Wąbrzeźno	2017	80 000,00
22.	Renowacja zabytków	Osoba prywatna (właściciel kamienicy)	2017	3 000 000,00
24.	Wykorzystanie odnawialnych źródeł energii (OZE)	Spółdzielnia Mieszkaniowa	2016-2017	2 000 000,00
25.	Zagospodarowanie brzegu jeziora w Bliźnie i w Łopatkach	Gmina Książki	2016-2017	1 000 000,00
26.	Rewitalizacja osiedla mieszkaniowego po byłym PGR (ul. Północna)	Wspólnota Mieszkaniowa - Gmina Książki	2017-2020	3 000 000,00

27.	Rewitalizacja osiedla mieszkaniowego „OŚWIATA” ul. Szkolna w Książkach	Spółdzielnia Mieszkaniowa „Oświata”	2018	1 500 000,00
28.	Rewitalizacja miejscowości Ryńsk i Wałycz	Gmina Ryńsk	2016-2018	3 000 000,00
29.	Kultywowanie tradycji dożynkowych w miejscowościach Jarantowice, Myśliwiec, Ryńsk, Zieleń	Gmina Ryńsk	2016-2022	300 000,00
30.	Budowa 100 przydomowych oczyszczalni ścieków	Gmina Dębowa Łąka	2016-2018	1 000 000,00
31.	Budowa, rozbudowa i modernizacja infrastruktury oświatowej na terenie Gminy Dębowa Łąka	Gmina Dębowa Łąka	2016-2018	1 500 000,00
32.	Przebudowa ul. Spacerowej w Książkach	Gmina Książki	2015-2020	800 000,00
33.	Przebudowa dróg gminnych Książki-Łopatki	Gmina Książki	2015-2020	2 000 000,00
34.	Przebudowa dróg gminnych Książki-Osieczek	Gmina Książki	2015-2015	3 000 000,00
35.	Montaż instalacji OZE(fotowoltaicznych) na budynkach Urzędu Gminy, szkolnych i Centrum Kultury o mocy do 420 kW wraz z instalacją do wspomagania ogrzewana c.w.u. i ogrzewania pomieszczeń	Gmina Książki	2015-2020	2 100 000,00
36.	Wymiana około źródeł światła z tradycyjnych na energooszczędne	Gmina Książki	2015-2020	770 950,00
37.	Wymiana 20 szt. istniejących pomp w hydroforniach, przepompowniach ścieków na pompy energooszczędne	Gmina Książki	2015-2020	200 000,00
38.	Wymiana opraw oświetleniowych przy drogach na energooszczędne typu LED	Gmina Książki	2015-2020	114 000,00
39.	Termomodernizacja około 300 budynków mieszkalnych obejmująca modernizację instalacji grzewczych, ocieplenie ścian, stropów, wymianę okien mające na celu ograniczenie zużycia energii	Gmina Książki	2015-2020	11 250 000,00

40.	Budowa ścieżek dla pieszych i rowerzystów	Gmina Książki	2015-2020	1 350 000,00
41.	Modernizacja studni przepompowni ścieków na sieci kanalizacji sanitarnej	Gmina Książki	2015-2020	800 000,00
42.	Modernizacja(wymiana) hydrantów i zasuw na sieci wodociągowej	Gmina książki	2015-2020	500 000,00
43.	Modernizacja studni głębinowych szt. 3 wraz z wymianą pomp na energooszczędne oraz demontaż zbiorników retencyjnych. Adaptacja lub rozbiórka budynku starej hydroforni i garażu	Gmina Książki	2015-2020	2 500 000,00
44.	Wymiana przyłączy wodociągowych wykonanych z OC na PE na terenie wsi Blizno oraz część wsi Książki około 200 szt.	Gmina książki	2015-2020	100 000,00
45.	Wymiana sieci wodociągowej wykonanej z OC (azbest) na PE w części wsi Książki ok. 1km.	Gmina Książki	2015-2020	20 000,00
46.	Budowa sieci wodociągowej	Gmina Książki	2015-2020	400 000,00
47.	Montaż instalacji OZE(fotowoltaicznych)w około 150 budynkach mieszkalnych o łącznej mocy około 1500 kW.	Gmina Książki	2015-2020	750 000,00
48.	Wymiana 20% istniejących kotłów węglowych(około 200szt) na kotły wykorzystujące np. biomasę	Gmina Książki	2015-2020	200 000,00
49.	Budowa przydomowych oczyszczalni ścieków na terenie Gminy Książki	Gmina Książki	2015-2020	4 000 000,00
50.	Adaptacja pomieszczeń magazynowych	Gmina Książki GOPS	2015-2020	20 000,00
51.	Utworzenie dziennego Domu dla Seniorów	Gmina Książki GOPS	2015-2020	100 000,00
52.	Przeciwdziałanie przemocy w rodzinie	Gmina Książki GOPS	2015-2020	50 000,00
53.	Dożywianie dzieci poza programem „Pomoc państwa w	Gmina Książki	2015-2020	50 000,00

	zakresie dożywiania”	GOPS		
54.	Przebudowa ul. Jasnej, Ogrodowej, Bankowej i Ustronie w m. Książki	Gmina Książki	2015-2020	1 500 000,00
55.	Przebudowa drogi gminnej w m. Łopatki (Kwiatowa)	Gmina Książki	2015-2020	2 125 000,00
56.	Przebudowa drogi gminnej w m. Osieczek-Nieżywieć	Gmina Książki	2015-2020	1 500 000,00
57.	Przebudowa drogi gminnej Blizno-Budziszewo II etap	Gmina Książki	2015-2020	350 000,00
58.	Budowa sieci wodociągowej i kanalizacyjnej nad jeziorem w Ostrowie i nad jeziorem w Wielądzu	Gmina Płużnica	2016-2018	400 000,00
59.	Budowa ekologicznej ścieżki dydaktycznej w Płużnicy	Gmina Płużnica	2016-2018	560 000,00
60.	Rewitalizacja społeczno-gospodarcza miejscowości Mgowo, Goryń, Działowo, Ostrowo, Bartoszewice	Gmina Płużnica	2016-2018	2 500 000,00
61.	Rozbudowa Płużnickiego Parku Inwestycyjnego przy węźle autostrady A1	Gmina Płużnica	2016-2018	6 000 000,00
62.	Budowa Płużnickiego Inkubatora Przedsiębiorczości	Gmina Płużnica	2020-2022	8 000 000,00
63.	Budowa instalacji fotowoltaicznych na budynkach użyteczności publicznej i budynkach prywatnych	Gmina Płużnica	2016-2018	1 500 000,00
64.	Budowa sieci światłowodowej na terenie gminy Płużnica	Gmina Płużnica	2017-2020	3 500 000,00
65.	Budowa przydomowych oczyszczalni ścieków	Gmina Płużnica	2016-2018	2 000 000,00
66.	Modernizacja Stacji Uzdatniania Wody w Płużnicy	Gmina Płużnica	2016-2018	850 000,00

67.	Przebudowa drogi Wielzijdz-Czaple	Gmina Płużnica	2016-2018	800 000,00
68.	Przebudowa drogi Wielzijdz-Błędowo	Gmina Płużnica	2017-2019	1 600 000,00
69.	Przebudowa drogi w Płużnicy	Gmina Płużnica	2018-2020	2 100 000,00
70.	Budowa boiska wielofunkcyjnego w Płużnicy	Gmina Płużnica	2016-2018	1 100 000,00
71.	Budowa świetlicy w Mgowie	Gmina Płużnica	2016-2018	600 000,00
72.	Budowa świetlicy w Działowie	Gmina Płużnica	2017-2019	500 000,00
73.	Budowa świetlicy w Goryniu	Gmina Płużnica	2018-2020	450 000,00
74.	Przebudowa sieci wodociągowej i kanalizacyjnej na terenie gminy Płużnica	Gmina Płużnica	2016-2020	4 200 000,00
75.	Budowa sali gimnastycznej w Płużnicy	Gmina Płużnica	2016-2018	4 700 000,00
76.	Kluby młodzieżowe w gminie Płużnica	Gmina Płużnica	2016-2022	900 000,00
77.	Kluby pracy w gminie Płużnica	Gmina Płużnica	2016-2022	750 000,00
78.	Zakup ciężkiego samochodu pożarniczego	OSP Płużnica / Gmina Płużnica	2016-2018	900 000,00
79.	Doposażenie w sprzęt medyczny ośrodków zdrowia na terenie gmin Płużnica i Wąbrzeźno	SP ZOZ Płużnica	2016-2020	400 000,00
80.	Budowa mieszkań socjalnych	Gmina Płużnica	2016-2020	2 000 000,00

81.	Utworzenie małego inkubatora przedsiębiorczości na terenie gminy Płużnica	Gmina Płużnica	2016-2020	750 000,00
82.	Szkolenia zawodowe	Towarzystwo Rozwoju Gminy Płużnica	2016-2020	800 000,00
83.	Szkolenia językowe	Towarzystwo Rozwoju Gminy Płużnica	2016-2020	400 000,00
84.	Szkolenia Europejskie Komputerowe Prawo Jazdy	Centrum Technologii Informacyjnych e-Misja	2016-2020	400 000,00
85.	Zakup nowoczesnych wyłaczarek do folii - 2 sztuki,	Vambresia Fabryka Opakowań	b.d.	8 000 000,00
86.	Zakup kompletnej linii do regranulacji odpadów	Vambresia Fabryka Opakowań	b.d.	4 000 000,00
87.	Budowa magazynu wysokiego składowania	Vambresia Fabryka Opakowań	b.d.	4 000 000,00
88.	Budowa hali produkcyjnej	Vambresia Fabryka Opakowań	b.d.	4 000 000,00
89.	Centrum laboratoryjne	Vambresia Fabryka Opakowań	b.d.	2 000 000,00
90.	Zakup działki inwestycyjnej od firmy ERGIS SA o pow. 1 ha	Vambresia Fabryka Opakowań	b.d.	400 000,00
91.	Szkolenia i warsztaty dla przedsiębiorców poszukujących środków zewnętrznych na działalności gospodarczą oraz zatrudnienie nowych pracowników	Stowarzyszenie Wspierania Przedsiębiorczości Powiatu Wąbrzeskiego	b.d.	b.d.
92.	Usługi doradcze dla osób rozpoczynających działalność gospodarczą	Stowarzyszenie Wspierania Przedsiębiorczości Powiatu Wąbrzeskiego	b.d.	b.d.

93.	Budowa przydomowych oczyszczalni ścieków na terenie gminy Ryńsk	Gmina Ryńsk	2016-2020	1 000 000,00
94.	Budowa sieci wodociągowej na terenie gminy Ryńsk	Gmina Ryńsk	2016-2020	1 000 000,00
95.	Przebudowa dróg w m. Ryńsk	Gmina Ryńsk	2016-2020	800 000,00
96.	Przebudowa drogi gminnej Czystochleb - Małe Radowiska	Gmina Ryńsk	2017-2018	2 000 000,00
97.	Przebudowa drogi gminnej Jarantowiczki - Jarantowice	Gmina Ryńsk	2017-2018	3 000 000,00
98.	Przebudowa dróg gminnych	Gmina Ryńsk	2016-2022	5 600 000,00
99.	Zagospodarowanie terenu w Ośrodku Wypoczynkowym w Przydworzu	Gmina Ryńsk	2018-2022	500 000,00
100.	Budowa boiska wielofunkcyjnego w Myśliwcu	Gmina Ryńsk	2017-2018	700 000,00
101.	Budowa boiska w Zieleniu	Gmina Ryńsk	2017-2018	700 000,00
102.	Budowa budynku świetlicy z zapleczem w Jaworzu	Gmina Ryńsk	2017-2018	800 000,00
103.	Termomodernizacja budynków gminnych	Gmina Ryńsk	2017-2022	1 000 000,00
104.	Budowa garażu dla OSP w Przydworzu	Gmina Ryńsk	2016-2017	200 000,00
105	Przebudowa drogi powiatowej nr 1710C Wąbrzeźno-Książki etap II od km 4+300 do 11+686	Powiat Wąbrzeski	2016-2020	6 900 000,00
106.	Przebudowa drogi powiatowej nr 1705C Wiewiórki – Nowa	Powiat Wąbrzeski	b.d.	b.d.

	Wieś Królewska			
107.	Przebudowa drogi powiatowej nr 1707C Nowa Wieś Królewska – Trzcianek	Powiat Wąbrzeski	b.d.	b.d.
108.	Przebudowa drogi powiatowej nr 1712 Książki – Budziszewo	Powiat Wąbrzeski	b.d.	b.d.
109.	Przebudowa drogi powiatowej nr 1728 Dębowa Łąka – Łobdowo	Powiat Wąbrzeski	b.d.	b.d.
110.	Przebudowa drogi powiatowej nr 1726C Niedźwiedz – Tokary	Powiat Wąbrzeski	b.d.	b.d.
111.	Przebudowa drogi powiatowej nr 1424C Rywałd – Dębowa Łąka	Powiat Wąbrzeski	b.d.	b.d.
112.	Budowa zbiorczej kanalizacji sanitarnej w miejscowości , Małe Pułkowo i Lipnica	Gmina Dębowa Łąka	b.d.	b.d.
113.	Budowa zbiorczej kanalizacji sanitarnej w miejscowości , Kurkocin i Wielkie Pułkowo.	Gmina Dębowa Łąka	b.d.	b.d.
114.	Budowa zbiorczej kanalizacji sanitarnej w miejscowości Małe Pułkowo	Gmina Dębowa Łąka	b.d.	b.d.
115.	Budowa zbiorczej kanalizacji sanitarnej w miejscowości Łobdowo	Gmina Dębowa Łąka	b.d.	b.d.
116.	Budowa przyzagrodowych oczyszczalni ścieków.	Gmina Dębowa Łąka	b.d.	b.d.
117.	Budowa ścieżki pieszo – rowerowej Małe Pułkowo – Wielkie Radowiska – Niedźwiedz.	Gmina Dębowa Łąka	b.d.	b.d.
118.	Budowa ścieżki pieszo – rowerowej Niedźwiedz – Dębowa Łąka – Fryzanowo.	Gmina Dębowa Łąka	b.d.	b.d.
119.	Budowa ścieżek pieszo – rowerowych wzdłuż drogi krajowej nr 15.	Gmina Dębowa Łąka	b.d.	b.d.

120.	Budowa ścieżek pieszo – rowerowych : Wielkie Radowiska – Niedźwiedź, Niedźwiedź – Dębowa Łąka.	Gmina Dębowa Łąka	b.d.	b.d.
121.	Budowa chodników oraz miejsc parkingowych w sołectwach.	Gmina Dębowa Łąka	b.d.	b.d.
122.	Budowa chodnika w pasie drogi wojewódzkiej w miejscowości Niedźwiedź.	Gmina Dębowa Łąka	b.d.	b.d.
123.	Modernizacja drogi powiatowej Niedźwiedź – Kurkocin – Łobdowo.	Gmina Dębowa Łąka	b.d.	b.d.
124.	Budowa drogi powiatowej Łobdowo – Wielkie Pułkowo do drogi krajowej nr 15.	Gmina Dębowa Łąka	b.d.	b.d.
125.	Budowa lub przebudowa dróg gminnych na terenie gminy Dębowa Łąka	Gmina Dębowa Łąka	b.d.	b.d.
126.	Remont i budowa drogi powiatowej Dębowa Łąka – Kurkocin – Wielkie Radowiska – Małe Radowiska.	Gmina Dębowa Łąka	b.d.	b.d.
127.	Budowa drogi powiatowej Łobdowo – Wrocki.	Gmina Dębowa Łąka	b.d.	b.d.
128.	Utwardzenie dróg gruntowych w centrum sołectwa Łobdowo wraz z odwodnieniem.	Gmina Dębowa Łąka	b.d.	b.d.
129.	Utwardzenie drogi Łobdowo – Nieżywieć (przez Grabowiec).	Gmina Dębowa Łąka	b.d.	b.d.
130.	Przebudowa drogi wojewódzkiej Niedźwiedź – Płachoty.	Gmina Dębowa Łąka	b.d.	b.d.
131.	Budowa stacji redukcyjno – pomiarowej gazu I stopnia w Dębowej Łące.	Gmina Dębowa Łąka	b.d.	b.d.
132.	Budowa sieci gazowej niskiego ciśnienia w miejscowości Dębowa Łąka.	Gmina Dębowa Łąka	b.d.	b.d.
133.	Rozbudowa sieci gazowej niskiego ciśnienia na terenie gminy Dębowa Łąka.	Gmina Dębowa Łąka	b.d.	b.d.
134.	Przebudowa istniejących sieci elektroenergetycznych.	Gmina Dębowa Łąka	b.d.	b.d.

135.	Budowa instalacji urządzeń do produkcji energii ze źródeł odnawialnych (turbiny wiatrowe, kolektory słoneczne, pompy ciepła, biogazownie, kolektory fotowoltaiczne).	Gmina Dębowa Łąka	b.d.	b.d.
136.	Aktualizacja Strategii Rozwoju Gminy Dębowa Łąka	Gmina Dębowa Łąka	b.d.	b.d.
137.	Opracowanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.	Gmina Dębowa Łąka	b.d.	b.d.
138.	Organizowanie szkoleń, pokazów oraz wyjazdów studyjnych w celu propagowania rozwoju przedsiębiorczości na obszarach wiejskich.	Gmina Dębowa Łąka	b.d.	b.d.
139.	Likwidacja pokryć dachowych z azbestu.	Gmina Dębowa Łąka	b.d.	b.d.
140.	Budowa energooszczędnego oświetlenia ulicznego z wykorzystaniem odnawialnych źródeł energii.	Gmina Dębowa Łąka	b.d.	b.d.
141.	Budowa przyzagrodowych oczyszczalni ścieków.	Gmina Dębowa Łąka	b.d.	b.d.
142.	Renowacja zespołów pałacowo – parkowych na terenie Gminy.	Gmina Dębowa Łąka	b.d.	b.d.
143.	Budowa infrastruktury rekreacyjnej i sportowej.	Gmina Dębowa Łąka	b.d.	b.d.
144.	Budowa Sali gimnastycznej w Wielkich Radowiskach.	Gmina Dębowa Łąka	b.d.	b.d.
145.	Rozwój gospodarstw agroturystycznych.	Gmina Dębowa Łąka	b.d.	b.d.
146.	Remont i doposażenie placówek oświatowych.	Gmina Dębowa Łąka	b.d.	b.d.
147.	Remont i doposażenie placówek służby zdrowia.	Gmina Dębowa Łąka	b.d.	b.d.
148.	Doposażenie placówek służby zdrowia w sprzęt do diagnostyki i rehabilitacji oraz realizacja programów prozdrowotnych.	Gmina Dębowa Łąka	b.d.	b.d.
149.	Termomodernizacja budynków stanowiących własność Gminy Dębowa Łąka : budynek po szkole w Lipnicy.	Gmina Dębowa Łąka	b.d.	b.d.

150.	Remont i doposażenie obiektów Ochotniczych Straży Pożarnych.	Gmina Dębowa Łąka	b.d.	b.d.
151.	Remonty i podniesienie standardów lokali mieszkalnych.	Gmina Dębowa Łąka	b.d.	b.d.
152.	Budowa i modernizacja bazy użyteczności publicznej w poszczególnych sołectwach.	Gmina Dębowa Łąka	b.d.	b.d.
153.	Poprawa wyposażenia obiektów użyteczności publicznej w poszczególnych sołectwach.	Gmina Dębowa Łąka	b.d.	b.d.
154.	Współpraca z organizacjami pozarządowymi.	Gmina Dębowa Łąka	b.d.	b.d.
155.	Długoterminowy kurs dla rodziców „Akademia rodzica” – pomoc w rozwiązywaniu problemów wychowawczych z dziećmi	Gmina Miasto Wąbrzeźno	2017-2018	120 000,00
156.	Wsparcie na rzecz poprawy dostępu do usług opiekuńczych nad osobami starszymi i niepełnosprawnymi	Gmina Dębowa Łąka	2016-2018	150 000,00
157.	Utworzenie i prowadzenie klubów seniora w 21 miejscowościach gminy Ryńsk	Gmina Ryńsk	2016-2018	600 000,00
158.	Rozbudowa ośrodka zdrowia o pomieszczenie do rehabilitacji i doposażenie w sprzęt do diagnostyki oraz rehabilitacji, realizacja programów prozdrowotnych	Gmina Ryńsk	2016-2018	300 000,00
159.	Adaptacja, modernizacja, remont, wyposażenie budynku w miejscowości Książki w celu utworzenia placówki opiekuńczo-wychowawczej dla 14 osób	Powiat Wąbrzeski	2017-2020	800 000,00
160.	Utworzenie mieszkania chronionego i Ośrodka Interwencji kryzysowej wraz z utworzeniem schronienia i prowadzenia specjalistycznego poradnictwa	Powiat Wąbrzeski	2017-2020	750 000,00
161.	Aktywizacja osób wymagających wsparcia	Stowarzyszenie „Nasza Gmina”	2017-2018	300 000,00

Źródło: opracowanie na podstawie złożonych fiszek projektowych

7. Wskaźniki do osiągnięcia w obszarze

W wyniku realizacji projektów ujętych na liście podstawowej zostaną osiągnięte wartości wskaźników przedstawione w poniższej tabeli.

Tabela 35. Planowane do osiągnięcia wskaźniki.

Nazwa funduszu	PI	Wskaźnik planowany do osiągnięcia
EFRR	4c	<p>Wskaźniki produktu :</p> <ul style="list-style-type: none"> - Liczba obiektów objętych termomodernizacją – 2szt. - Liczba wybudowanych /rozbudowanych /przebudowanych źródeł ciepła – 2 szt. - Liczba zmodernizowanych energetycznie budynków – 14 szt. <p>Wskaźniki rezultatu :</p> <ul style="list-style-type: none"> - Zmniejszenie rocznego zużycia energii pierwotnej w budynkach publicznych - 185472,23 kWh/rok -Szacowany roczny spadek emisji gazów cieplarnianych– 497,23 ton/rok - Ilość zaoszczędzonej energii pierwotnej w wyniku realizacji projektów – 667,35 GJ/rok - Zmniejszenie sprzedaży energii cieplnej na cele komunalno-bytowe – 350 GJ/rok
	4e	<p>Wskaźniki produktu:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Długość wybudowanych ścieżek rowerowych: 10,7 km. - Budowa punktów świetlnych – 50 szt. <p>Wskaźniki rezultatu:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Szacowany roczny spadek emisji gazów cieplarnianych – 91,75 MgCO₂/rok. - Oszczędność energii elektrycznej – 23.950 kWh,
	6c	<p>Wskaźniki Produktu:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Liczba instytucji kultury objętych wsparciem – 1 szt. - Wzrost oczekiwanej liczby odwiedzin w objętych wsparciem miejscach należących do dziedzictwa kulturalnego i naturalnego oraz stanowiących atrakcje turystyczne – wzrost o 10% odwiedzin/rok tj. o 5000 osób/rok
	10a	<p>Wskaźniki produktu :</p> <ul style="list-style-type: none"> -Liczba miejsc w infrastrukturze przedszkolnej - 125 osób -Liczba obiektów infrastruktury jednostek organizacyjnych systemu oświaty- 2szt. - Liczba miejsc w objętej wsparciem infrastrukturze w zakresie opieki nad dziećmi lub infrastrukturze edukacyjnej – 60 osób <p>Wskaźniki rezultatu;</p> <ul style="list-style-type: none"> - Odsetek dzieci w wieku 3-4 lata objętych wychowaniem przedszkolnym – 50%, - Odsetek dzieci w wieku 3-4 lata objętych wychowaniem przedszkolnym – 65 %
EFS	9i	<p>Wskaźniki Rezultatu:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, które uzyskały kwalifikacje po opuszczeniu programu – 265 osób - Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym pracujących 6 miesięcy po opuszczeniu programu (łącznie z pracującymi na własny rachunek) – 53 osób - Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym

		<p>pracujących po opuszczeniu programu (łącznie z pracującymi na własny rachunek) – 42 osoby</p> <ul style="list-style-type: none"> - Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym poszukujących pracy po opuszczeniu programu – 172 osób - Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, które podjęły i zakończyły staż - 60 osób - Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym pracujących po opuszczeniu programu(łącznie z pracującymi na własny rachunek) - 30 osób <p>Wskaźniki Produktu:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym objętych wsparciem w programie – 332 osób - Liczba osób z niepełnosprawnością objętych wsparciem w programie – 103 osób
	9iv	<p>Wskaźniki produktu:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym objętych wsparciem w programie: 30 osób, - Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym objętych usługami społecznymi świadczonymi w interesie ogólnym w programie: 120 osób. <p>Wskaźniki rezultatu:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Liczba wspartych w programie miejsc świadczenia usług społecznych istniejących po zakończeniu projektu - 35 szt.
	10i	<p>Wskaźniki produktu:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Liczba dzieci objętych w ramach programu dodatkowymi zajęciami zwiększającymi ich szanse edukacyjne w edukacji przedszkolnej – 296 os., - Liczba miejsc wychowania przedszkolnego dofinansowanych w programie – 187 szt., - Liczba nauczycieli objętych wsparciem w programie – 34 os. - Liczba miejsc w infrastrukturze przedszkolnej: 30, - Liczba obiektów infrastruktury jednostek organizacyjnych systemu oświaty: 2. - Liczba uczniów objętych wsparciem w zakresie rozwijania kompetencji kluczowych w programie: 1110, - Liczba nauczycieli objętych wsparciem w zakresie TIK w ramach programu: 6 os., - Liczba szkół i placówek systemu oświaty wyposażonych w ramach programu w sprzęt TIK do prowadzenia zajęć edukacyjnych – 6. - Liczba szkół, w których pracownie przedmiotowe zostały wyposażone w programie – 10. - Liczba dzieci, które zwiększą szanse edukacyjne dzięki programowi wyniesie 63 co stanowi 70 % wszystkich dzieci biorących udział w projekcie. - Liczba szkół i placówek systemu oświaty, które wykorzystują sprzęt niezbędny do pracy z uczniem ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi – 1 szkoła - Liczba uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi i uczniów młodszych objętych pracą indywidualną – 35 osób - Liczba uczniów zagrożonych przedwczesnym opuszczeniem systemu oświaty

		<p>objętych wsparciem w programie- 8 uczniów</p> <p>Liczba szkół i placówek systemu oświaty wyposażonych lub doposażonych w ramach programu w sprzęt niezbędny do pracy z uczniami ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi oraz uczniami młodszymi – 4</p> <p>Wskaźniki rezultatu:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Liczba miejsc wychowania przedszkolnego, które funkcjonują 2 lata po uzyskania dofinansowania ze środków EFS – 100 %, - Liczba nauczycieli, którzy uzyskali kwalifikacje lub nabyli kompetencje po opuszczeniu programu – 38 os. - Odsetek dzieci w wieku 3-4 lata objętych wychowaniem przedszkolnym: 50 %. - Liczba uczniów, którzy nabyli kompetencje kluczowe po opuszczeniu programu: 925 os., - Liczba szkół i placówek w systemie oświaty wykorzystujących sprzęt TIK do prowadzenia zajęć edukacyjnych - 7 szkoły. - Liczba szkół w których pracownie przedmiotowe wykorzystują doposażenie do prowadzenia zajęć edukacyjnych -9. - Liczba nauczycieli prowadzących zajęcia z wykorzystaniem TIK dzięki EFS – 5 - Liczba szkół i placówek systemu oświaty, które wykorzystują sprzęt niezbędny do pracy z uczniami ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi -2 - Liczba nauczycieli, którzy uzyskali/podnieśli kwalifikacje w zakresie doradztwa zawodowego – 2.
	10iv	<p>Wskaźniki rezultatu:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Liczba uczniów szkół i placówek kształcenia zawodowego objętych wsparciem w programie, uczestniczących w kształceniu lub pracujących po 6 miesiącach po ukończeniu nauki – 250 uczniów, - Liczba szkół i placówek kształcenia zawodowego wykorzystujących doposażenie zakupione dzięki EFS -3. <p>Wskaźniki produktu:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Liczba szkół i placówek kształcenia zawodowego wyposażonych w sprzęt i materiały dydaktyczne niezbędne do realizacji kształcenia zawodowego – 3, - Liczba uczniów szkół i placówek kształcenia zawodowego uczestniczących w stażach i praktykach u pracodawcy –100 uczniów, - Liczba osób uczestniczących w pozaszkolnych formach kształcenia w programie - 120.

Źródło: opracowanie na podstawie złożonych fiszek projektowych

8. System wdrażania i monitorowania

Zgodnie z uwarunkowaniami polityki regionalnej w kraju, polegającej na wielopoziomowym modelu zarządzania rozwojem jednostek samorządu terytorialnego, koniecznym i celowym działaniem w okresie realizacji Strategii będzie tworzenie warunków dla ścisłej współpracy władz Powiatu z partnerami samorządowymi i ich jednostkami organizacyjnymi oraz partnerami prywatnymi i pozarządowymi. W proces wdrażania Strategii, podobnie jak w proces jej tworzenia, zostaną zaangażowane instytucje i podmioty, które mogą mieć wpływ na poprawę sytuacji społeczno-gospodarczej ORSG, m.in. organizacje pozarządowe, przedsiębiorstwa, partnerzy społeczni oraz gospodarczy, instytucje rynku pracy, organizacje skupiające pracodawców, instytucje pomocy i integracji społecznej, lokalne grupy działania, szkoły i placówki prowadzące kształcenie ogólne, zawodowe i ustawiczne, spółdzielnie i wspólnoty mieszkaniowe, kościoły i związki wyznaniowe itp.

Projekty wskazane na liście podstawowej i rezerwowej są zaplanowane w stopniu pozwalającym na ocenę ich zgodności ze Strategią województwa oraz Strategią ORSG Powiatu Wąbrzeskiego. Dalsze bardziej zaawansowane przygotowania zostaną podjęte po zapewnieniu finansowania i ogłoszeniu terminów rozpoczęcia konkursów. System wdrażania dokumentu jest procesem, w którym działania operacyjne wynikają ze sformułowanych w dokumencie długoterminowych celów strategicznych i operacyjnych.

Inicjatorem i koordynatorem przedsięwzięć związanych z wdrażaniem Strategii ORSG jest Starosta Wąbrzeski oraz Marszałek Województwa Kujawsko-Pomorskiego, których zadaniem są działania na rzecz stworzenia warunków dla współpracy w zakresie rozwoju społeczno-gospodarczego. Równie istotne dla należytej realizacji zadań strategicznych jest zaangażowanie wszystkich gmin wchodzących w skład Powiatu Wąbrzeskiego, będących sygnatariuszami Porozumienia na rzecz rozwoju Obszaru Rozwoju Społeczno-Gospodarczego, a także partnerów społeczno-gospodarczych. Zadania tych ostatnich będą sprowadzać się przede wszystkim do samodzielnego lub partnerskiego realizowania projektowanych przedsięwzięć.

Utworzono Komitet Sterujący, w skład którego wchodzi po jednym upoważnionym przedstawicielu stron porozumienia oraz przedstawiciel Marszałka Województwa Kujawsko-Pomorskiego. Przewodniczącym Komitetu Sterującego jest Starosta Wąbrzeski.

Do zadań Komitetu w zakresie prac nad Strategią w szczególności należy:

- zatwierdzenie Strategii Obszaru Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Powiatu Wąbrzeskiego i jej aktualizacja;
- przedkładanie Strategii do zaopiniowania Instytucji Zarządzającej RPO (IZ RPO) oraz Marszałkowi Województwa Kujawsko-Pomorskiego;
- zatwierdzanie listy projektów stanowiących integralną część Strategii i jej aktualizacja;

- zatwierdzenie rocznego raportu monitoringowego nt. wdrażania Strategii (przygotowanego przez Zarząd ORSG), a następnie przekazywanie tego dokumentu do oceny i zatwierdzenia IZ RPO;
- wybór członków Zarządu Obszaru Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Powiatu Wąbrzeskiego;
- zatwierdzenie regulaminu pracy Zarządu;
- zatwierdzenie innych dokumentów wymaganych przez IZ RPO.

Uchwały Komitetu Sterującego podejmowane są większością zwykłą oddanych i ważnych głosów, przy udziale min. 4 członków. Zwykła większość głosów oznacza, że liczba głosów ważnych „za” jest większa od liczby głosów „przeciw”. Ilość głosów wstrzymujących się nie wpływa na wynik głosowania. Każdy członek w głosowaniu ma jeden głos, z wyjątkiem przedstawiciela Marszałka Województwa Kujawsko-Pomorskiego. W przypadkach zagrażających realizacji zadań Obszaru Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Powiatu Wąbrzeskiego, kwestie sporne rozstrzyga Marszałek Województwa Kujawsko-Pomorskiego.

Organem wykonawczym jest Zarząd Obszaru Społeczno-Gospodarczego Powiatu Wąbrzeskiego, którego członkowie wybierani są przez Komitet Sterujący spośród członków Komitetu Sterującego. W skład Zarządu wchodzi przewodniczący Zarządu – Starostwa Wąbrzeski i dwóch członków. Decyzje w Zarządzie zapadać będą w drodze konsensusu. W przypadku nieosiągnięcia konsensusu decyzje zapadać będą zwykłą większością głosów w obecności pełnego umówionego składu Zarządu.

Do zadań Zarządu należy:

- przygotowanie na podstawie zasad wyboru projektów wskazanych w Strategii, propozycji szczegółowych kryteriów wyboru projektów i uzgodnienie ich w porozumieniu z Marszałkiem Województwa Kujawsko-Pomorskiego oraz IZ RPO,
- wybór projektów, w tym opracowanie listy rankingowej projektów, jej aktualizacja, przedkładanie do zaopiniowania Marszałkowi Województwa Kujawsko-Pomorskiego;
- przygotowanie rocznego raportu monitoringowego nt. wdrażania Strategii Obszaru Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Powiatu Wąbrzeskiego;
- przygotowanie porządku obrad oraz projektów uchwał na posiedzenie KS;
- nadzór na realizacją uchwał KS;
- reprezentowanie Stron Porozumienia w kontaktach z instytucjami zewnętrznymi w sprawach związanych z opracowywaniem i wdrażaniem Strategii.

Ustalenia wynikające z niniejszej Strategii będą przedmiotem negocjacji pomiędzy jednostkami samorządu ORSG a Instytucją Zarządzającą Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2014-2020 (czyli Zarządem

Województwa). IZ RPO dokona oceny Strategii pod kątem spełnienia wymogów wskazanych w „Zasadach Oceny Strategii Obszaru Rozwoju Społeczno-Gospodarczego przez IZ RPO”. Wydana opinia będzie odnosiła się głównie do przyjętych kierunków i celów rozwojowych, przyjętych wartości wskaźników, list projektów i harmonogramu finansowego. Po uzyskaniu pozytywnej opinii ze strony IZ RPO zostanie podpisane porozumienie (Kontrakt Regionalny) pomiędzy danym ORSG a IZ RPO bez zobowiązań finansowych. Ustalenia Kontraktu będą określały wzajemne zobowiązania stron w zakresie realizacji planowanych i ustalonych przedsięwzięć oraz zakładanych do osiągnięcia wskaźników. Podstawą skutecznego wdrażania działań służących osiągnięciu celów Strategii ORSG jest dysponowanie wiedzą na temat postępów osiąganych w zakresie wdrażanych kierunków interwencji oraz zdolność do reagowania na pojawiające się różnice pomiędzy przyjętymi założeniami a uzyskiwanymi efektami realizacji kluczowych zadań. Dla efektywnej realizacji zapisów Strategii, niezbędne jest stworzenie systemu monitoringu realizacji jego ustaleń. Monitoring będzie polegał na systematycznym gromadzeniu i opracowywaniu informacji oraz danych zbieranych od wszystkich realizatorów projektów w ramach Strategii. Proces ten będzie służył identyfikacji realizowanych przedsięwzięć oraz porównaniu ich zgodności z założeniami Strategii. System ten będzie wykorzystywany do ciągłego śledzenia zdarzeń, tendencji i procesów zachodzących na ORSG, które mogą wywierać pozytywny lub negatywny wpływ na osiągnięcie przyjętych celów rozwoju. Pozwala to na zwiększenie zdolności sygnatariuszy porozumienia na rzecz rozwoju ORSG do szybkiej i skutecznej reakcji na zmiany zachodzące zarówno w jej otoczeniu, jak i wewnątrz niej.

System monitorowania strategii ORSG obejmuje:

- Ocenę poziomu realizacji wskaźników zgodnie z matrycą logiczną Celów Tematycznych, Priorytetów Inwestycyjnych, jak i wybranymi wskaźnikami produktu i rezultatu oraz spełnienie przez wskaźniki warunków SMART,
- Analizę i ocenę stopnia realizacji przyjętych celów Strategii oraz adekwatność doboru do nich wskaźników,
- Analizę i ocenę harmonogramu wdrażania Strategii,
- Dokonywanie odniesień do Strategii rozwoju województwa,
- Monitoring ogólnego poziomu rozwoju obszaru Sprawozdawczość z monitoringu dokonywana będzie przez Komitet Sterujący.

Okresowa ocena stopnia realizacji Strategii odbywać się będzie w oparciu o raporty częściowe przygotowywane przez sygnatariuszy Porozumienia na rzecz rozwoju ORSG - informacje podmiotów zaangażowanych w jej realizację na temat przygotowywania i realizacji przedsięwzięć oraz osiągniętych lub planowanych do osiągnięcia wskaźników. Informacje zbiorcze na temat procesu wdrażania Strategii zostaną zawarte w raporcie analitycznym, co pozwoli na weryfikację realizowanej polityki wsparcia, obiektywną ocenę poziomu realizacji założonych celów oraz dokonywanie niezbędnych korekt procesu

wdrażania. Sprawozdania z realizacji strategii będą zatwierdzane przez Komitet Sterujący ORSG. Wnioski płynące z monitoringu będą stanowiły podstawę do ewentualnej aktualizacji Strategii poprzez modyfikację poszczególnych elementów przyjętych ustaleń strategicznych, w tym dokonywanie korekt wartości wskaźników w procesie realizacji zamierzonych działań. Komitet Sterujący będzie przygotowywał i zatwierdzał roczne raporty monitoringowe nt. wdrażania Strategii, a następnie dokument ten będzie przekazywany do oceny i zatwierdzenia przez IZ RPO. Postęp prac w zakresie wdrażania założeń Strategii oraz realizacji przedsięwzięć ujętych w przedmiotowym dokumencie będzie również podlegał monitorowaniu przez Instytucję Zarządzającą RPO do końca 2018 r. w okresie kwartalnym, a po 2018 r. w okresie półrocznym.

9. Konsultacje społeczne Strategii

W procesie opracowywania projektu Strategii Obszaru Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Powiatu Wąbrzeskiego uwzględniono ideę partnerstwa. W ramach prac nad dokumentem przeprowadzono sześć spotkań konsultacyjnych, które skierowane były m.in. do jednostek samorządu terytorialnego, organizacji pozarządowych, przedsiębiorstw, partnerów społecznych oraz gospodarczych, instytucji rynku pracy, organizacji skupiających pracodawców, instytucji pomocy i integracji społecznej, Lokalnej Grupy Działania, szkół i placówek prowadzących kształcenie ogólne, zawodowe i ustawiczne, spółdzielni i wspólnot mieszkaniowych, kościołów i związków wyznaniowych. Udział wskazanych powyżej podmiotów miał charakter przede wszystkim opiniotwórczy i konsultacyjny, był on również szczególnie istotny na etapie opracowywania diagnozy strategicznej.

Podczas jednego ze spotkań konsultacyjnych, w siedzibie Starostwa Powiatowego w Wąbrzeźnie została przedstawiona diagnoza. Wszyscy zainteresowani mogli wypowiedzieć się na jej temat i zgłosić swoje uwagi. Informacja o możliwości zgłaszania uwag została również umieszczona na stronie internetowej Powiatu Wąbrzeskiego (www.wabrzesno.pl). Na spotkaniu podmioty zostały poinformowane o możliwości składania propozycji projektowych do ujęcia w Strategii. Wzór fiszki projektowej wraz z instrukcją jej wypełniania oraz innymi niezbędnymi informacjami dotyczącymi procesu tworzenia Strategii ORSG Powiatu Wąbrzeskiego został umieszczony na w/w stronie internetowej.

Projekt Strategii został poddany konsultacjom społecznym. Przeprowadzenie konsultacji społecznych projektu Strategii Obszaru Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Powiatu Wąbrzeskiego odbyło się na podstawie uchwały nr 2/6/2015 Komitetu Sterującego Obszaru Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Powiatu Wąbrzeskiego z dnia 27 sierpnia 2015r. w sprawie zatwierdzenia projektu Strategii Obszaru Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Powiatu Wąbrzeskiego oraz listy projektów stanowiących integralną część strategii w celu przeprowadzenia konsultacji społecznych. Konsultacje trwały od 28 sierpnia 2015 r. do 11 września 2015 r. Projekt Strategii Obszaru Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Powiatu Wąbrzeskiego wraz z formularzem konsultacji dostępny był na stronie internetowej Starostwa Powiatowego (www.wabrzesno.pl), w Starostwie Powiatowym w Wąbrzeźnie, ul. Wolności 44 (pok. 119), na stronach internetowych oraz w siedzibach sygnatariuszy Porozumienia na rzecz rozwoju ORSG Powiatu Wąbrzeskiego tj. Gminy Miasto Wąbrzeźno, Gminy Dębowa Łąka, Gminy Książki, Gminy Płużnica, Gminy Wąbrzeźno oraz na stronach internetowych partnerów społeczno-gospodarczych, wchodzących w skład Komitetu Sterującego Obszaru Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Powiatu Wąbrzeskiego z głosem opiniodawczo-doradczym tj. Lokalnej Grupy Działania Wieczno, Towarzystwa Rozwoju Gminy Płużnica, Stowarzyszenia Wspierania Przedsiębiorczości Powiatu Wąbrzeskiego.

Wszyscy zainteresowani mogli zgłaszać swoje uwagi i sugestie drogą elektroniczną na formularzu uwag, który był dostępny zarówno w wersji elektronicznej, jak i papierowej w siedzibie Starostwa Powiatowego w Wąbrzeźnie.

Podczas konsultacji społecznych zostały wniesione propozycje i uwagi, które uwzględniono w dokumencie. Członkowie ORSG Powiatu Wąbrzeskiego poszerzyli Strategię w zakresie propozycji przedsięwzięć ujętych na liście projektów komplementarnych. Ponadto rozbudowana została diagnoza (problem małej retencji), poprawiono błędy językowe i literówki. Dokonano także korekty projektów w zakresie wydatkowania środków w poszczególnych latach w odniesieniu do listy projektów podstawowych.

Na wszystkich etapach prac na projektem Strategii odbywał się stały kontakt (spotkania, kontakt mailowy i telefoniczny) ze wszystkimi Partnerami ORSG Powiatu Wąbrzeskiego. Dokument został przyjęty przez Komitet Sterujący ORSG Powiatu Wąbrzeskiego.

Spis tabel, map i wykresów

Tabela 1. Zmiana liczby ludności na terenie ORSG Powiatu Wąbrzeskiego.....	9
Tabela 2. Udział ludności wg grup ekonomicznych – stan na 31.12.	10
Tabela 3. Wskaźnik obciążenia demograficznego w gminach ORSG Powiatu Wąbrzeskiego.....	11
Tabela 4. Prognoza liczby ludności na terenie ORSG Powiatu Wąbrzeskiego.....	12
Tabela 5. Wykaz największych przedsiębiorstw na terenie ORSG Powiatu Wąbrzeskiego.	15
Tabela 6. Charakterystyka opieki zdrowotnej w ORSG Powiatu Wąbrzeskiego.	26
Tabela 7. Zapotrzebowanie w działań w zakresie ochrony zdrowia.	27
Tabela 8. Liczba gospodarstw i osób w gospodarstwach domowych korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w 2009 i 2013 r. – stan na 31.12.....	29
Tabela 9. Liczba rodzin oraz osób w rodzinach według powodów przyznawania pomocy – stan na 31.12.2013 r.	30
Tabela 10. Charakterystyka edukacji przedszkolnej na terenie ORSG Powiatu Wąbrzeskiego – stan na 31.12.2013 r.	35
Tabela 11. Wykaz placówek edukacyjnych szkolnictwa ponadgimnazjalnego na terenie ORSG Powiatu Wąbrzeskiego.	36
Tabela 12. Liczba uczniów szkół ponadgimnazjalnych na terenie ORSG Powiatu Wąbrzeskiego w 2013 r.	37
Tabela 13. Instytucje kulturalne powiatu wąbrzeskiego w latach 2009-2013 – stan na 31.12.	41
Tabela 14. Zestawienie zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków z terenu gmin ORSG.....	42
Tabela 15. Wykaz dróg na terenie powiatu wąbrzeskiego.....	45
Tabela 16. Charakterystyka gospodarki wodno-kanalizacyjnej w powiecie - stan na 31.12.	48
Tabela 17. Korzystający z instalacji wodno-kanalizacyjnej w gminach powiatu wąbrzeskiego - stan na 31.12.2013r.....	49
Tabela 18. Korzystający z gazociągu w gminach powiatu wąbrzeskiego - stan na 31.12.2013r.	51
Tabela 19. Charakterystyka działań i potrzeb termomodernizacyjnych na terenie gmin ORSG.....	54
Tabela 20. Terytorialny wymiar wsparcia.....	64
Tabela 21. Zestawienie celów	72
Tabela 22. Zakres komplementarności – poziom wspólnotowy.	74
Tabela 23. Zakres komplementarności – poziom krajowy	75
Tabela 24. Zakres komplementarności – poziom regionalny.....	77
Tabela 25. Zakres komplementarności – poziom lokalny	78
Tabela 26. Logika interwencji strategicznej.	80
Tabela 27. Priorytety Inwestycyjne w ramach RPO WK-P na lata 2014-2020 odnoszące się do poziomu powiatowego polityki terytorialnej.	84
Tabela 28. Wartość projektów z listy podstawowej w podziale na źródła finansowania.	87
Tabela 29. Wartość projektów z listy podstawowej w podziale na Priorytety Inwestycyjne w ramach RPO WK-P 2014-2020	87
Tabela 30. Lista podstawowa projektów finansowanych w ramach EFRR.....	88
Tabela 31. Lista podstawowa projektów finansowanych w ramach EFS	Błąd! Nie zdefiniowano zakładki.
Tabela 32. Lista rezerwowa projektów finansowanych w ramach EFRR	117
Tabela 33. Lista rezerwowa projektów finansowanych w ramach EFS.....	122
Tabela 34. Lista projektów komplementarnych.....	124
Tabela 35. Planowane do osiągnięcia wskaźniki.	136

Wykres 1. Liczba ludności w powiecie wąbrzeskim w latach 2004-2013.....	8
Wykres 2. Liczba ludności w poszczególnych gminach powiatu wąbrzeskiego – stan na 31.12.2013 r.	9
Wykres 3. Gęstość zaludnienia powiatu oraz poszczególnych gmin – stan na 31.12.2013 r.....	10
Wykres 4. Przyrost naturalny dla powiatu oraz poszczególnych gmin na przestrzeni 10 lat – stan na 31.12.....	11
Wykres 5. Liczba podmiotów wpisanych do rejestru REGON na 10 tys. ludności w powiatach województwa kujawsko-pomorskiego – stan na 31.12.2013 r.....	14
Wykres 6. Liczba podmiotów gospodarczych w powiecie wąbrzeskim wg wielkości przedsiębiorstwa – stan na 31.12.....	14
Wykres 7. Liczba podmiotów gospodarczych w powiecie wąbrzeskim wg sekcji PKD – stan na 31.12.2013 r.	15
Wykres 8. Liczba podmiotów gospodarczych w gminach powiatu wąbrzeskiego zarejestrowanych w rejestrze REGON – stan na 31.12.	17
Wykres 9. Liczba podmiotów gospodarczych wpisanych do rejestru REGON przypadających na 1000 mieszkańców w gminach powiatu wąbrzeskiego – stan na 31.12.....	18
Wykres 10. Struktura osób pracujących powiatu wąbrzeskiego na przestrzeni 10 lat – stan na 31.12.	19
Wykres 11. Struktura osób pracujących w powiecie wąbrzeskim – stan na 31.12.2013 r.	20
Wykres 12. Stopa bezrobocia rejestrowanego w % dla powiatu wąbrzeskiego – stan na 31.12.2013 r.	20
Wykres 13. Liczba osób bezrobotnych w powiecie i w poszczególnych gminach powiatu w 2013 r. ..	21
Wykres 14. Udział osób bezrobotnych [%] w ogólnej liczbie osób w wieku produkcyjnym w powiecie i w poszczególnych gminach na przestrzeni 5 lat – stan na 31.12.2013 r.....	22
Wykres 15. Struktura bezrobocia mieszkańców powiatu wg wykształcenia – stan na 31.12.2013 r. ..	22
Wykres 16. Działania i inwestycje realizowane przez samorządy ORSG pożądane przez przedsiębiorców.....	25
Wykres 17. Liczba budynków i mieszkań na terenie powiatu wąbrzeskiego z podziałem na lata powstania (NSP 2011).	55
Mapa 1. Gminy wchodzące w skład ORSG Powiatu Wąbrzeskiego	5
Mapa 2. Obszar ORSG na tle województwa kujawsko-pomorskiego.....	6
Mapa 3. Mapa powiatu wąbrzeskiego.	7
Mapa 4. Mapa terenu ORSG Powiatu Wąbrzeskiego.....	46